

У нумары:

Беларусь — Казахстан:
літаратурнае сумоўе

Падпісана дамова аб супрацоўніцтве паміж творчымі саюзамі дзвюх дзяржаў.

Стар. 2

**3 вострым поглядам,
3 трапным словам**

Дыялог працягваецца, і рэдакцыя па-ранейшаму чакае допісаў творцаў пра наша жыццё.

Стар. 4

**«Адвечныя пытанні»
ці ўвага да сучаснасці?**

Кніга выдадзена ў 2007 годзе, але крытыка цікавіць яна і сёння.

Стар. 7

Чэхаў, soundrama i...

Згадкі пра XV Міжнародны тэатральны фестываль «Белая Вежа».

Стар. 10

**Букіністычная крама:
рэтра ці мадэрн?**

Навошта існуюць такія кнігарні і хто карыстаецца іх паслугамі?

Дадатак «Кніжны свет»

**Каб год для вас быў неблагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!**

**Для індывідуальных
падпісчыкаў:**

1 месяц — 10600 руб.
Падпісны індэкс — 63856

**Ведамасная
падпіска:**

1 месяц — 14000 руб.
Падпісны індэкс — 638562

**Індывідуальная льготная падпіска
для настаўнікаў:**

на 1 месяц — 6500 руб.
Падпісны індэкс — 63815

**Льготная падпіска
для ўстаноў культуры і адукацыі:**

1 месяц — 10500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Паклон Вам нізкі, дарагі настаўнік!

Звычайны юбілей незвычайнай школы

Трэцяга кастрычніка — першы нядзельны дзень месяца — у краіне будзе адзначацца вялікае, практычна ўсенароднае свята — Дзень настаўніка. Колькі ўдзячных слоў пачуюць гэтым днём настаўнікі, выхавальнікі, выкладчыкі! І гэта справядліва: ці не ўсё лепшае ў нас, што маем, ад бацькоў і настаўнікаў... Гэтай восенню, якраз на Дзень настаўніка, спаўняецца сорок пяць гадоў сталічнай сярэдняй школе № 99. Школе адметнай — праз яе сотні хлопчыкаў і дзяўчынак далучаліся не толькі да ведаў, але і да высокай культуры і мастацтва.

Мікола МЯТАЦЬКІ

Першай настаўніцы

*Чыталіся радкі натхнёных вершаў
У краі, дзе світала ад бяроз.
А сёння ты настаўніцаю першай
У першы клас ідзеш і ў нечы лёс.*

*Крылатай стане стоеная мара
І самым апантаным пачуццём
У хлапчука, які бярэ нямала —
Вачэй тваіх жывінкі — на жыццё.*

*Яго шляхам — ляжаць за небакраем,
Ля гальніх зорак,
Ля планет другіх.
Мы з вышы той у вочы зазіраем
Сваіх настаўніц самых дарагіх.*

*Яны гавораць, светлыя, нямала,
Агпрэчыўшы дарог зямных хаўрус:
Ты не бязродны ў свеце.
Ёсць Купала
І гордае найменне — беларус!*

*Дзве зоркі
распагоджаных над лёсам!
Па свеце нам ісці на іх святло.
У акіянах веку ціхім плёсам
Яно, жыццё, ніколі не было.*

Трэцякласніца Ліза старанна, высунуўшы язык, размешвае гуаш на пластмасавай вучнёўскай палітры.

— Паміж намі, па сакрэце, — па-змоўніцку шэпча яна, — гэты домік я рыхтую ў падарунак школе. У нас юбілей, і ўсе нешта робяць: хто малое, хто самаробкі клеіць, іншыя плятуць з бісера.

Я люблюся на гуашавы домік, што ўзнікае на Лізіным лістку. Ён яркі і вясёлы. Сапраўды добры будзе некаму падарунак! Наогул, у 99-й школе многія дзеці добра малююць — гонар і слава настаўнікам па выўленчым мастацтве. А іншыя — іграюць на музычных інструментах, танцуюць, спяваюць у хоры і вакальным ансамблі. Усе гэтыя дысцыпліны тут выкладаюцца бясплатна, факультатывна, пасля ўрокаў. І гэта пры тым, што 99-я не з'яўляецца ні ліцэем, ні гімназіяй. Па статусе сваім яна — проста сярэдняя агульнаадукацыйная школа.

Зрэшты, так было не заўсёды. У 1995-2004 гадах гэта была сярэдняя школа з агульнаэстэтычным ухілам, эканамічным і тэхналагічным профілямі. Менавіта тады і з'явіліся першыя музычныя класы: баян, акардэон, скрыпка, гітара, цымбалы, фартэпіяна; танцавальныя ансамблі, мастацкія студыі, хоры. Былі і натхняльныя вынікі — прызавыя месцы ў разнастайных конкурсах-аглядах.

Пытаюся ў цяперашняга дырэктара 99-й Ірыны Івановай, ці стаўся нехта з выпускнікоў прафесійным артыстам, музыкам ці то мастаком?

— Шчыра кажучы, мы ніколі не ставілі перад сабою мэты вырашціць «зорак». Бо наша школа не спецыялізаваная і ніколі такой не лічылася. Ніякага адбору вучняў пры прыёме тут не праводзіцца, — прымаем усіх. І нашы настаўнікі працуюць не з асабліва адоранымі, а з самымі звычайнымі школьнікамі. Проста мы ўпэўнены, што эстэтычна развіваць

трэба кожнага чалавека і з самага ранняга ўзросту. Чалавек узбагачае сябе духоўна, калі навучаецца ігра на музычным інструменце, далучаецца да класічнага і народнага танца, спасцігае тэхніку малюнка. Яго жыццё становіцца насычаным, яркім, цікавым. І гэта ўжо зусім няважна, кім па прафесіі будзе гэты чалавек. Але і такі падыход не выключае нараджэння ў сценах школы професіяналаў ад мастацтва. Вось, напрыклад, наш выпускнік Жэня Шарабурка паступіў у ліцэй, стаў дызайнерам. Марта Данусевіч спявае на сцэне опернага тэатра. Рэалізавалі сябе і дзяўчаты, якія некалі стварылі ў нас каманду юных мадэльераў. З 1999 года яны штогод займалі прызавыя месцы ў раённых і гарадскіх конкурсах нетрадыцыйнага касцюма.

Тое, што сярэдняя школа № 99 застаецца навучальнай установай творчага кірунку, бачна ва ўсім. У школе існуе спецасаблівы культ кнігі як сімвала ведаў. І пабачыць

тут «размаляваны» падручнік гэтак жа цяжка, як сутыкнуцца з хуліганістым старшакласнікам. Маленькія школьнікі яшчэ могуць дазволіць сабе прабегчыся з крыкам па калідоры, пасваволіць у школьным двары з аднакласнікамі. Але паступова іх светапогляд мяняецца. Спрацоўвае даказаны самім жыццём закон — чалавек, далучаны да прыгожага, адвядвае брыдкае і непрыстойнае. І большасць захоўвае ў сэрцах удзячнасць сваім любімым настаўнікам і школе. Незвычайнай, нягледзячы на самую простую шыльду ля ўвахода. Таму што — паміж намі, па сакрэце — незвычайнай школу робіць зусім не статус, а адносіны настаўнікаў да сваёй працы.

Ірына МАСЛЯНЦЫНА

На здымках: дырэктар школы Ірына Іванова; юныя таленты школы рыхтуюцца да свята.

Фота Кастуся Дробава і са школьнага архіва.

Калаж Віктара Калініна

Пункцірам

• Завяршыліся Дні культуры Беларусі ва Украіне. Нацыянальная культура прэзентавалася ў суседняй дзяржаве балетам "Лебядзінае возера", монспектаклем "Беларусь у фантастычных апавяданнях" у выкананні акцёра-купалаўца Геннадзя Аўсяннікава, паказам беларускіх анімацыйных, мастацкіх і дакументальных стужак, а таксама канцэртам з удзелам Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя І. Жыновіча і салістаў Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі.

• У вёсцы Пялеса Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці адкрыты помнік князю ВКЛ Вітаўту. Скульптура вышэйшай больш як 6 метраў выканана літоўскім майстрам Алімантасам Сакалаўскасам з асаблівай пароды дуба ў традыцыйнай літоўскай тэхніцы разьбярства.

• Да 5 кастрычніка ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча экспануецца фотавыстаўка "Ізраіль новым поглядам". Тут прадстаўленыя работы ўдзельнікаў Усеізраільскага фестывалю мастацкай фатаграфіі — фатографу-рэпатрыянтаў з розных краін.

• Беларускі рэспубліканскі тэатр юнага гледача ў новым сезоне прадставіць тры прэм'еры. 30 кастрычніка адбудзецца першая з іх — спектакль "Брык і Шуся шукаюць лета" маладога драматурга Таццяны Сівец у пастаноўцы рэжысёра Ягора Лёгіна. Школьнікам і іх бацькам прызначаюцца класічныя камедыя "Пан Міністр" Францішка Аляхновіча і італьянская камедыя-тратэск "Трошкі пяшчоты" Альда Нікалаі.

• У вёсцы Стрэнкі пад Рагачовам адкрыўся экзамузей "Беларуская лямка". Экспазіцыя аднаўляе традыцыі вырабу лялек, іх гісторыю і карані, што паходзяць яшчэ з часоў панства, перадае культурныя і побытавыя абрады, звязаныя з беларускай лямкай.

• VII Міжнародны фестываль студэнцкіх тэатраў "Тэатральны куфар-2010" праходзіць у Мінску да 2 кастрычніка. Сёлета ў фестывалі бяруць удзел 19 тэатраў з 16 краін. Конкурсныя спектаклі адбываюцца на двох пляцоўках — сцэне Палаца культуры прафсаюзаў і ліцэя Бездзяржуніверсітэта. Уваход на ўсе паказы свабодны.

• Выйшаў дыск "Дзіцячы альбом" — гэта зборнік з 27 народных песень, што калісьці спявалі нашы бабулі. Альбом запісаны дзвюма музычнымі сем'ямі: Змітром і Тамашом Сідаровічамі і Таццянай і Адаём Матафонавымі. Дыск прызначаны для сямейнага праслухоўвання, а таксама для выкарыстання пры музычным выхаванні ў садках і школах.

• Прэстыжная чэшская літаратурная прэмія імя Яраслава Сэйферта прысуджана сёлета Яхіму Топалу за раман "Chladnou zemi" ("Па халоднай зямлі"), значная частка дзеяння якога адбываецца ў Беларусі.

• Выстаўка "Беларуская драматургія на купалаўскай сцэне" адкрылася ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі. Атмасферу і гісторыю легендарнага тэатра будучы адлюстроўваць эскізы дэкарацый і касцюмаў, макеты, афішы і фотаздымкі.

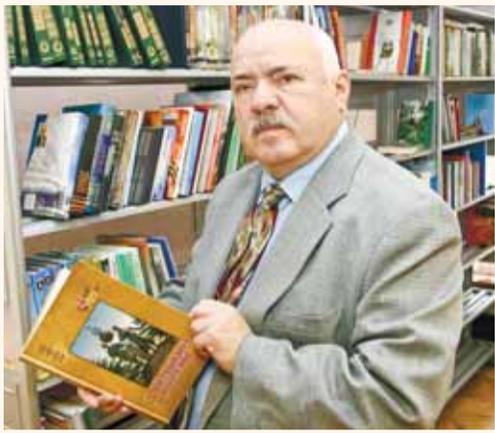
• У выдавецтве "Харвест" выйшла кніга Вячаслава Бандарэнкі "Утэрыяныя перабытыя Російскай імперыі". Дакументальны раман распавядае пра падзеі Першай сусветнай вайны на тэрыторыі сучаснай Беларусі. У прыватнасці ў ім упершыню падрабязна апісаная гісторыя жаночых падраздзяленняў, што ваявалі ў нашай краіне. Кніга праілюстраваная рэдкімі фотаздымкамі, многія з якіх знаходзяцца ў асабістай калекцыі аўтара.

Падрыхтавала Саша ДОРСКАЯ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Беларусь — Казахстан: літаратурнае сумоўе

Пісьменніцкая арганізацыя Казахстана адзначыла сваё 75-годдзе. Запрашэнні на ўдзел ва ўрачыстасцях былі накіраваныя творцам ды прадстаўнікам літаратурных выданняў Беларусі. Але сустрэча ў Алматы мела не толькі святочны, а і дзелавы кірунак. Была падпісана дамова аб супрацоўніцтве паміж творчымі саюзамі нашых дзяржаў. Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, які прысутнічаў на ўрачыстасцях, патлумачыў: "Дамовай прадугледжаны ўзаемны абмен інфармацыяй, творамі, публікацыі перакладаў".

Акрамя юбілею пісьменніцкай арганізацыі, адзначаліся таксама 75-годдзе вядучых рэспубліканскіх літаратурных выданняў, такіх як газета "Казак аэбіеті", часопіса "Прастор", а таксама 80-годдзе часопіса "Жұлдыз".

Творчыя сувязі з Казахстанам асабліва актывізаваліся апошнімі гадамі. Так, у часопісе "Прастор" двойчы (у 2009 і 2010 гг.) прадстаўляліся беларускія літаратары. У перакладах змяшчаліся творы А. Бадака, М. Мятліцкага, М. Пазнякова, І. Чароты ды іншых. Беларускія чытачы таксама ведаюць казахскую літаратуру і па перакладах на рускую мову, і па перакладах на беларускую. Сёлета часопіс "Польмя" друкаваў фрагменты пазмы заслужанага дзеяча культуры Казахстана Любові Шашковай "Рагнеда", перакладзенай на беларускую мову, раней у Доме дружбы

праходзіла вечарына, прысвечаная творчасці заснавальніка казахскай літаратуры Абая. Між іншым, яго творы ў перакладзе Міколы Мятліцкага таксама друкаваліся ў часопісе "Польмя", цяпер праца над перакладамі Абая працягваецца.

— Агульнае ўражанне такое, што ў Казахстане вельмі паважліва ставяцца да Беларусі, — распавёў пра сустрэчу Мікалай Чаргінец. — І ў сваіх выступленнях, калі я з'яўляўся ў нашых ўзаемаадносін, казаў, што ў Беларусі помняць і тыя тысячы казахцаў, якія склалі свае галовы пры вызваленні нашай краіны, што ў нас устаноўлена нямаля помнікаў героям. Між іншым, у 2009 годзе рэгіянальным грамадскім аб'яднаннем "Беларускі культурны цэнтр" (г. Алматы) пры падтрымцы Міністэрства культуры і ін-

фармацыі Рэспублікі Казахстан, Асамблеі народа Казахстана выдадзена кніга "Освободители. Вызваліцелі." Гэта ўспаміны, нарысы, артыкулы, дакументы і вершы пра тых казахцаў, хто першым сустрэў варажае нашэце ў Брэсцкай крэпасці ў чэрвені 1941 года. Згадаў я і пра тое, што нашы людзі таксама шмат зрабілі, узнімаючы цаліну, што нашы касманаўты Клімук і Кавалёнак стартвалі на арбіту з вядомага касмадрома Байканур. У многім наладжванне такіх добрасуседскіх стасункаў залежала і ад працы кіраўнікоў нашых краін — прэзідэнтаў Аляксандра Лукашэнкі і Нурсултана Назарбаева. Адметна, што ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" сумесна з Пасольствам Рэспублікі Казахстан у Беларусі выдадзена кніга "Казахстан — Беларусь. Вместе". Я паказаў экзэмпляр кнігі ўдзельнікам урачыстага

сходу, які адбыўся ў Дзяржаўным акадэмічным тэатры оперы і балета імя Абая (у ім прынялі ўдзел прадстаўнікі інтэлігенцыі, пісьменнікі і паэты, госці з блізкага і далёкага замежжа). Кніга выклікала бурныя апладысмэнты.

Сустрэча адбылася і ў Доме Саюза пісьменнікаў Казахстана (трэба падкрэсліць, што вельмі добрае, вялікае памяшканне). Гаварылі пра кнігавыданне. У прыватнасці, я падкрэсліў, што сёння адбылося нейкае адхіленне ад ацэнкі сапраўднай літаратуры, пра яе часта мяркуюць па вокладках кніг. Але ў лепшай кнізе па афармленні, бывае, мастацкаму аздабленню не адпавядае змест. Што ўнутры, пад вокладкай, аказваецца, не ўсіх цікавіць. Такія адносіны да літаратуры паховаюць!

Што да ролі часопісаў, то яна ў тым, каб працаваць на папулярызаванне літаратуры, публікаваць таленавітых творы, падтрымліваць новыя імёны і не забывацца на тое, што часопісы выяўляюць гэтыя новыя таленты! Калі ў выдавецтвах часам асцярожна падыходзяць да публікацыі кніг невядомых аўтараў, то часопіс павінен быць смялейшым. З гэтым пагадзіліся і казахскія творцы.

Наведалі мы помнік Абаю, вялікі, магутны, у цэнтры горада. Трэба дадаць належнае, там помнікі ставяць увогуле магутныя, што сведчыць пра пэўныя адносіны і да пісьменнікаў, да іх творчасці, і да помнікаў. Цяпер праспект Абая — адна з прыгажэйшых вуліц горада.

Рыта СТАХ

На здымку: Мікалай Чаргінец прывёз у падарунак пісьменнікам Беларусі ад твораў Казахстана новыя кнігі.

Фота Кастуся Дробава

Стасункі

Візітоўка краіны

Да Дзён культуры Беларусі ва Украіне беларускі бок рыхтаваўся старанна — такія мерапрыемствы значна ўплываюць на фарміраванне іміджу краіны і служаць добрым падмуркам для сяброўскіх кантактаў на міжнародным узроўні.

Каштоўнай візітоўкай, уручанай жыхарам Кіева і гасцям сталіцы Украіны, стала літаратурна-мастацкая выстаўка "Уладзімір Караткевіч. Быў. Ёсць. Буду", падрыхтаваная супрацоўнікамі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры пры ўдзеле Пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне і фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

З 30 верасня і да 25 кастрычніка наведвальнікі выстаўкі змогуць пазнаёміцца з творами славянскага пісьменніка на беларускай мове і ў перакладах, уявіць, як яны ствараліся, глядзячы на яго ўласныя рэчы, кнігі на розных мовах з асабістай бібліятэкі, фотаздымкі, якія захавалі розныя моманты жыцця Караткевіча, партрэты аўтара, выкананыя мастакамі Пятром Драчовым і Яўгенам Ганкіным. Значная частка экспазіцыі прысвечана сувязям Караткевіча з Украінай.

Выстаўку-візітоўку праз месяц змогуць ацаніць і жыхары ды госці беларускай сталіцы — яна разгорнецца ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры перад 80-гадовым юбілеем Уладзіміра Караткевіча.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Імпрэзы

Кардыяграма душы

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы напярэдадні яго 65-годдзя адбыўся канцэрт дуэта "Сумесная вандроўка" Надзеі Кійковай і Марыны Дзедавец пад назвай "Пачынаецца ўсё з любові".

з рэпертуара Надзеі і Марыны. Лірыка Я. Янішчыц, пераплацэная з пералівамі гітарных струн, адкрывае новыя грані, становіцца сапраўднай споведдзю жаночай душы.

У другой і трэцяй частках праграмы спявачкі выканалі песні на вершы Ганны Бутырчык, музыку да якіх напісала Марына Дзедавец. У гэтых кампазіцыях была адлюстравана не толькі любоў да яго, адзінага і непаўторнага, але і да ўсяго, што дорага, без чаго немагчыма існаваць. Тут і "пра жыта

пад бацькоўскаю рукою, пра бусла над дзедавай страхом", пра надзею на лепшае і нават пра ...карову, якая марыла навучыцца лятаць. І, зразумела, паляцела. Таму што верыла ў сваю мару.

Канцэрт "Пачынаецца ўсё з любові" вакальнага дуэта "Сумесная вандроўка" — гэта цудоўнае падарожжа ў дзівосны свет чалавечых пачуццяў, кардыяграма душы, на якой добра відаць, як моцна б'ецца сэрца ў таго, хто проста любіць...
Надзея ПЯКАРСКАЯ

Прэміі

Кола магчымых лаўрэатаў

Прайшло першае пасяджэнне савета па прысуджэнні літаратурнай прэміі імя Уладзіміра Калеснікі Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта. Па словах старшыні Савета, старшыні Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоля Крэйдзіча, на абмеркаванні былі вынесены больш за два дзесяткі кніг. Большасць з кніг — паэтычныя зборнікі. Перш-наперш гэта чарговая кніга Віктара Вабішчэвіча, настаўніка гісторыі з Давыд-Гарадка, пад назвай "Уражанне".

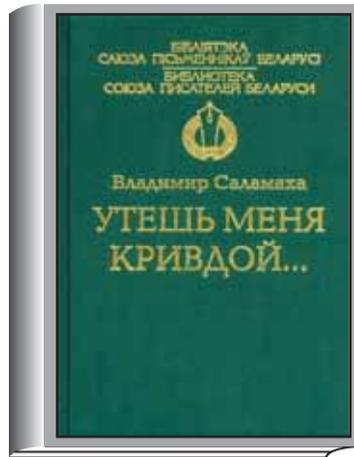
З ёй канкурывае кніга паэзіі Надзеі Парчук "Раскрыліся бусел над хатай" (2009), а таксама новая яе кніга "Зарунее жыта зноў", выдадзеная сёлета. Прэтэндуецца на атрыманне прэміі таксама наступныя кніжкі: "Знакі на валуне" Лявона Валасюка, "Хлеб надзённы" Івана Мельнічука, "На два галасы" Любові Кресеўскай (дарэчы, гэты паэтычны зборнік адзначаны дыпламам на свяце беларускага пісьменства ў Хойніках), "Доўгі шлях у Кіцэж" Мікалая Аляксандрава, дзве кнігі паэзіі Алеся Корнева з Баранавіч "Як песня, год мінае" і "Мядовы полюс" і добры дзесятка кніг іншых аўтараў.

У галіне прозы ўдзельнікі першага пасяджэння савета вылучылі кнігі Аляксандра Валковіча "Алеся. Белавежскія сны", "Бяроза чорная. Бяроза белая", а таксама сёлетнюю дакументальна-мастацкую кнігу "Пісьмы вайны", аснову якой складоўца садацкія лісты з фронту часоў Вялікай Айчыннай.

Сімпацый членаў савета выклікалі таксама кнігі "Там, за Дняпра-Бугам" Васіля Літвінчука (разгорнутая і праўдзівая эпапея партызанскай вайны на тэрыторыі цяперашніх Драгічынскага, Іванаўскага і памежных з ім раёнаў), "Дарога дамоў" Веры Пракаповіч, "Род Дзяконскі і іх маенткі на Брэсцчыне ў XIX — XX ст." Вольгі Пярко ды некаторыя іншыя.

С.Д.

Літ-абсягі

У беларускі літаратурны працэс Уладзімір Саламаха ўвайшоў напрыканцы 1970-х, калі з'яўляўся старшым рэдактарам Дзяржаўнага камітэта БССР па кінематаграфіі. Дагэтуль была праца карэктарам на радзіме, у рэдакцыі раённай газеты "Кіравец", служба ў арміі і вучоба на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля — праца ў часопісах "Маладосць", дзе творца прымаў чынны ўдзел у падрыхтоўцы да друку славетнай бібліятэчкі гэтага выдання, і

Суцяшэнне літаратурай

Серыя "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі" — адзін з паспяховых кніжных праектаў — папоўнілася кнігай прозы Уладзіміра Саламахи "Утешь меня кривдой", якая была перакладзена з беларускай мовы Максімам Печанем і Уладзімірам Глушаковым.

"Польмя", у газеце "Літаратура і мастацтва", выдавецтве "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі", кіраванне часопісам "Вождь".

Больш чым тры дзесяцігоддзі пісьменнік выступаў у жанрах прозы, крытыкі, публіцыстыкі, эсэ. Адных толькі кніг набярэцца больш за дзесятак! Але галоўным для У. Саламахи, безумоўна, застаецца жанр прозы. "Што проза для мяне? — пытаўся ў самога сябе пісьменнік у аўтабіяграфіі. — Мабыць, нейкі імпульс ці настрой. Бывае, доўга нешта хваляе, трывожыць. Хочацца выказацца. І стан такі, што пісьмовы стол непатрэбны: на вуліцы, у метро, у рыбацкай лодцы, днём, сярод ночы — усё ў галаве "прагаварона" і "ўбачана".

Зборнік складаецца з апавесцей "Развернись, земля!", "Опознается личность мужчины" і "Утешь меня кривдой", шэрагу

апавяданняў. Тэматыка твораў рознабакая: ад падзей ваеннага мінулага да сучаснасці. Тым, не менш іх аб'ядноўвае агульная рыса, калісьці трапіна заўважаная Янкам Скрыганам. Аналізуючы творчасць Саламахи, ён заўважыў, што пісьменнік "умеє весці апавяданне, кіраваць яго развіццём. У яго цікавыя сённяшнія тэмы, у іх многа надзённасці і хвалявання. У яго свабодная плынь мастацкага мыслення...". Такая высокая ацэнка вельмі падыходзіць да новай кнігі пісьменніка.

Назву "Утешь меня кривдой" дала аднайменная апавесць, прысвечаная наступствам вайны ў лёсах людзей. Прызнаюся, апошнім часам разгортваю такія творы з унутранай насцярогай: слаба верыцца, што аўтар можа сказаць нешта новае. Але Саламаха цалкам перамог чытацкі скепсіс.

Галоўны герой Сашок паспеў паваяваць у чэрвені 1941 года

толькі адзін дзень, пасля чаго быў паранены і страціў фізічную магчымасць працягваць барацьбу. Тым не менш ён не лічыць сябе ўдзельнікам вайны і моцна пакутуе ад таго, што іншыя ваявалі ў той час, як ён быў прыкаваны да ложка. Цытата паэта-франтавіка, якую прыводзіць Сашок (Я знаю, нікакой мой віны // В том, что другие не пришли с войны, // В том, что они — кто старше, кто моложе — // Остались там, и не об этом речь, // Что я их мог, но сумел сберечь, — // Речь не о том, но все же, все же, все же...), найбольш поўна перадае перажыванні гэтага чалавека.

За выключэннем некалькіх "ваенных" раздзелаў у творы не гучаць стрэлы і выбухі, амаль не чуваць нямецкай мовы. Ёсць толькі шчырая і бязлітасная размова з самім сабой. Думаецца, менавіта ў такім падыходзе да ваенных падзей, у разгледзе яе наступстваў на лёсы людзей, у гуманістычным і агульначалавечым поглядзе на іх, схаваны перспектывы развіцця беларускай ваеннай прозы.

Дзясніс МАРЦІНОВІЧ

3-пад пярэ

"**Натхненне**" — менавіта так называецца зборнік прозы і лірыкі Кобрыншчыны, які ўбачыў свет у выдавецтве "Альгэрнатыва" (Брэст). Упершыню 53 кобрынскія аўтары аб'ядналіся пад адной вокладкай. Зборнік падзелены на два раздзелы: "Пад крылом белого аиста" і "Пад сенью кобрынских берёз". У першы ўвайшлі творы тых аўтараў, якія наведваюць пасяджэнні літаратурна-паэтычнага аб'яднання "Белы бусел". Кожнаму аўтару было адведзена па 6 старонак. Побач з магчыма, дзесьці недасканалымі спробамі пярэ вядучага партыі ўвагі творы Юліі Піваваравай, Ігара Сідарука, Таццяны Сады, Наталі Дзілюк, Зінаіды Навасады, Канстанціна Котава, Сяргея Страчука, Аркадзі Тура ды іншых.

Наталля КАНДРАШУК

У **Буда-Кашалёўскай** раённай карціннай галерэі імя Я. Майсеенкі адбылася прэзентацыя другой кнігі паэтычнага зборніка Міхаіла Навікава "По бескрайним далам, по лесным просторам". Разам з вядучай імпрэзы бібліятэкарам раённай бібліятэкі Наталляй Каротчыкавай прысутныя прайшлі шляхамі жыццёвага і творчага лёсу паэта, паслухалі яго вершы ў выкананні бібліятэкара Наталі Лагуновай. Паэта, які больш трох дзесяцігоддзяў адпрацаваў дырэктарам Буда-Кашалёўскага лясгаса, віншавалі старшыня раённага савета дэпутатаў Алена Алексіна, галоўны рэдактар раённай газеты "Авангард" Ганна Антонова, намеснік дырэктара раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Вольга Папкова, яго сябры з літаратурнай гасціні "Натхненне" мясцовыя паэты Лідзія Бычкова, Алена Шульга і Барыс Адашкевіч. Завіталі на прэзентацыю і паэты-землякі: з Гомеля — Міхась Болсун, з Мінска — Анатоль Зэкяў, які, дарэчы, напісаў прадмову да зборніка.

Анатоль ЗАРЭЦКІ

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Вялікая культурная спадчына Індыі і Беларусі. Да 75-годдзя Пакта Рэрыха" прайшла ў Доме дружбы. Пакт Рэрыха — міжнародны дагавор, мэта якога — ахова мастацкіх і навуковых устаноў, гістарычных помнікаў. На канферэнцыі прысутнічалі прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Індыя ў Рэспубліцы Беларусь Рамеш Чандра, прадстаўнік Міжнароднага савета Рэрыхаўскіх арганізацый імя С. М. Рэрыха.

Ілона КУПРЭЙЧЫК

Адмысловыя і цікавыя работы пераможцы Рэспубліканскай выстаўкі-конкурсу ў намінацыі "Тканіна. Габелен. Мадэліраванне" Марыі Барысенка можна ўбачыць у мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" на выстаўцы, якая праходзіць у рамках Рэспубліканскай выстаўкі сучаснага выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва "Зямля пад белымі крыламі". Таемнасць пачынаецца з самой назвы — "Джаз". Адрозні ўспамінаецца музыка са сваім асаблівым рытмам і тактам. Габелены мастацкі — магчымасць знайсці пачуцці, эмоцыі, уражанні, адчуць кожную іх дэталю. Прадстаўлены вельмі выразныя работы: "Джазавая скрыпка", "Імпрывізацыя", "Сэрца кантрабаса", "Музыка вечная".

Дар'я ШОЦК

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць глыбокія спачуванні пісьменніцы Качатковай Ірыне Львоўне ў сувязі з напактаўшым яе вялікім горам — заўчаснай смерцю СЫНА Юрыя.

Калектыў РВУ "Літаратура і Мастацтва" выказвае шчырыя спачуванні сваёй былой супрацоўніцы, пісьменніцы Ірыне Качатковай з прычыны вялікай страты — заўчаснай смерці СЫНА Юрыя.

Арт-лінія

У экспазіцыі прадстаўлена 12 батыкаў, 54 малюнк гуашшу і некалькі работ у тэхніцы саломаліччэння. Выстаўка прымеркаваная да новага пленэру — з мэтай, каб дзеці, якія прыедуць з усёй Беларусі пры канцы верасня на чарговую арт-сесію, змаглі яе паглядзець, абмяняцца досведам.

З Барысаўскай дзіцячай мастацкай школы мастацкая галерэя "З'ява" (раней — выставачная зала гарадской бібліятэкі) сябрае ўжо 31 год. Сёння ў ДМШ спадзяюцца азы мастацтва каля 270 навучэнцаў на бюджэтную аснове, ёсць групы на самакупнасці. Асноўным тут з'яўляюцца вывучэнне малюнка і жывапісу, развіццё творчага патэнцыялу вучняў на занятках па кампазіцыі, а таксама знаёмства з гісторыяй сусветнага і айчыннага мастацтва. На ўроках асвойваецца і традыцыйнае для Беларусі рамяство — саломаліччэнне. І менавіта на базе гэтай школы штогод праводзіцца рэгіянальны пленэр "Залатая палітра".

Яе выхаванцы жывуць поўным творчым жыццём, пастаянна і небеспаспяхова ўдзельнічаюць у розных пленэрах, рэспубліканскіх і міжнародных конкурсах. Гэта дапамагае юным мастакам далучыцца да культурнай спадчыны і раскрыць свой уласны талент.

Фарбы «Залатой палітры»

У мастацкай галерэі "З'ява" Цэнтральнай раённай бібліятэкі імя І. Каладзеева ў Барысаве адкрылася выстаўка "На крылах таленту". Тут прадстаўлены творы ўдзельнікаў барысаўскіх пленэраў "Залатая палітра" — навучэнцаў мастацкіх школ краіны. Гэтыя работы адлюстроўваюць уражанні юных мастакоў ад стрэчы з культурай роднага краю. Акрамя таго, дзеці прысвячаюць свае эцюды беларускай прыродзе, выяўляючы не толькі яе характар, тонкі і лірычны, але і аўтарскае бачанне навакольнага свету. Для многіх юных мастакоў такая выстаўка — першая ў жыцці.

Сёлета на рахунку школы 16 дыпламаў і адзін медаль, заваяваны юнымі барысаўчанамі на розных міжнародных творчых конкурсах, а таксама медаль рэспубліканскага конкурсу. Выпускнікі ДМШ — сур'езныя канкурэнты для абітурыентаў творчых вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў. Сцяпан Клімчук, дырэктар Барысаўскай ДМШ, удакладняе: "Сёлета мы выдалі 43 пасведчанні аб завяршэнні нашай школы, і

35 навучэнцаў паступілі ў ВНУ і каледжы. Па гэтым паказчыку мы традыцыйна займаем першае месца ў Мінскай вобласці. Так, Дар'я Мельнікава, двойчы ступендыят спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі, паступіла ў Санкт-Пецярбургскую акадэмію мастацтваў, а гэта адна з самых прэстыжных навучальных устаноў у свеце. Уладзімір Сакалоўскі паступіў у Варшаўскую мастацкую акадэмію, Наста Анісовіч — у ЕДУ ў Вільнюсе. Нашы

выпускнікі працягваюць навучанне ў Гродне, Віцебску, Гомелі, Магілёве, Мінску".

На адкрыцці выстаўкі прыйшлі юныя аўтары, іх бацькі, педагогі. Мастацтвазнаўцы галерэі "З'ява" і гледачы высока ацанілі ўзровень твораў таленавітых дзіцяў, сапраўды залатую палітру творчасці.

Анатоль МАЗГОЎ

На здымку: работа 13-гадовай Дар'і Яўтуховіч "Жылі-былі..." (папера, гуаш)

Фота аўтара

Повязі

Беларуская дзяржаўная філармонія пры падтрымцы Польскага інстытута ў Мінску ладзіла ўжо другі канцэрт цыкла "Люстэрка Душы", прысвечаны 200-годдзю Ф. Шапэна, з удзелам лаўрэата міжнародных конкурсаў Аляксандра Палякова і з прэзентацыяй выдадзенага сёлета кампакт-дыска Шапэнавых твораў у выкананні гэтага беларускага піяніста. Праграма "Музыка польскіх кампазітараў" у выкананні беларускіх музыкантаў-лаўрэатаў днямі гучала ў музычных школах Браслава і Мёраў. Лепшы джазавы барабаншчык Польшчы Цэзары Конрад і прафесар Варшаўскага музычнага ўніверсітэта, прэзідэнт Польскай перкусійнай асацыяцыі Станіслаў Скачынскі выступілі паруч з германскімі ды літоўскімі гасцямі фэсту "Дні барабанаў і перкусіі ў Беларусі". Незабыўным для мінскай публікі стаў і вечар-імпрывізацыя Трыя Цэзарыя Конрада. А вось выстаўка ў сталічным Палацы мастацтва прадставіла ўнікальныя габелены ручнога ткацтва з калекцыі галерэі "Zacisze", што ў Варшаве, — творы, вартыя захаплення...

І ў Варшаве, і ў Мінску

Чарада падзей, што адбыліся за першы восеньскі месяц у культурным жыцці нашай краіны, — найлепшае сведчанне развіцця даўніх і добрых стасункаў між беларусамі ды палякамі. Артысты з розных тэатраў Польшчы паказалі свае спектаклі ў Брэсце падчас традыцыйнага фэсту "Белая Вежа". Прэзентацыя анімацыйных фільмаў для дарослага гледача, створаных маладым пакаленнем польскіх кінематаграфістаў, адбылася на XIII Міжнародным фестывалі анімацыйных фільмаў "Анімаёўка" ў Магілёве. Другая палова верасня ўразіла разнастайнасцю супольных музычных праектаў і не толькі...

Часцінка польскай культуры, як вядома, узабагаціла жыццё мінскіх тэатралаў: адбылася прэм'ера спектакля "Дзева і Смерць", пастаўленага знакамітым рэжысёрам Кшыштафам Занусі з нашымі акцёрамі на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага. Тым часам беларуска-польскія тэатральныя сувязі атрымалі працяг у Варшаве, дзе на сцэне муніцыпальнага тэатра "Рампа" ўчора адбылася прэм'ера "Пінскай шляхты" В. Дуніна-Марцінкевіча, ажыццёўлена паста-

новачнай групай з Беларусі: рэжысёр Мікалай Пінігін, сцэнограф Вольга Мацкевіч, кампазітар Мікалай Зубрыч. Днямі варшавяне маглі паглядзець той варыянт "Пінскай шляхты", што ідзе ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Як паведамілі з Міністэрства культуры Беларусі, спектакль "Пінская шляхта" стане ў тэатры "Рампа" рэпертуарным; хаця іграюць у ім польскія акцёры, ролу Кручкова будзе выконваць купалавец Віктар Манаеў, які спецыяльна да гэтага праек-

та ўдасканаліўся ў польскай мове. Праект, ажыццёўлены пры падтрымцы міністэрстваў культуры Беларусі і Польшчы, прадугледжвае і творчы абмен між тэатрамі: акцёры будуць прыязджаць адно да аднаго і паказваць "Пінскую шляхту" ў "не сваіх" дэкарацыях.

Лана ІВАНОВА

На здымку: заслужаны артыст Беларусі Віктар Манаеў у спектаклі "Пінская шляхта".

Фота Аляксандра Дзмітрыева

У творчым люстэрку

У кожнага, зразумела, свая дарога па гэтым жыцці. Хтосьці пракладае яе на трывалым падмурку матэрыяльнага дабрабыту, хтосьці з захопленасцю глядзіць у нябесныя вышыні, камусьці для шчасця дастаткова прыязнай усмешкі сябра, блізкага чалавека. Ён, сучаснік, і ў XXI стагоддзі, у нашым заўрбанізаваным, заглабалізаваным свеце імкнецца не забыцца на вечныя каштоўнасці, якімі кіраваліся, вымяралі сваё жыццё нашы папярэднікі. І, бясспрэчна, хоча нешта вартае зрабіць, каб успомнілі пасля добрым словам. Толькі часта выпадае па-звыкламу: захацеў як лепш, а атрымалася як заўсёды...

Чаму ж "як заўсёды", калі кожны з нас сам сабе тчэ канву жыцця, прысутнасці на нашай шчодрай зямельцы? Можа,

таму, што аднойчы, махнуўшы рукою, маўляў, няхай будзе, як будзе, перасталі гаварыць пра тое, што ёсць добрае і блгое, што з учынкаў праскочыць непрыкметаным, спішацца на славетыя аб'ектыўныя абставіны, а што застаецца ў памяці?

Сённяшні лімаўскі суразмоўца заўважае, "што і ў вузкаспецыялізаваных выданнях вясковага профілю з'яўляюцца матэрыялы, скажам так, маральнай накіраванасці" ды звяртае ўвагу на цяпер ужо амаль хрэстаматыійны прыклад выдатных майстроў нарыса. Мы ж заўважаем: дыялог працягваецца, і рэдакцыя па-ранейшаму чакае допісаў творцаў пра наша жыццё і з адказамі на пытанні анкеты пісьменніка.

Ірына ТУЛУПАВА, рэдактар аддзела публіцыстыкі
e-mail: Tulupova_05@mail.ru

З вострым поглядам, з трапным словам

У адной з аршанскіх бібліятэк патрапіла мне на вочы кніга даўніх гадоў выдання вядомай беларускай пісьменніцы Алены Васілевіч з дзіўнаватай назвай "Першая жонка нябожчыка". Гэта літаратурна-біяграфічны нататкі, нібы кніга ўспамінаў пра людзей, якіх яна добра ведала і якія калісьці яе чымсьці падзівілі.

Чатыры дзясяткі гадоў тым ці іншым чынам звязвалі маё жыццё з журналістыкай. Таму з асаблівай цікаўнасцю працягаў вострую нататку — пра знакамітую нарысістку і літаратуразнаўцу: "У сваёй крыптычнай дзейнасці Вера Палтаран была заўсёды патрабавальнай, неабвержнай і разам з тым узважаным на вагах удумлівага і сур'эзнага клопату.

А клопат яе нязменна быў пра чалавека і пра яго лёс. Пра яго будучыню.

— А вы па чым будзеце? — заўважыў нарэшце журналіста старшыня калгаса. — Па льну, ці па малаку, ці па мясу таксама?

Што было яму адказаць? — Я па людзях.

Так, з гэтай не заўсёды ўдзячнай ношчай — "па людзях" — за плячыма і ў сэрцы прайшла яна ў нялёгкай хадзе па сваім жыцці.

вытворчасці, аб тым, якой яна павінна быць. У сцвярджэнне магу прывесці словы намесніка старшыні прэзідыума НАН Беларусі, акадэміка Уладзіміра Гусакова: "Вядома, што нельга будаваць перспектывы на "временниках", якія не маюць мэты і імкнення "быць гаспадаром на зямлі". Эфектыўная эканоміка — гэта вынік мэтанакіраванай, зладжанай і граматнай работы".

У наш няпросты век веданне самога сябе асабліва патрэбнае. Галоўнае, каб усе мы пакрысе пазбаўляліся варожасці да іншых людзей, як бы ні жылі — беднавата ці багата. Паназірайце нават на побытавым узроўні, як не ўжываюцца паміж сабой сваякі, як часам паводзяць сябе сястрычкі альбо маці з дочкамі — нібы "лінію фронту" адбіваюць адна ў адной працоўным калектыве, і ў суседскім асяродку часта назіраем мы "вайну жаночых і мужчынскіх нерваў". Навошта ім гэта? Хтосьці падказаў, параіў бы ім, як у той прыказцы: "Не крычы, бо на лета за гуртовага пастуха пойдзеш".

вясковага профілю паяўляюцца рубрыкі — раздзелы з матэрыяламі, скажам так, маральнай накіраванасці. І гэтую добрую справу, у тым ліку з удзелам нашых беларускіх пісьменнікаў-нарысістаў, варта было б падоўжыць. Бачу, напрыклад, як шмат зрабіла і дапамагла часопісу "Белорусское сельское хозяйство" вядучая новага

— А вы па чым будзеце? — заўважыў нарэшце журналіста старшыня калгаса. — Па льну, ці па малаку, ці па мясу таксама? Што было яму адказаць? — Я па людзях...

І вось гэтае трапнае слова "па людзях" неадчэпна засела ў маёй памяці.

Апошнім часам шмат назіраю і аналізую тое, як і хто піша пра вёску і вяскоўцаў. Бясспрэчна, больш цікавіць праблематыка і аналітыка такіх матэрыялаў, а не публікацыі з менеджэнтам рэкламнага характару, калі заплаціў — атрымаў артыкул, нарыс, шматталоасе інтэрв'ю пра цяперашнюю паспяховаць прадпрыемства ці гаспадаркі.

Мне падабаецца, што цяпер рознапрофільныя вучоныя ўсё больш абстрагана разважаюць пра эфектыўнасць і культуру

Людзі часам скажваюць праўду для сваёй зручнасці, абараняючы саміх сябе, альбо дзеля любові. Аднак некаторыя ператвараюць хлусню ў казырную карту, скажваючы не праўду, а сваю сутнасць.

Звычайна наша шматтраннае жыццё ахопліваецца нейкім усеабдымным словам-характарыстыкай. Спазнаеш такое слова — вывучыш і ўдасканаліш сябе, напоўніш сваё жыццё новым карысным зместам, будзеш больш радавацца яму.

Прызнацца, мяне парадвала тое, што і ў вузкаспецыялізаваных выданнях

раздзела — рубрыкі "Важныя дробязі" кандыдат філасофскіх навук, дацэнт кафедры педагогікі і псіхалогіі Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта Надзея Корманова. Запынюся на адным з яе артыкулаў "Увага: эмоцыі!", у якім яна звяртаецца да чыгача наўпрост, нібы па-сваяцку: "Не дазваляйце дробязям кіраваць вашым

жыццём. Вызначыце, што для вас галоўнае, і імкніцеся дасягнуць гэтага. Памятайце: чалавек не можа атрымаць усё і адразу, і за ўсё, што ён мае альбо хоча мець, ён павінен заплаціць чымсьці. Непрыемныя дробязі — гэта і ёсць самая малая плата за галоўнае ў жыцці. Дрэннае надвор'е, няветлівы погляд, прышчык на кончыку носа, знянацку адарваны гусік і мноства іншых дробязей, здольных атруціць нам жыццё, на самай справе могуць стаць нашымі спадарожнікамі, калі навучыцца правільна да іх ставіцца".

З гэтай нагоды ўспомнілася мне кніга "Ваш імідж" Лідзіі Вечар, выдадзеная ў пачатку новага стагоддзя ў Мінску. Ёсць там невялічкі раздзел пад назвай "Хлусня ў нашым жыцці": "Людзі часам скажваюць праўду для сваёй зручнасці, абараняючы саміх сябе, альбо дзеля любові. Аднак некаторыя ператвараюць хлусню ў казырную карту, скажваючы не праўду, а сваю сутнасць". І хтосьці ж павінен сказаць ім гэтую праўду пра іх жа саміх — як кажучы, з вострым поглядам, з трапным словам.

З вялікай цікавасцю сачу цяпер і за тым, як шырока ў навуковым асяроддзі абмяркоўваюць вучоныя-аналітыкі праекты Канцэпцыі і Праграмы развіцця АПК на 2001 — 2015 гады. У прыватнасці, гаворыцца ў іх і аб стварэнні ў новай аграрнай пяцігодцы скразных самадастатковых кааператываў-інтэграцыйных аб'яднанняў па прадуктовым (таварным) прынішце, у іх ліку і льнотаварнага. Пра лён пішуць сёння многія журналісты і пісьменнікі. Хацелася б, каб іх было яшчэ больш, каб пісалі дасведчана і ведаючы сутнасць справы і пераўтварэнняў у гэтай галіне. Таму і я, дзе і як толькі можна, спрабую даказаць вострую, здавалася б, простую ісціну: льнаводства патрэбна надзвычайна працавіты і кемлівы чалавек. Летась выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі імя П. Броўкі выпусціла ўнікальнае выданне — энцыклапедыю "ЛЁН" (асабліва ўдзячнасць за гэта Таццяне Іванаўне Жукоўскай і Людміле Валяр'янаўне Лоўчай). Цяпер мы рыхтуем да выдання кнігу максімальна практычнага плана пад простаай назвай "Льнаводства" — аб тым, што ёсць у практыцы і якой яна павінна быць.

Сапраўды, льнаводства ўжо не пацярпіць няўмекаў. Падрыхтаваны да выдання ў кніжным варыянце і нарыс — даследаванне "Льняную справу найперш палюбі". У ім расказваецца пра сённяшнюю сітуацыю на сусветным рынку льну, у краінах СНД (у прыватнасці, у Расіі і Украіне), у льнаводстве Беларусі і шляхах яго далейшага развіцця. Па ідэі, ён прызначаны спецыялістам-льнаводам, а таксама людзям, якія здолелі б актыўна дапамагчы ў будучым станаўленні гэтай галіны. Інакш кажучы, тым, хто здолее рабіць, як у Веры Палтаран, памятаеце: цікавіцца пытаннямі і "па людзях", каб потым як след іх цаніць і паважаць.

Мікалай МАРКЕВІЧ, навуковы супрацоўнік інфармацыйна-аналітычнага аддзела РУП "Інстытут ільну"

Анкета пісьменніка

Захаваць меру

1. Існуе меркаванне: калі раней пісьменнікам быў настаўнікам, вяртаючыся ў існуючы, то цяпер стаў прыватнай асобай, якая рэдка паяўляецца нават на ТБ. І яшчэ рэдакцыя — у газетах. Чаму?

2. Падзенне норавы — міф ці рэальнасць? Ці павінны кнігі "вучыць жыць"?

3. Як грамадская актыўнасць пісьменніка ўплывае на яго літаратурную працу?

4. Якія характэрныя рысы сучаснага нарыса вы б вызначылі?

Сяргей ТРАХІМЁНАК, сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі:

1. Я ніколі не лічыў пісьменніка ні настаўнікам, ні ўрачом, ні тым, хто ведае ісціну ў апошняй інстанцыі. Для мяне літаратура, калі яна ўдзельнічала ў сацыяльным рэгуляванні, заўсёды была болей. Хаця пры пэўных умовах болей можа быць і настаўнікам, і ўрачом. Патрэбнасць у прысутнасці пісьменнікаў на ТБ ці ў газетах тлумачыцца зменай каштоўнасцей. Дакладней, настойлівай спробай падмяніць нашы каштоўнасці цывілізацыі "Праўды" каштоўнасцямі цывілізацыі "Выгоды". У гэтых цывілізацыйных бухгалтар — фігура больш знакавая, чым пісьменнік.

А асоба пісьменніка ў нас была больш значна таму, што аб'ядноўвала ў сабе многія функцыі, дыферэнцыяваныя на Захадзе: апазіцыянера да ўлады, прарока, захавальніка і апекуна традыцыйных каштоўнасцей.

2. Пра падзенне норавы можна гаварыць, калі мы можам вылучыць нейкія адзіныя крытэрыі маральнасці і параўнаць, абаспярваючыся на іх, адну эпоху з іншай. Згадайма фільм "Смянацца імямі імгненняў вясны". Пастар Шлаг слухае па радыё песню Эдзіт Піяф і гаворыць: "Поўнае падзенне норавы".

Кнігі не павінны прама вучыць жыць, як гэта робяць падручнікі і вучэбныя дапаможнікі. Аднак, як ні парадасальна, яны не могуць не вучыць жыць, мастацкая проза дае ўзоры паводзінаў, якія прымае ці не прымае грамадства. Часам, апісваючы тое, што не падабаецца, мы задаём варыянт тугі па супрацьлеглых паводзінах. У літаратуры гэта называецца "тугой па ідэале". Менавіта яна лепшы настаўнік жыцця.

3. Па-рознаму. Ёсць пісьменнікі, якія могуць спалучаць грамадскую актыўнасць з літаратурнай творчасцю, а ёсць тыя, хто не можа адначасова быць актыўным у грамадскім жыцці і творчасці. Яму лягчэй займацца тым, што ў яго лепш атрымаецца.

4. Я вызначыў бы ў якасці асноўнай рысы ўсяго нашага існавання барацьбу старых і новых каштоўнасцей. Ёю прасякнута літаральна ўсё. Нават тыя сферы, феномены якіх традыцыйна не могуць быць ацэненыя ў грашовым эквіваленце. Наша славянская ментальнасць успрыняла пераход да рынковых адносін гэтак жа апантана, як раней адмаўляла іх. У выніку назіраецца эфект цара Мідаса. Усё, да чаго дакранаюцца чалавечыя рукі з жаданнем атрымаць выгоду і прыбытак, перастае іграць тую ролю, якую яно адыгрывала раней. І гэта досыць небяспечная тэндэнцыя. Зразумела, грошы — гэта кроў эканомікі і сацыяльнага арганізму адчуваюць у іх патрэбу, хаця б для ажыццяўлення абмену. Аднак акрамя крыві ў сацыяльным арганізме павінны існаваць і іншыя складнікі. Наколькі хутка мы пераадолеем дзіцячыя хваробы, звязаныя з рынкам, на колькі захаваем меру паміж тым, што мае каштоўнасць і тым, што не мае яе, але фактычна бяспечнае для жыцця, настолькі менш нас будзе ліхаманіць у будучым.

Кніжная скарбніца Прынёманскага краю — Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Ф. Карскага адсвяткавала сваё 180-годдзе.

Тэрыторыя ведаў і дабра

Бібліятэка ў цэнтры Еўропы

Па вуліцах і завулках старажытнай Гародні можна хадзіць штодня, 24 гадзіны запар. Хадзіць і ўдыхаць паветра, насычанае бліжым вам духам, перапоўненым пачуццём стрыманага ўсведамлення сваёй годнасці, патрэбнасці на нашай агульнай зямлі. Здаецца, гукні — і пачуеш галасы з мінулага, слаўных продкаў, што складалі агульны нацыянальны вялікі радавод. Тут валадарылі каралі, кіравалі дзяржаваю і ўсведамлялі сябе адказнымі за ўсё існае, наша, беларускае — як часткі Еўропы. Мы ў радаводным дрэве — не дзе на маладым адгалінаванні, але спрыччывенасць да падзей, якія разгортваліся тут раней і працягваюць непакоець думкі сучаснікаў новымі адкрыццямі і паваротамі, зацягвае ў вяхуры падзей ужо навейшай гісторыі. Балазе, і ў гістарычных памяшканнях цяпер віруе жыццё, вабіць нечаканымі знаёмствамі, сустрэчамі.

І ва ўстанове на Замкавай, 20, у сацыякультурным цэнтры горада і вобласці — Гродзенскай абласной навуковай бібліятэцы імя Я. Ф. Карскага — таксама заўсёды шматлюдна. Тут вялікая база дадзеных, звестак, якія патрэбны кожнаму па інтэрсах. Неяк падлічылі: толькі ў аддзеле абанемента — каля 3 тысяч кіламетраў кніг! Яна ператварылася ва ўстанову, дзе збіраецца творчая інтэлігенцыя, навукоўцы, моладзь, ветэраны. "Даводзіцца толькі ганарыцца, што ў цэнтры горада — такая бібліятэка і носіць яна імя Яўхіма Карскага", — зазначыла на міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Публічная бібліятэка ў кантэксце сацыякультурнай прасторы рэгіёна: два стагоддзі гісторыі" Ірына Сенчанкава, намеснік старшыні Гродзенскага гарадскога выканаўчага камітэта.

Як гэта часта бывае, дзелава кірунак падчас святочных мерапрыемстваў насычаецца да неверагоднага, даклады перапоўненыя новымі фактамі, грунтоўным аналізам і аўтарскай эксклюзіўнасцю. Гэта забяспечваецца ўзроўнем удзельнікаў — пачэсныя юбілей збірае самых зацікаўленых. Распачаўшыся зранку, навуковая канферэнцыя, вядучым якой быў начальнік упраўлення ідэалагічнай работы Гродзенскага абласнога выканаўчага камітэта Павел Скрабко, завяршылася апоўдні. Яе гасцямі сталі консул Рэспублікі Польшча ў Гродне Катаржына Гжэжнік, праўнук Я. Ф. Карскага, пісьменнік з Санкт-Пецярбурга Аляксандр Карскі, дырэктар Падляскай ваяводскай бібліятэкі імя Л. Гурніцкага, магiстр, паэт Ян Леанчук, начальнік упраўлення культуры Паўночна-Заходняй адміністрацыйнай акругі г. Масквы Алена Кузняцова, начальнік упраўлення куль-

туры Гродзенскага абласнога выканаўчага камітэта Аляксандр Лойка. Сярод удзельнікаў канферэнцыі — навукоўцы Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, кіраўнікі і супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Брэсцкай абласной бібліятэкі, Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі, Нацыянальнага цэнтру прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, кіраўнікі аддзелаў культуры і цэнтральных бібліятэчных сістэм рэгіёна ды інш. Разглядаліся розныя аспекты дзейнасці першай публічнай бібліятэкі на Беларусі: "Галоўная бібліятэка Гродзеншчыны і фарміраванне інтэлектуальнай эліты рэгіёна", "Прыватныя бібліятэкі Гродзеншчыны XIX — пачатку XX стст.", "Гісторыка-краязнаўчая праблематыка ў зборы кніг Дзяржаўнай установы культуры "Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Ф. Карскага", "Эліза Ажэшка — творца культуры на Гарадзеншчыне".

Але перад канферэнцыяй быў яшчэ дзень адкрытых дзвярэй: па калідорах скарбніцы-імянінныцы шпацыравалі школьнікі ды заўзятары чытання — студэнты Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, Гродзенскіх дзяржаўных аграрнага, медыцынскага ўніверсітэтаў, Беларускага інстытута правазнаўства. Разгарнулася выстаўка "Невычэрпная крыніца мудрасці Прынёмоння", свае знаходкі, фонды і тэматычныя выстаўкі прэзентавалі аддзельныя абанемента, краязнаўства, перыядычных выданняў, інфармацыйна-бібліяграфічнай работы, бібліятэказнаўства, інфармацыйна-адукацыйны цэнтр...

Сучасны кнігапіс

"Ваш юбілей — і наша свята, — зазначыў адзін з удзельнікаў дэбатаў, дэкан факультэта гісторыі і сацыялогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

Эдмунд Ярмусік. — Таму што ў бібліятэку звяртаюцца студэнты, аспіранты, выкладчыкі, і знаходзяць не толькі патрэбную літаратуру, а любоў і павагу. Самесна мы праводзім шэраг мерапрыемстваў".

"Бібліятэка ёсць хата, у якой жывуць кнігі, — прадоўжыў кандыдат філалагічных навук, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта Аляксей Пяткевіч. — А кніга сілкуецца той энергіяй, што была закладзена ў іх творцамі-аўтарамі. Сярод аўтараў — пераважна дзве катэгорыі: пісьменнікі і вучоныя. Усе астатнія, хто мае дачыненне да пісання кніг: журналісты, краязнаўцы пры-

мыкаюць да гэтых дзвюх катэгорый. Такім чынам, дзве групы таленавітых людзей пішуць кнігі. А хто чытае? — усе. Усе прыходзяць у гэту кніжную хату, гасцінна расчыненую заўсёды. Кнігапіс займае першую пачэсную прыступку на шляху да пазнання жыцця і сябе ў ім. Бібліятэка ж праз кніжныя веды фарміруе асобу".

Яўхім Фёдаравіч Карскі на Гродзеншчыне

Прысутнасць на юбілей праўніка Яўхіма Фёдаравіча Карскага — Аляксандра Карскага пазначыла яшчэ адну важную тэму размовы, а менавіта: даследаванне спадчыны першага

беларускага акадэміка, заснавальніка беларускага мовазнаўства, этнографа, фалькларыста, ураджэнца вёскі Лаша Гродзенскага раёна.

Пісьменнік Аляксандр Карскі — жаданы гасць на Гродзеншчыне. Сёлета ён прыязджае ў рэгіён другі раз. Апошнім часам напісаў некалькі артыкулаў пра дзейнасць Гогаля, — выйшаў на тэму, дзякуючы цікавасці да біяграфіі прадеда. Але больш, зразумела, Аляксандр Аляксандравіч даследуе біяграфію Я. Ф. Карскага: ад пачатку жыцця да яго спачыну. Дзве часткі працы цяпер ужо напісаныя і ахопліваюць перыяд да абрання Яўхіма Фёдаравіча акадэмікам. Застаецца ў працы апошняя частка. А перад гэтым у Гродне выйшла невялікая кніга, складальнікам якой з'яўляецца Аляксандр Карскі. Кніга выдадзена Гродзенскім дзяржаўным універсітэтам і змяшчае інфармацыю пра навуковыя працы Я. Ф. Карскага і месцы, дзе Яўхім Фёдаравіч жывіў і якія наведваў. "Але цяпер ужо ёсць дапаўненні", — гаворыць Аляксандр Аляксандравіч. Многія з іх з'явіліся пасля наведвання Гродзеншчыны. Некаторыя — пасля вывучэння матэрыялаў іншых крыніц: газет таго часу, якія пераважна знаходзяцца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбургу, прагляду "Русского филологического вестника", некаторыя з матэрыялаў якога, зра-

чытаць — знайшоў шмат недакладнасцей, многія дакументы ніяк не адлюстраваны. І зразумеў, што трэба глыбей разбірацца ў гісторыі. Стараюся паказаць чалавека, асобу, яго атачэнне. Калег, сваякоў, першага настаўніка, пра што раней не пісалі. Думаю, што трэба паказаць тую эпоху. Мама Карскага нават імя і імя па-бацьку не ведалі. Цяпер усё ўстаноўлена, ведаюць яго дзеда і бабулю, братоў і сястры. Ёсць у новай кнізе і жывыя моманты з жыцця, успаміны маёй мамы, унучкі Яўхіма Фёдаравіча — яна з ім сустракалася, бо жылі побач, хадзілі да дзеда ў госці. Ён любіў хлеб сам рэзаць. Захаваўся ўспаміны жонкі Соф'і Мікалаевы, зяця. Між іншым, мама ў гаворцы расказвала мне, якая магутная ў яго была постаць, да таго ж Яўхім Фёдаравіч меў феноменальную памяць. Мама гаворыць, што стол дзедаў ніколі не быў завалены. Але ў яго было шмат кніжных паліц. І ён помніў, дзе, на якой паліцы што знаходзіцца, якую цытату яму трэба выкарыстаць і з якой старонкі. Ведаў усе славянскія мовы. Калі ён быў прыкаваны да ложка ўжо, цытаваў на памяць грэчаскіх і лацінскіх аўтараў, якіх ён вучыў у семінарыі і духоўным вучылішчы. Дзяліўся сваімі ведамі з наведвальнікамі..."

Выток натхнення, ведаў і святла

Так назвалі Прынёманскую скарбніцу гарадзенскія творцы. Старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ Людміла Кебіч на святочнай вечарыне, якая адбылася пасля навукова-практычнай канферэнцыі, прэзентавала супрацоўнікам выданне з вершамі ў гонар бібліятэкі — "Да 180-годдзя Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага". Свае падарункі падрыхтавалі гарадзенскія мастакі — карціны з выявамі гарадскіх краявідаў і дзве ілюстрацыі Юрыя Якавенкі да кнігі М. Гусоўскага "Песня пра зубра". Віншавалі юбіляраў творчыя саюзы, грамадскія суполкі: Саноз палякаў на Беларусі, які прэзентаваў бібліятэцы "Вялікую польскую энцыклапедыю" (на польскай мове) у 7 тамах. Спрычыніліся да свята выдавецтвы, сярод якіх — рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва", якая адзначыла вялікі патэнцыял бібліятэкі ў папулярызацыі беларускай літаратуры. "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" падарыла фотаальбом "Зямля сілы. Белавежская пушча". Віншавалі калектывы скарбніцы вузавыя бібліятэкі і цэнтралізаваныя бібліятэчныя сістэмы вобласці, прыватныя асобы. І, вядома ж, былі віншаванні ад Гродзенскага гарвыканкама і Гродзенскага аблвыканкама, якія адзначылі працу бібліятэкараў Ганаровымі граматамі. У бібліятэку прыйшло шмат кніг, у прыватнасці, 5-ы том збору твораў Гётэ — ва ўнікальным пераплёце. Так супольна гарадзенцы і госці Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага напісалі яшчэ адну старонку ў сучасным летапісе. Насамрэч, гісторыя бібліятэкі — гэта гісторыя людзей Прынёманскага краю.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымках: правае крыло Новага замка, дзе месціцца галоўны корпус Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага; юбілейная выстаўка кніг; начальнік упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама А. Лойка ўручае Ганаровую грамоту дырэктару бібліятэкі А. Мальцавай; будні кніжнай скарбніцы.

Фота аўтара

Іграй, жалейка, іграй...

Выдатны майстар паэтычнага слова Уладзімір Карызна і ў сваёй новай кнізе "Лепяць ластаўкі гняздзечкі", якую выпусціла "Літаратура і Мастацтва", нязменна застаецца самім сабой. Гэта значыць, што, з'яўляючыся прыхільнікам традыцыйнай манеры пісьма, дакладна ўзважвае нават кожны радок, а кожнае слова, стараецца прамаўляць так, каб той ці іншы вобраз пры ўсёй сваёй арыгінальнасці не адшурхоўваў ад рэальнасці, ствараў выразны малянак. Паколькі галоўная чытацкая аўдыторыя ў дадзеным выпадку — дзеці малодшага школьнага ўзросту, то кніга нясе ў сабе як пазнавальны, так і выхаваўчы аспект.

Аднак асаблівая ўвага паэта скіравана на тое, каб лішні раз напамініць дзецям аб тым, якая прыгожая і непаўторная наша радзіма Беларусь, як шмат характэрна і мілагучнасці ў роднай старонцы, наколькі прыцягальныя краявіды бацькоўскай зямлі. Таму невыпадкова ягонаю новаю кніга адкрываецца хрэстаматычным вершам "Люблю цябе, Бялая Русь", які дзякуючы вядомай кампазітару Юрыю Семянюку, што пакалаў твор на музыку, даўно карыстаецца вялікай папулярнасцю не толькі на Беларусі, але далёка за яе межамі. Без перабольшвання на гэтым творы выхавалася ўжо не адно пакаленне:

*Жытнёвае поле,
лясы і азёры,
Крынічаныя ў лузе
і ў небе жаўрук
Услухайся толькі,
усё тут гаворыць.
Люблю цябе,
Бялая, Бялая Русь.*

Гэтым жа творам адначасова адкрываецца і першы раздзел кнігі, у якім прадстаўлены вершы. Ёсць таксама раздзелы "Загадкі" і "Казкі", што, безумоўна, лішні раз пацвярджае шматграннасць мастакоўскага таленту У. Карызна, але разам з тым сведчыць і пра іншае: У. Карызна, аддаўшы дзіцячай літаратуры не адзін дзясятка гадоў (першы ягоны зборнік вершаў для дзяцей "На сяле ў бабулі" выйшаў яшчэ ў 1975 годзе), разумее, што па-сапраўднаму зацікавіць маленькага чытача можна толькі тады, калі прапапоўваць яму творы, якія б не паўтаралі аднаго, а ў лепшым выпадку нават былі б рознага жанру. Гэта выкліча да кнігі яшчэ большую цікавасць, жаданне чытаць яе не толькі твор за творам, а ў некаторых выпадках перагарнуць адну, другую старонку, калі ўбачыш такі твор, на які адразу кідаеш позірк. Пасля ж можна

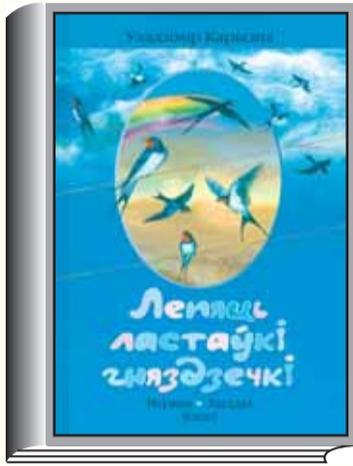
будзе вярнуцца і да прапушчанага, бо яно, калі ўнікнуць у сэнс напісанага, таксама варта ўвагі.

Скажам, пазнаёміўшыся з вершам "Люблю цябе, Бялая Русь" (як вядома, кожнае новае пакаленне па-свойму адкрывае ягоную адметнасць і непаўторнасць), многім, бадай, захочацца хутчэй даведацца, а што ж гэта за твор, які даў назву ўсёй кнізе. Перагарнуўшы старонку за старонкай, на дваццаць першай яны і напаткаюць аднайменны верш:

*Пад страхою каля рэчкі
Лепяць ластаўкі гняздзечкі,
Насця воч з іх не спускае,
Насця ім дапамагае:
Хлеба, зерня ім выносіць,
А за гэта Насця просіць,
Каб, як стомяцца, не спалі,
Ёй на сон паішчабяталі.*

На першы погляд, у творы арыгінальнага не шмат. Ды талент ёсць талент, таму ён абавязкова спрацоўвае ў любым выпадку. Уважліва ўнікнеш у сэнс гэтых радкоў, і адчуеш, як добра разумее паэт псіхалогію дзяцей. Прачытаеш верш, адразу стане відавочна, наколькі чуйная душа ў маленькага чалавека, якая спагадлівая яна, як прагне рабіць добра.

Паколькі верш напісаны не ад першай асобы, такія думкі ў вусны дзяўчыны ўкладвае сам паэт, але зроблена гэта надзіва непасрэдна, натуральна. Складваецца ўражанне, быццам усё гэта прамаўляе сама Насця. Дарэчы, гэтым жа шляхам У. Карызна ідзе і ў шмат якіх іншых вершах, героямі якіх з'яўляюцца тая ж Насця, а таксама хлопчык Ваня, найбольш любімыя ягоныя персанажы, якія хутчэй за ўсё маюць прататыпаў. Дый іншыя дзеці "трапісаліся" ў вершах. Як з ручайка пачынаецца рака, так і з тонкага псіхалагічнага спасціжэння душы дзяўчынак і хлопчыкаў, і нараджаецца да паэта давер.

Уладзімір Карызна па сутнасці не выдумляе свае вершы, хоць і мае багатую творчую фантазію, а як бы спісвае іх з прыроды, толькі па-майстэрску ўзнаўляючы ўнутраны свет дзяцей, чуйна заўважаючы тое, што ў пэўнай сітуацыі можа з'явіцца ў іхніх думках. Адзін з самых характэрных прыкладаў таму — верш "Рукавічкі для сінічкі": "Звязала Насця // Для сінічкі // З пуховых нітак // Рукавічкі. // А як памераць іх — // Не знае: // Сінічка тая // Уцякае".

Калі ж чытаеш верш "Самая лепшая", няма ніякага сумнення ў тым, што ён "напісаны" самой дзяўчынкай, якая вельмі любіць сваю маму:

*Вясні зараначкай свеціць,
Лашчыць,
Як звон ручая,
Самая, самая лепшая ў свеце
Мама мая.*

Па меры знаёмства з творам пачуццёвасць, настраёвасць яго ўзмацняюцца. Дзяўчынка знаходзіць усё новыя азначэнні таго, што значыць для яе самы дарагі на свеце чалавек: "Сонца перай залатою // Будзіць // У росных гаях, // Жаўранкаў просіць спяваць // Над Зямлёю..."; "З ёю веселішыся песні, // Радасць мілей // Удвай!".

Аднак у кнізе змешчаны не толькі "сур'ёзныя" вершы, ёсць у ёй і гумарыстычныя, жартоўныя творы. Ёсць і лічылкі, а таксама небыліцы. Вершы, што адносяцца да апошняга жанру, калі яны дасціпныя, нязменна прыхільна сустракаюцца дзіцьмі. Несумненна, так успрымуць яны і гэтую небыліцу У. Карызна: "У вадзе расце капуста, // Рыба ў полі ходзіць густа. // Дрэвы ў клубе польку скачуць, // Аж са смеху мухі плачуць".

Арыгінальнымі атрымаліся і загадкі, у тым ліку і песенныя, аб'яднаныя назвай "Насця і Янка" (здаецца, нічога падобнага раней сустракаць не даводзілася). Што тычыцца казак, то ў зборніку прадстаўлены дзве разнавіднасці гэтага жанру: творы, у якіх, няхай і апасродкавана, прысутнічае фальклорная аснова, і казкі, што цацкам з'яўляюцца праяўленнем аўтарскай фантазіі. Але і ў першым выпадку У. Карызна, зразумела, па-свойму разгортвае сюжэт, таму гэта дае падставы і пра падобныя казкі сцвярджаць, што яны арыгінальныя.

Сімвалічна ўспрымаецца казка "Іграй, жалейка, не змаўкай...", якая завяршае кнігу. Яна — яшчэ адзін напамінак пра тое, што толькі аптымізм, жыццямілюбства давалі сілы выжыць беларускаму народу на ветравейных скразняках часу, а гэтай барацьбе за выжыванне шмат дапамагалі народныя песні, мелодыі, увасабленнем якіх з'яўляецца жалейка. Пакуль яна будзе гукаць, дагуль будзе жыць і Беларусь.

"Лепяць ластаўкі гняздзечкі" — для тых, хто па-сапраўднаму любіць роднае слова, неаб'якавы да матчынай мовы, а да ўсяго разумее, што ў нашу ўжо не проста навукова-тэхнічную, а камп'ютарную эпоху, няма нічога лепшага, як сам-насам застацца з цікавай кнігай. У гэтым маленькія чытачы, безумоўна, упэўняцца, перагарнуўшы старонкі напісанага У. Карызнам, захапіўшыся пудоўнымі ілюстрацыямі Таццяна Беразенскай і Наталі Каламейцавай. Дый мастацкае афармленне Аляксандра Царовым выканана на высокім узроўні.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Шляхам згубы

Выйшла новая кніга прозы Барыса Бележэнкі "Затерянные путники", прысвечаная пошукам жыццёвых пуцявін, тым людзям, якія ўсё жыццё шукаюць і губляюць знойдзеныя шляхі, гоняцца часам за прывідным шчасцем, страчваюць сваю годнасць. Дый да чалавека добрай душы, да сапраўднага майстра адносіны з боку іншых людзей бываюць аб'якавымі. Хіба няма такога ў жыцці, калі імя выдатнага майстра забываюць?

Структурна кніга "Затерянные путники" складаецца з аповесцей: "Поиски причала", "Зимние бесы", "Сказание о неприкаянной душе" і аповяданняў: "Два окна во мраке ночи", "Скрипач и горlinka" і "Кольбель над сутробами", хаця і ў азначаных аповесцях можна вылучыць нямала сюжэтаў, здольных быць асобнымі аповедамі.

Трэба адзначыць, што празаічныя творы, як і гумарэскі Б. Бележэнкі, атрымалі станоўчую ацэнку (прэмія імя У. Караткевіча, два дыпломы лаўрэата рэспубліканскага конкурсу ў намінацыях "Празаічныя творы" і "Сатыра і гумар"). У кнізе, пра якую вядзём гаворку, аўтару было не да гумару: ён з болей і заклапочанасцю піша пра гаротны лёс чалавека, які вінаваты ў гэтым сам, што пашаны не бывае без духоўнасці і працавітасці.

Імкненне да так званых "вольнага" жыцця часцей за ўсё прыводзіць да нікчэмных паводзін, а чалавек атрымлівае якую-небудзь ганебную мянушку. І тады, напрыклад, гучнае імя "Георгій" пераўтвараецца ў абразлівае "Плеш". Такі чалавек вандруе па жыцці сапраўды "без цара ў галаве". І як тут не ўспомніць словы мудрага філосафа старажытнасці Платона: "Няўжо чалавек падобны на камень? Для таго, каб яго запаліць, яго трэба ўдарыць".

І аўтар выводзіць у аповесці "Поиски причала" вобраз ідэальнага чалавека, называючы яго "Прышлым", нібыта прысланым да людзей звышнатуральнымі духоўнымі сіламі і ў той жа час ён — чалавек змяны і разумее людскія слабасці, хаця ён патрэбен для таго, каб слабыя духам людзі пад яго ўздзеяннем змаглі адрачыся ад бессэнсоўнага блукання па жыцці, каб не хадзілі ў дзверы, якія вядуць на руіны.

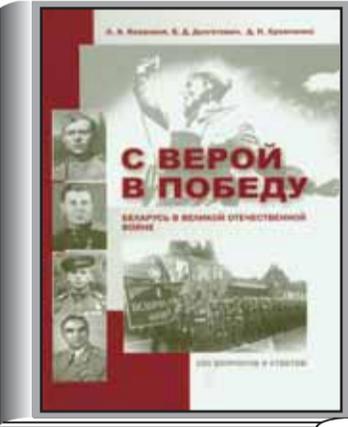
Здаюцца цікавымі і важнымі вобразы Чумазага і Васкы-Малатка. У іх сканцэнтравана канцэпцыя, так бы мовіць, сапраўдных людзей, майстроў сваёй справы і душэўнасці. Пасляваенны дзетдомавец Чумазы доўга блукаў па Русі, дакачаваўшы ажно да зямлі Комі. Там і набыў немудрагелістую прафесію пастуха. Але якім майстрам ён быў! Ведаў мову жывёлін, свістам супакойваў раз'юшаных быкоў. І меў цудоўнае сэрца. Вярнуўшыся на родную Беларусь, ён працягваў працаваць пастухом. Закаханы ў смяртэльна хворую дзяўчыну, наперакор усяму, ажаніўся з ёю. І пасля яе смерці не здрадзіў каханню.

Прываблівымі здаюцца нам вобразы Кацярыны і яе дачкі Волечкі, Любы — жонкі скрыпача, следчага Цімура Агранова — герояў аповяданняў і аповесці "Зимние бесы". На сапраўдных, мужных і добрых людзях трымаецца гэты свет. Да такой думкі падводзіць чытача аўтар "Затерянных путников".

Лілія ЯФРЭМАВА

У імкненні да ісціны

За 65 год падзеі Другой сусветнай вайны крыху забыліся, а замежныя і нашы лжэгісторыкі так казалі і пераліцавалі іх, што школьніку ці студэнту стала няпроста разблытаць гэты клубок. А калі ў вышэйшых навучальных установах увялі спецкурс "Вялікая Айчынная вайна савецкага народа ў кантэксце Другой сусветнай вайны", стала зразумела, што беларускія гісторыкі зноў запатрабаваныя, што яны скажуць нешта новае і ўнясуць свае карэктывы. Так яно і адбылося.

Вось новая кніга — А. Каваленя, Б. Далгатовіч, Д. Хромчанка "З верой у Перамогу. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне". Аўтары ўдала падабравалі сто пытанняў, праз якія асветляюцца, разглядаюцца па-новаму ці аспрэчваюцца важныя падзеі, факты, эпизоды Вялікай Айчыннай вайны на акупіраванай тэрыторыі рэспублікі. У кожнага з аўтараў знайшоўся свой багаж — свае знаходкі і гістарычныя працы, свае тэматычныя кірункі. Вядома ж, галоўным аб'ектам для ўсіх траіх быў чалавек, яго адданнасць радзіме, гераізм, талент абаронцы або яго здрадніцтва, слабасць, бездухоўнасць.

Звяртае на сябе ўвагу тое, што аўтары ацэньваюць падзеі Вялікай вайны не з пункта гледжання вульгарнай сучаснай палітычнай кан'юнктуры, а — навуковай метадалогіі, аб'ектыўна, улічваючы канкрэтныя гістарычныя ўмовы.

З хваляваннем і гонарам чытаем пра тых, хто паўтарыў подзвігі Мікалая Гастэла, Аляксандра Матросова, Аляксея Маросьева. Уражвае і ваенны прафесіяналізм беларускіх палкаводцаў і камандзіраў. Двое з іх камандавалі франтамі

(Ф. Кузняцоў, В. Сакалоўскі), арміямі, дывізіямі, палкамі. Мноства імён і фактаў упэўняюць, што наш чалавек на вайне быў славуты сваім гераізмам і моцай сваёй думкі, навуковых адкрыццяў.

Змест кнігі, прызначанай "у якасці вучэбнага дапаможніка" выкладчыкам і студэнтам, з цягам часу, напэўна, будзе дапаўняцца ці скарачацца. Не пашкодзіла б, каб аўтары штосьці казалі пра ўклад беларускіх вучоных, канструктараў, вынаходнікаў, якія стваралі сродкі абароны, чый творчы інтэлект працаваў на перамогу. Прыгадайце самалёт СУ-2, на якім здзісьняліся подзвігі савецкіх лётчыкаў. Яго стваральнік Павел Сухі і разам з ім яшчэ двое беларусаў у 1943 годзе атрымаў Сталінскую прэмію. Мінчанін-акадэмік Уладзімір Міткевіч — за распрацоўку ў тэорыі электрамагнітнага поля, фізічных асноў электратэхнікі і перадачы электраэнергіі. І генерал-маёр медыцынскай службы з мястэчка Чарэж Міхаіл Файбіч — за вырашэнне важных надзменных пытанняў мікрабіялогіі і эпідэміялогіі. На год раней лаўрэатам стаў і палачанін Барыс Галёркін, які зрабіў неабходныя

адкрыцці ў тэорыі пруткасці будаўнічай механікі. Іх інтэлект дапамагаў казаць перамогу.

Шкада таксама, што ў кнізе не згадваюцца беларускія пісьменнікі. А іх, хто да штыка прыраўняў піро, было шмат, і іх роля на вайне была вялікай. Такія імёны, як М. Аўрамчык, П. Броўка, В. Быкаў, В. Вітка, А. Кулакоўскі, А. Куляшоў, М. Лынькоў, А. Махнач, П. Прыходзька, А. Савіцкі, М. Танк і шмат іншых, залатымі літарамі ўпісаны ў гісторыю змагання беларускага народа супраць германскіх захопнікаў. Янка Купала, успомнім, першым узняў свой голас: "Партызаны, партызаны, / Беларускія сыны!.."

Больш ста пісьменнікаў вявалі на франтах Вялікай Айчыннай вайны, працавалі на радыёстанцыі "Савецкая Беларусь" у Маскве, у падпольных партызанскіх газетах. Многія загінулі смерцю храбрых. І пасля Перамогі галоўнай тэмай нашых пісьменнікаў стала вайна, мужнасць і веліч духу беларускага чалавека-патрыёта. У 1949 годзе Іван Шамякін выдаў свой першы раман "Глыбокая пльня", у якім праўдзіва адлюстравана жыццё беларускай вёскі ў гады нямецкай акупацыі, адважную дзейнасць партызан, ганебны твар здраднікаў і карнікаў, незвычайную складанасць барацьбы ў тыле ворага. За гэты твор 30-гадовай пісьменнік, былы франтавік-зенітчык, атрымаў Сталінскую прэмію і шырокую вядомасць.

Увогуле ж, тое, што зрабілі А. Каваленя, Б. Даўгатовіч, Д. Хромчанка, выклікае аптымізм і заслугаюць ўдзячнасці. А тых, хто імкнецца да ісціны, шануе дакладнасць гістарычных ведаў, даражыць інтарэсамі сваёй Радзімы так ці інакш вырашае найгалоўнейшае пытанне сучаснай гістарычнай навуцы.

Эдуард КАРНІЛОВІЧ

«Адвечныя пытанні» ці ўвага да сучаснасці?

Кніга Юрася Нератка "Закуцце" пабачыла свет у выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў 2007 годзе. З тае пары мінула даволі часу, аднак гаворкі пра гэты зборнік апавяданняў у перыёдыцы чамусьці практычна не было. Тым не менш...

Дэбютны зборнік Юрася Нератка сведчыць, што за час захаплення літаратурнай творчасцю гэты аўтар здолеў шмат чаму навучыцца і шмат чаго дасягнуць. У першую чаргу трэба адзначыць здольнасць пісьменніка ствараць самыя разнастайныя вобразы — ад сучасных школьнікаў Мішкі Шпакоўскага і Антона Мутнага да сярэднявечнага алхіміка Балтазара-Белазора ці разведчыка Шарбітрона з далёкай планеты Арада. Ю. Нераток не заглабляецца ў псіхалогію сваіх герояў, апісвае іх характары і перажыванні даволі лаканічна, але некалькіх трапных дэталей звычайна дастаткова, каб чытач уявіў персанаж і зацікавіўся ім. Так, у фантазіі "Дыверсія" Шпакоўскі-старэйшы, які "чамусьці заўсёды гатуе рыбны суп з кансерваў, калі прыходзіць на падпітку. І ніколі не есць тое, што маці прыгатавала на вячэру" застаецца для чытача не менш таямнічым, чым Вік Лонер з камп'ютарнай гульні.

Звышпільная ўвага да герояў, магчыма, не дазволіла б пісьменніку ствараць дынамічныя сюжэты, на якія Ю. Нераток таксама майстар. Сюжэты апавяданняў сапраўды захапляюць, прычым аўтар не перабольшвае з колькасцю і фантастычнасцю падзей. Крыху зацягнутай падаецца адно фантазія "Формула", якая не ўразіць арыгінальнасцю аматараў фантастыкі, а для іншых чытачоў будзе цікавай найперш іранічнымі характарыстыкамі 1970—1990 гг.: "Быў канец дзевяностага года мінулага тысячагоддзя... Тэлебачанне зачароўвала фінскімі тэх-

налогіямі, прыцягвала праграмай "Крок" і сеансамі масавых гіпнатычных лячэнняў, расчудвала першым серыялам пра танкавую рабыню Ізаўру, трошкі націражвала рэкламай гадзіннікаў "Алівеці" на праграме "Час".

У "Формуле" багата філасофскіх разваг, не новых для сучаснай беларускай літаратуры — і хаця ці светлапрынятай думцы "адвечныя пытанні ніколі не страцяць сваёй актуальнасці", кожны пісьменнік мае свой адмысловы талент. Хтосьці застаецца вядомым як пісьменнік-філосаф, хтосьці праз сваю неардынарнасць здзіўляе адметным стылем ці светабачаннем, а хтосьці ўражае сучаснікаў здольнасцю заўважыць асноўныя тэндэнцыі эпохі, стварыць "героя свайго часу". Ю. Нераток ярка найбольш здольны да адлюстравання сучаснасці, выяўлення паталагічных сітуацый, якія сталі вынікам сацыяльных праблем пасляперабудавання грамадства.

Пісьменнік не стварае шырокіх панарам гарадскога ці вясковага жыцця, трагічныя здарэнні тычацца аднаго-двух чалавек, але пакадаюць чытача ў глыбокім роздуме. Шкада інжынера Міколу, што трапіў у вар'янтно хутэй праз сваю адзіноту, чым праз членаў нямецкай партыі, шкада пяцідзесяцігадовага тэхнолага Моршына, які ў дзень юбілею мужа пракалоў сабе сэрца хлебным нажом... У апавяданні "Прашу разабрацца..." аўтар зазначае: "А як яму (Міколку) не быць уразлівым, калі з аднаго кута маці крычыць на бацьку "байструк дзедмаўскі", а

з другога бацька на маці — "парада кулацка"? А ён стане між імі, каб не біліся, і слёзкі капаюць — абодва ж свае, родненькія!". У псіхалатычнай фантазіі "Юбілей" пісьменнік не падкрэслівае падставы складанага псіхалагічнага стану героя, але для чытача зразумела, што раўнівае стаўленне Моршына да дабрабыту свайго кіраўніка і яго маленькіх фінансавых злачынстваў невыпадковае. Менавіта праблемы постсавецкага грамадства вызначылі неўладкаванасць гэтых герояў.

Пры тым, што развіццё Ю. Нератка як пісьменніка будзе, верагодна, вызначана яго пільнай увагай да сучаснага побыту, сённяшніх характараў, зменаў у ладзе жыцця і светабачанні беларусаў, большая частка фантазіяў у зборніку "Закуцце" прысвечана не толькі сацыяльнай тэме... З'яўленне і развіццё чалавецтва, яго ўзаемадзеянне з іншымі відамі жывых істот на планеце — вось галоўныя праблемы, якія цікавяць аўтара ў апавяданнях "Альгемоны", "Саранча", "Разведчык", "Формула".

У "Разведчыку" ініцыятарам развіцця чарговай — самаразбуральнай і самаўзнаўляльнай — чалавечай цывілізацыі робіцца жыхар Арады, выпраўлены на Зямлю з мэтай атэнкі магчымасцей яе каланізацыі. У памяці чалавецтва Шарбітрона па іроніі лёсу застаецца сатаной; цікава, што людзі, з якімі кожныя два-тры стагоддзі сутыкаецца іншанланетнік, маюць настолькі падобныя характары, што разведчык увесь час блытае іменны. Але чаму людзі лічаць сябе дамінавальным відам? Яны рызы-

куюць загінуць ад нашэсця саранчы (вельмі ўдалымі ў аднайменным апавяданні атрымаліся маналогі саранчы Астрыда і таполі Хімэль), яны пазбаўляюць права на існаванне разумных альгемонаў, што водзяцца ў каналізацыйных сістэмах (тут варта адзначыць цікавы вобраз сучаснага сантэхніка).

У апавяданні "Дыверсія" Ю. Нераток надзяляе свядомасцю героя камп'ютарнай гульні, дае яму магчымасць разважаць, адчуваць, аналізаваць свае ўчынкі. Адагваючы падставы ўласнага з'яўлення і існавання, Вік Лонер прыходзіць да небяспечных высноў і ў выніку прапаноўвае свайму Творцу Мішку Шпакоўскаму кароткую і стратную для хлопца гульні. Задум ачалавечыць герояў камп'ютарнай стралялі, бадай, прыходзіла ў галаву кожнаму больш-менш абазнанаму ў сучасных тэхналогіях пісьменніку. Ю. Нераток рэалізаваў гэту ідэю на належным мастацка-філасофскім узроўні: твор прымушае задумацца як надсэнсам камп'ютарных гульняў, так і над антрапалагічнымі пытаннямі.

Часам чытачу апавяданняў Ю. Нератка можа бракаваць вобразаў, сэнсавай скандэсаванасці, імкнення аўтара ўбачыць у прыватным выпадку штосьці сімвалічнае, тыповае, абагуленае. Аднак такое адчуванне пакадаюць толькі некаторыя творы пісьменніка: лепшым фантазіям Ю. Нератка ("Юбілей", "Разведчык", "Дыверсія") уласцівы глыбокі падтэкст, спалучэнне вобразнай і сэнсавай напоўненасці. Выдатны твор — апавяданне "Тыграняты" (калі скараціць яго на два апошнія

абзацы), якое сваёй туманнасцю, няпэўнасцю, таямнічасцю нагадвае "Замак" Ф. Кафкі, апавяданні Э. А. По. Гэты тэкст можа выклікаць у чытача шмат разнастайных асацыяцый, і шкада, што нейкай побытавай, амаль банальнай канцоўкай пісьменнік развейвае містычны, напружаны настрой, створаны ў галоўнай частцы апавядання. На прыкладзе іншых (тых самых "лепшых") твораў адчуваецца, што Ю. Нераток умее недагаворваць і добра адчувае, дзе варта намякнуць, а дзе чытач зразумее і сам...

Няма куды падзецца ад стандартных сюжэтных схем ці паўтарэння агульнавядомых ісцін, але кожная эпоха мае свой антураж, жыццё змяняецца хутка... Сёння складана быць арыгінальным філосафам, але кожны пранікалы, назіральны пісьменнік здатны звярнуць увагу на актуальныя працэсы і з'явы ў сваім грамадстве. Таму варта думаць, што падчас працы над зборнікам Ю. Нераток зразумеў: каб вылучыцца і займаць таго самага чытача, на якога мы ўвесь час спасылаемся, і які ў беларускамоўных пісьменнікаў апрэіры не шматлікі, трэба пісаць адметна, шукаць адметнае ў сабе альбо звонку — у навакольнай рэчаіснасці, якую можна трапіна адлюстраванні і нават пераставіць на старонках мастацкага тэксту.

Здзіўляе, што ў часопісах апошніх трох гадоў, якія мінулі пасля выхаду першага прызначнага зборніка Ю. Нератка, не з'явілася ніводнага новага апавядання гэтага таленавітага аўтара. Адно ў "Маладосці" (№ 5, 2008) выйшла сапраўды добрая падборка яго сумнаватых вершаў, поўных меланхалічных заўваг творцы:

Што зроблена —

здаецца гробным,

А больш нічога не паспець...

Страты —

ні ў слодыч, ні ў горыч,

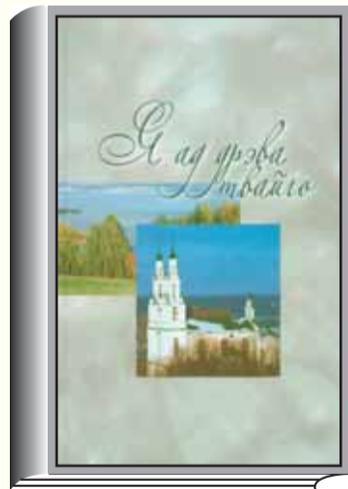
Стан — ні імпат, ні знямога,

Нават і тыя, хто побач,

Не разумеюць нічога!

Варта думаць, між імпатам і знямогай пісьменнік зрэшты абярэ першае: апрача некалькіх крыптыкаў у Ю. Нератка гарантавана ёсць і іншыя чытачы, якія яго разумеюць...

Алеся ЛАПЦКАЯ

«...Залаты мой спрадвечны горад...»

Выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" чарговы раз за год радуе нас цудоўным паэтычным фотаальбомам ці больш дакладна фотаілюстраваным зборнікам паэзіі ("ЛіМ" пісаў ужо пра першы фотаальбом "Непаўторныя імгненні" з вершамі Казіміра Камейшы). У кнізе "Я ад дрэва твайго..." вершы Навума Гальпяровіча (укладальнік Таццяна Жукоўская) цудоўным чынам спалучаюцца з фотаздымкамі калектыву беларускіх фотамайстроў. Яны ствараюць адзіны твор, сучасную кнігу-летапіс горада Полацка, які сёлета аб'яўлены культурнай сталіцай краіны.

Для аўтара вершаў Полацк — "вядлікая" радзіма. Тут пачаўся жыццёвы і творчы шлях Навума Гальпяровіча. "Полацк для яго — не толькі выток жыцця, калыска, крыніца натхнення, але і адпраўная станцыя на вялікім жыццёвым шляху да людзей", — піша ў прадмове да кнігі паэта пісьменнік Уладзімір Саламаха. Сімяон Полацкі, Прадслава, Францыск Скарына, Еўфрасіння Полацкая — гэта далёка не ўвесь спіс гістарычных асоб, якім прысвячае свае вершы Навум Гальпяровіч. Паэт адчувае адказнасць за сваю дзейнасць перад сваімі вялікімі продкамі. "Толькі прымоўціца ў прыцемку сіні / Позірк зямлячкі маёй, Еўфрасінні..."

Дарэчы, наконт дзейнасці: Навум Якаўлевіч не толькі паэт, але і славны радыёжурналіст, публіцыст і эсэіст. Ён з'яўляецца галоўным дырэктарам радыёстанцыі "Беларусь" Беларускага радыё, а таксама вядучым і аўтарам шэрага радыёпраграм.

У адным з інтэрв'ю, якое Навум Якаўлевіч даваў з нагоды 80-гадовага юбілею Беларускага радыё, ён прызнаўся: "Мне падабаецца слова, якое гучыць, якое табой прамоўлена і звернута да людзей..."

Можа, таму вершы Навума Гальпяровіча вельмі мілагучныя, іх хочацца чытаць услях, а яшчэ лепш — чуць іх у яго ўласным выкананні. У іх дакладна выяўляецца вобраз аўтара, яго жыццёвая і грамадзянская пазіцыя. Лірчны герой твораў паэта — наш сучаснік, які любіць свой родны горад, сваю краіну, свой народ, чалавек, які памятае сваё мінулае, але ў той жа час адкрыты для ўсяго новага, а яшчэ, як сам аўтар называе сябе, вучань.

Я — вучань.
Я імкнуся разгадаць
Пергаменты нябесаў,
кнігі жыццяў,
Валошкі сіняву ў паспелым жыцце
І вусны, на якіх вякоў пячаць.

У гэтым вершы аўтар невыпадкова паўстае ў такім нязвыклым для сталага чалавека вобразе як вучань. Зрэшты, яму, як і кожнаму з нас, ёсць чаму вучыцца ў жыцці, у гістарычных асоб, у сучаснікаў, старэйшых пакаленняў, якія збераглі для нас дух народа, яго мову, культуру...

Герой верша — чалавек дасціпны, цікавы, а самае галоўнае — неабякавы да жыцця, рэчаіснасці. Для яго важна ўсё, што адбываецца ў грамадстве, як паводзяць сябе людзі, а самае галоўнае — ці правільна і справядліва да іншых ставіцца ён сам.

Мне так нялёгка,
я паспець хачу;
Звініць званок,
чуваць далёкі рокат...
І бачыцца,
што ў бездань я лячу,
І страшна,
што не вывучыў урока.

Вершы, сабраныя ў кнізе, даволі рознапланавыя: тут і філасоф-

ская, і патрыятычная, і пейзажная, і нават інтымная лірыка. Да апошняга віду можна аднесці цудоўны, надзвычай шчыры і мілагучны верш, які "вучань" Навум Гальпяровіч прысвячае сваёй першай настаўніцы Т. Ф. Кананок.

Вучыла і песні, і вершы,
Не спала зусім давідна,
Бо ведала: ўрок гэты першы —
Пачатак вучобы для нас.

Я школы суцішыцца крок:
Настаўніца любая, дзякуй
За той, для нас першы урок.

Калі гарталі фотаальбом "Я ад дрэва твайго...", нібыта вандруеш разам з сябрам па горадзе Полацку. Паэт Навум Гальпяровіч, як своеасаблівы гід, паказвае табе Сафійскі сабор (І зноў над вежамі Сафійкі / Паваліць белы снег, / І пракладзе свой след ласіха, / Як сто гадоў раней); помнік Сімяону Полацкаму (Цені брукуюць у змрочных дварах, / Бруд і адчай, адзінота і голад... / Што

ты там піша, маўклівы манах,
/ Што для Радзімы пратрубіць
твой голас?); прыгажуню Дзвіну (Мокра. Ліст закружыўся асенні
/ над усненнай жоўтай Дзвіной.
/ Нашых продкаў маўклівыя цені
/ ціха крочаць у нас за спіной). А вось школа, у якой вучыўся паэт (А часу імквіае кола / Імчыць па гарозе гадоў, / Ды толькі дзвягцятыя школа / Прымоўціца некалі зноў).

Прыводзіць нас аўтар і да памятнага знака, які сведчыць пра тое, што Полацк з'яўляецца цэнтрам Еўропы (А тады нават мугры продак / І падумаць не мог ніяк, / Што паўстане ля плошчы проты / Гэтай велічы нашай знак).

Падчас прагулі па Полацку паэт дае тлумачэнні некаторым паняццям, звяртае ўвагу на асобныя гістарычныя факты, робіць так званыя глосы, якія ўпершыню стаў выкарыстоўваць яго слаўны продак, палачанін Францыск Скарына.

Зрабіць вандроўнае сапраўдным дапамагаюць фотаздымкі: яркія, жывыя, разнастайныя. Яны перадаюць веліч Полацка, яго прыгажосць і чысціню.

Пасля знаёмства з фотаальбомам пачынаеш разумець, чаму менавіта Полацк прызначаны першай культурнай сталіцай краіны. Бо гэты прыгожы, задуманы горад, нібыта жывы, мае свой твар, свой адметны характар, сваю шматвяковую гісторыю. Вось і Навум Гальпяровіч піша: "Я ад дрэва твайго лісток, / Залаты мой спрадвечны горад...". Гэта значыць, аўтар — частка цябе, яшчэ адзін талент, народжаны табой, магутны горад Полацк.

Вольга НІКОЛЬСКАЯ

Уладзімір
МАЗГО

Вяртанне вялікага Анненскага кірмашу

Рэальнасць,
Прагнаўшы міраж,
На змену сумненням прыходзіць:
Вяртаецца ў Зэльву кірмаш
З далёкіх мінулых стагоддзяў.

З шыкоўнай карэты сышоў,
На плошчу спяшаецца пехам,
Каб лепшы адкрыць з кірмашоў,
Што Анненскім клічуць,
Сапега.

Дзябёлы,
Як бульбы капец,
Рахманы,
Як конь зацугляны,
Стаіць разамлелы купец
І строіць багатыя планы.

Гандляр, перагрэты,
Скрывіў
Ад спёкі асмяглыя губы —
Усмешкай сагрэў краявід
У знак паспяховай рахубы.

Віруе кірмаш і гудзе.
Шчыруюць і людзі,
І коні...
Не ўчуеш такое
Нідзе,
Не ўбачыш такога
Ніколі.

Глыбока ўзараўшы пласты
Стагоддзяў,
Там коні з разбегу
У зэльвенскім скверы застыў,
Чакаючы князя Сапегу.

Шведская гара ў Ваўкавыску

Відаць,
Бракуе ведаў,
Каб адшукаць сляды:
Няўжо гара ад шведаў
Патрапіла сюды?

Як пантэон герояў,
Што спяць адвечным сном,
Чужых і нашых вояў
Паг гэтым курганом...

Вятры ваўкамі выюць,
Шукаючы тут сцоў,
І нешта Ваўкавыя
Шапоча між вякоў.

Пагзей далёкіх сведка,
Як памяць ваяра,
Маўчыць
аб нечым Шведка —
Ці Шведская гара.

Босая раница

Да болю
Аб росы параніцца
На досвітку
Босая раница.

Світае,
Як святая,
І срэбра слёз
Каўтае.

«Млын моды»

Журбу перамеле
І радасць
"Млын моды" —

Мы з табой — палешукі.
Шчыра ў госці запрашаем,
Падаём ручнік з рукі,
З чыстым сэрцам сустракаем,
Мы з табой — палешукі.

Лес

Калі сэрца баліць, калі сумна,
Не прашу я спагады ў людзей.
Я за вёску іду: там, за гумнамі,
Лес чакае мяне, чарадзей.

Ён, гаючы, не зраджыць ніколі,
Яму можна паведаць усё:
Пра сваю неспакойную долю.
Пра журботнае наша жыццё.

Хоць ён корміць усіх, сагравае,
Усё, што мае, гатовы аддаць,
А не кожны яго паважае,
Бо імкнецца адно толькі ўзяць.

Прашчур наш сухастой вёз на гровы,
Мох з лісчэчкі разам не граў.
Пруцік гібкі, на кошык лазовы,
Браў у рукі, а потым зразаў.

На скрыпучых вазах абміналі
Той мурашнік і нават мурог, —
Бераглі для дзяцей, шкадавалі,
Не было ў лесе роўных дарог.

Мая бабуля малітву шаптала
Перад тым, як заходзіла ў лес,
Прымушала і нас, і казала:
"Каб лясун да вас, дзеткі, не лез".

З лесу крочу я ў вёску, да гумнаў,
Ачуняў, стала сэрцу лягчэй.
Адзінока без лесу мне сумна,
А вяртаюся зноў да людзей.

Дробны дождж. Цішыня і гаркота.
Жаль у сэрцы, яшчэ не глухім.
Пагзлялі з табой адзіноту,
Толькі боль застаецца сваім.
Вецер сціх. На галінах сініцы.
Па пакоі блукае спакой.
На бярозах няма завушніцаў —
Рэшта іх абляцела зімой.
Дождж сячэ. Пашыраюцца лужы,
Воўнай белай туман над зямлёй

І зробіцца меней
Між нас антыподаў.

На подыум выйшлі
Красуні-мадэлі,
Што хмяляць,
Як вішні,
У зваблівай спелі.

Раз-пораз мяняюць
Адметныя строі,
Туман разганяюць
У светлым настраі.

Сучасныя моды
Пагнаюць яскрава.
Усплёск асалоды —
У воплесках:
— Брава!..

Нямала калекцый,
Як кажуць,
Ад Бога...
Не пойдзем улегцы —
Уражанняў многа.

На вуліцы музыку
У сціплы капляюш
Даруем,
Як пазыку,
Пагзюку нашых душ.

Так радасна іграе
Ягоны саксафон,
Што сэрца паўтарае
Усе ноты наўздагон.

Гучаць апладысменты,
Нібыта вадаспад.
Гавораць кампліменты
Слухачкі неўпапад.

Іграй мацней,
Музыка!
Збірай цікаўны люд.
Няспынным ліўнем зыкаў
Змывай і сум,
І бруд.

Свет шырока чамусьці завужан,
І цябе няма побач са мной.
Не вярнуць нам ні дні, ні хвіліны,
Кажуць, рэкі назад не цякуць.
Як ні грэюць мяне успаміны,
Жар у сэрцы ніяк не раздзьмуць.
Шэры дзень. Сівы голуб за шыбай.
Хмары ў небе пльвучы за акном.
Я жывы. І лічу, што шчаслівы,
Покуль разам з табою жывём.

Не шкадуюць мяне мае вершы,
Не даюць мне спакойна заснуць.
Вострым болям праходзяць праз сэрца,
У палон маю душу бяруць.
Каб паставіць ў радок побач словы,
Колькі трэба мне іх перабраць?!
Бо павінна матуліна мова
Па-сапраўднаму шчыра гучаць.
Не магу сваё сэрца прымусіць
Успрымаць, што навокал, прасцей,
Бо належыць яно Беларусі,
Яна маці ўсіх нас, дзяцей.
Сярод іх — не апошні, не першы —
Пасівель ад думак стаю,
Ўсё турбуюць мяне мае вершы,
Я сумую па іх і пяю.

Надзея
ПАРУЧУК

...Найлюбая радня

Зірнула сонца шчасцем,
Прастор заваражыў,
І расхінула насцеж
Святло маёй душы.

Вітаць я сонца рада
Сягоння і штодня:
Яно — мая спагада,
Найсветлая радня.

Асуджаная

Негапісаны лісты —
На стале, на ложку,
І калі іх бачыш ты —
Папракаеш трошку.

Толькі як жа мне ў журбе
Без лістоты гэткай?!
Як не людзям, дык сабе
Стала я паэткай.

То ж лісты — мае сцягі —
Крылы за плячымі:
Не ўзячу дзьянік-дзугі,
Трэці — немагчыма.

Мне без іх ужо — ніяк,
Хоць і локці ў дзірач,
Ці блягі, ці добры знак,
Ды не выбар — вырак.

Жыццё — гэта шчасце.
Так лічаць усе,
І я гэты вырак аспрэчваюць не бугу,
Хаця і ніколі аб тым не забуду,
Што шчасце
гаецца не ўсім па чарзе.

Да званых дык госцяў яно зазірне,
Да выбраных зойдзе,
бадай што, надоўга.
А вось ля майго пастаяла парога
І прэч адышло, усміхнуўшыся мне...

Словы падзякі Аляксею Капацкевічу

Твой лёс не з лёгкіх, што й казаць.
Ды хто ж хацеў бы гэткага?!
А ты ўмудрыўся напісаць
Пра вогар сонца светлага.

А ты прыгожа распавёў
Пра кветку ў небе з промнямі,
Пра весні сад, пра салаўёў
І пра блакіт над гонямі.

А ты цудоўна праспяваў
Пра дожджык па-над плёсамі,
Як сонны ветах спачываў
Між маладымі соснамі.

Дык дзякуй шчырае табе
За сэрца ў вершы кожнаму,
За твой прачулены напеў,
За оды сонцу Божаму!

Аляксей
ГАЛАСКОК

Берасцейская зямля

Сярод дзіўных азёр і рачулак,
Дзе бары узняліся з камля,
Нас сагрэла, дала нам прытулак,
Берасцейская наша зямля.
У якіх мы краях ні бываем,
Быццам птушкі, дамоў апасля
Да цябе мы назад прылятаем,
Берасцейская наша зямля.
Усё наша тут: нівы і межы,
Звон царкоўны, што кліча здала,
Старажытныя белья вежы, —
Тут раззіма, тут наша зямля.
Нам ніколі на ёй не згубіцца,
Продкаў нашых відна каляя.
Як яны, будзем мы ганарыцца
Нашай маці — табою, зямля!
Тым нам любя да самае смерці
Кожнай кветкай, лісточкам змала.
За цябе я аддам сваё сэрца,
Берасцейская наша зямля.

Палешукі

Край палескі дзіўны, гошы,
Не злічыць твае вякі.
Тут жыве народ прыгожы,
Мы з табой — палешукі.
Нам у працы няма роўні,
Не жывём бы лайдакі.
На вяселі п'ём па поўнай,
Мы з табой — палешукі.
Мы на свята добра граем
Ладзяць бубен і смькі.
Песняй край свой услаўляем,
Мы з табой — палешукі.
У Расіі з Украінай
Нас чакаюць зямлякі,
Свякоў з іх палавіна,

Фота Кастуся Дробава

Шкляны мост

Мікола БУСЬКО

Згадкі з мінулага

Мікола Бусько нарадзіўся 30 верасня 1940 года ў вёсцы Пагарэлка Карэліцкага раёна, а жыве і працуе ў г. Баранавічы. Да свайго юбілею пісьменнік прыйшоў з багатым творчым набыткам. На яго рахунку шматлікія кнігі для дарослых і дзяцей, у тым ліку — "У Нёмна на плячах", "Сюзор'е Шаляў", "Паэзія баразны", "Ад галінкі да сучка...", "Шасцікрылец Хмарагон", "Бабрыная навука".

яго дзівосную прыналежнасць, і, калі дакранаўся да абраза ў хвіліны адчаю, адлятаў страх, прыходзіла ўпэўненасць.

Атрымаць адукацыю ні часу, ні магчымасці пасля страты маці не выпадала, але Язэп стараўся жыць з поглядам у будучыню. Ён не быў шматслоўным, ні з кім з вясцоўцаў не дзеляўся сваёй скрухай, спадзяваўся на сябе — трэба самому знайсці сцяжынку ў жыцці. Дома рабіў алоўкам накіды кухонных прадметаў, птушак. Асабліва любіў маляваць статуэтку, што засталася ад маці.

Язэп разважаў, стоячы ля акна, паглядаў у туманістую далеч, на дрэвы, што памяншаюцца на даяглядзе, затым перавёў позірк на неба: "Гэта там душа мамы злучаецца з вечнасцю".

За акном жыццё ўспрымаецца як намаляваны акварэлю пейзаж. Хлопец выйшаў з хаты з адчуваннем цяжару перажытага, закінуў запячкі, у якім змясцілася б усё яго жыццё.

Здарова, рэчка!
Чэрціць човен мудрагелістыя крывыя, вясляр углядаецца ў чараты, яго вока вабіць устойлівы інтарэс да гэтай мясціны. Човен прытуліўся да кусціка, хатуль павіс на плячы. Раскладзены пэндзі, алоўкі, папера. Хлопец зляцеў з увагнутага, як трамплін, берага на мелкаводдзе. Паміж каменчыкамі вада яшчэ сонная, толькі рання спалучае ўсе колеры, адценні ў адну гаму. Язэп любіць гэтую пару. "Дзень пачынаецца з рання, а знаёмства са шклянкі", — гаварыў колісь бацька. Спраўды, рання — цудоўны час! Цемра яшчэ не аддзялілася ад святла, паветра зараджаецца азоном і свежасцю, неба празрастае, чыстае. Людзі заўсёды раіліся з небам, прыслухоўваліся да яго голасу, бо ведалі: з небам спрачацца грэх. Вышэйшае кіруе ніжэйшым: неба — зямлёй, галава — целам... І кожнаму з нас прырода выдзеліла сваё месца.

Хлопец набраў вады, перажатнаўся, нібыта выконваў нейкі рытуал, і пацягнуўся да паперы. Некалькі хвілін ён вывучаў пейзаж, адчуў, што любіць да сваёй зямлі яшчэ не ўсё, не тое, што перад вачыма, а менавіта тое, што ўтойваецца, што трымаецца ў сакрэце, і за паўсядзённым каларытам часу бачыцца штосьці іншае.

Праз скарынку жвіру прабіваецца атожылак тонкай, бы спіца, сцяблінка, над ёй залацістая гронка пільмы, цешыцца сонейкай, лоструецца ў вадзіцы, а цені ад кустоў кладуцца на пясочак чароўным малюнкам пад мажорныя пералівы птушак.

— Вось і эцюд! — поўны вясёлых надзей, узрадаваўся Язэп.
Лёгка ўзмахі рукі, мяккія штрыхі кладуцца на паперы, схематычнае размеркаванне дрэў, кампазіцыйна ўраўнаважаныя дэталі, ледзь бачныя пераходы святла і ценяў — радасныя пачуцці нараджае малюнак. Раз-пораз пераводзіць позірк, звярае з натурай, запрашае на паперу.

III
Цішыня — аж звінніць, надвор'е спрыяе творчасці, толькі дакучаюць раўнадушныя да мастацтва сляпні. Хлопец нешта мармыча сабе пад

нос, чэрціць, закрэслівае, папраўляе.

Недзе з боку пачуўся шлох лісця, патрэскванне галля, і знячэўку здзівіў чыйсьці голас:

— Бог у помач!

Позірк, як стоп-кадр, злавіў імгненне.

— Трэба ж мяшаць... — паглад упаў на дзівочую постаць.

— Табе не да твару злавацца, — мякка спыніла дзяўчына. — Нядрэнна, малой, малой...

Гэта была першая ацэнка яго таленту, і тым болей, што яе словы не былі выпадковымі. Вочы хлопца ажывіліся.

Грацыёзны рух цела, выдатна складзеная пастава, лёгкі і белы твар, чароўная ўсмішка — партрэт, напісаны алеем. Складана супрацьстаяць такой прыцягальнай сіле!

— Ты павінен вучыць людзей мастацтву...

— Разумна, — хлопец глянуў на дзяўчыну, перавёў позірк на паперу і падумаў: "Так рэдка бывае ў жыцці, што прыгажосць ужываецца з розумам".

— Нядрэнна, — яна бліснула яснымі, як зоркі, вачыма.

Пакхвальныя словы былі толькі зачэпкай да знаёмства. "А можа, гэтае харавасце ў яркай упакуюцы", — падумала хлопца.

— Ты варты лепшага жыцця, — з нейкім далікатствам падбадзёрывала яго.

— Я не выбіраю жыццё, у бедных няма выбару...

Язэп усведамляў, што кідацца апантана на ўсё бліскачае непрыстойна.

— А можа, я пакажу малюнку інтэнданту, — гамонка над паперай лунала, нібыта ластаўка перад дажджом.

— А што, ён знаёмы?

— Тага працуе ў гуце.

Язэп памаўчаў, паглядаў на неба, хацеў параіцца:

— Ты прабач мне, лепей я сам, — і пакаў альбом.

Хлопец зразумеў, што патрэбны вёсцы, але зрушыць з месца аднаму складана, тым болей, калі няма ў чалавека бацькоўскай глебы пад нагамі, ні компаса, які паказвае напрамак. Але кірунак ужо вымалёўваўся, хоць пакуль яшчэ расплыўчатымі сілуэтамі.

IV
Ад цёплага подыху рання падымаецца трава, і мякка прымрае мужчынскія крокі. Сонца асвятляе прастор, і туман жоўты, здаецца, растае, як марожанае.

Фальварак сустрэў хлопца высокай брамай, цяжкімі сценамі, варотамі з каванага жалеза.
— Стой! Ты куды?! — строгія вочы выглянулі з акенца.
— Я тут малюнку прынес, паказаць хачу... — на душы ў хлопца зрабілася вусцішна і трывожна.

Недзе з паўгадзіны таптаўся ён каля дзвярэй, затым прыйшоў аканом і павёў яго ў канцелярыю.

— Вы пане такі блазне... — пачуў Язэп вінегрэт з беларускіх і польскіх слоў і выпітнуў малюнак.

Плячысты, як дуб, гаспадар перанёс грузную постаць на дзве нагі, упяўся вачыма ў малюнак, разглядаў, затым падняў указальны палец і працяжна сказаў:

— Працуй і маліся.

— Дзякую, пане, — сагнуўся ў паклоне Язэп.

Раніца наступнага дня аканом завёў хлопца ў інтэнданцкі склад. Язэп пераводзіў здзіўлены позірк з аднаго твора на другі. Яркія бліскучыя келіхі з залатым абадком. Бляск, цені, рэфлексны... Святло дае волю і палёт шклянцы анёлам.

— Апагей майстэрства і фантазіі! — Паглядзі, які глушэц з малочнага шкла! Якая дынаміка! Чароўная лінія крыл, суладная з прыродай. Якасць са знакам плюс!

— А цяпер сюды паглядзіце, — учарашнія малюнак, свежыя...

— Ах ты, налібоцкі зух! — здзівіўся аканом. — Гэта ж трэба так дакладна мясцовую красу перанесці на ліст.

Аканом правёў Язэпа ў доўгі мураваны будынак: шклаварны цэх — сэрца гуты. У твар дхнула гарачым паветрам, з тыглаў патыхае жарам. Жмурыцца майстар, чаруе, паступова ў яго руках згустае шкла ператвараецца ў мастацкі твор, як пераходзіць ночка ў дзень.

Язэп цяпер ведаў, для чаго трэба жыць. Нейкі час працуе вучнем шкловыдзімалышчыка, затым ужо самастойна. Ён быў удзячным вучнем, пасля паспяховым выканаўцам чужых ідэй.

Ішлі для майстра радасныя дзенькі: ён размаўляе са шклом, як жывым з жывым, тое, што ўраіла, адкаляся ў памяці, ператвараецца ў каштоўнасць, непадуладную часу. Дні працягалі хутка, незаўважна, можа, таму што быў напружаны графік.

Ужо крыўдзіцца на матэрыяльнае становішча яму не выпадала, але іншы раз адчувалася стомленасць, падступалі пакуты ад недахопу волі, хацела спаваджацца, пагаманіць са святаром, пераканацца, што ніхто не мае ніякага права валодаць істотай, створанай на вобразу Бога.

Аканом паважаў яго талент, адносіўся да Язэпа з бацькоўскім пачуццём і аднойчы прапанаваў яму:

— Ёсць магчымасць табе пабыць у Міры.

V
У вясёлкавым павуціні вярчэння сонца паўзе пузатая фурманка, нагужаная каштоўным таварам. Дзень губляе сваю празрыстасць. Ноздры кая лавяць вечаровую свежасць. Уперадзе сядзіць фурман сталага веку. Язэп усеўся ззаду, накрыўшыся доўгай сярмягай.

— Мы дагонім вас за мостам. Уперад! — загадаў ахоўнік-казак.

Рытмічнае тупанне капытоў набывае мажорную мелодыю. Адкрывае поле даймае сваёй паньласцю, і неўзабаве палявая дарога пераходзіць у лясную. Перад самай мызай кая прамільгнуў заяц.

— Ах, каб цябе ваўкі!

Мужчыны доўга гаманілі, успаміналі, затым размова пачала слабеець, перарываецца частымі і працяглымі паўзамі.

Конь пафырквае, углядаецца ў непраглядную далеч. Якая сумная ноч! Неба схілілася над дарогай у пячучым маўчанні. Цемра ўзбуджае псіхіку, дабаўляе маральныя і фізічныя перагрузкі. Наўкол пануе задумлівая цішыня, уласцівае часу, калі раздзеты лясны.

Язэп сцішыўся, у галаву лезуць тужлівыя думкі. Чорная вада, ірвунд адзенне рыбы, цягнуць на дно. Над вадою пралівае яшчэ адна рэчка — рэчка часу. Ідзе чалавек, паглядае ўперад. Але ці ідзем мы ўперад? Крочым па крузе, паўтараючы адны і тыя ж памылкі. А яны з часам забываюцца, знікаюць. Усё ў прыродзе недзе знікае... А куды?..

Дарога выпрасае душу. Ад доўгага сядзення дзервянеюць ногі, і фурман спыніў кая:

— Што, замарыўся? Яшчэ адзін рывок, за горкай — мосцік і перадык.

Залётны птах пранёсся ў недасяжнай вышыні.

Дзядзька намаў лейцы на біла і вольна пусціў кая.

— Язэп, давай закурым, — яны задзімілі цыгаркамі, пастаялі крыху і патупалі ўслед.

З глыбіні лесу данеслася працяглае жудаснае вышчэ. Гук то прыбліжаўся, то знікаў зусім, збоку чулася падыванне. Звяры пераклікаліся, абменьваліся інфармацыяй, іх "канцэрты" жахліва ўздзейнічаюць на ўсё жывое, а дрэвы, асабліва асінікі, утаняюць у дрыжыкі. Ніводзін сабака не зможа спаборнічаць з воўкам у вынослівасці і ў хватцы, роўных яму сярод сабак — няма. Гэта ідэальны звер.

На адкрытым узгорку вырасла фурманка. Ваўкі выбралі зручны паток ветру, слізганулі з адхону і стрымалаю кінуліся напярэймы. Іх паводзіны сталі зразумелымі.

Перад мостам дарога ямістая, фурманка падскоквае, хістаецца.

Адуўшы неяснае, конь нясецца з усіх капытоў. Звяры ўсё бліжэй і бліжэй... Бліснулі дзве пары жывых зялёных агеньчыкаў. Конь рэзка павярнуў галаву, на імгненне ўперся нагамі ў край моста, як бы кічучы: "Дзе вы, мужыкі!" Але фурманка, набраўшы разгон, з трэскам кульнула ў раку.

Б'ецца ў жудзе конь, яго галава то апускаецца ў ваду, то падымаецца. Ён натужыўся, пярэднія ногі ступілі на ўскраек берага, але цяжар на возе не пускае, цягне назад. Глыбіня дастатковая: цапкам закрыве цела кая. З вады выпяркаецца толькі задняя вось кола, што яшчэ па інерцыі пакрычаецца.

Язэп шпурнуў сярмягу, выхапіў нож, набраў поўныя грудзі паветра і шугануў з моста. Ён абмацаў аглобля, пацягнуў яе ўверх, конь падняў галаву на паверхню. Хлопец намаганнем волі, імпульным рухам разрэзаў гуз. Дуга, нібы спуджаная птушка, пстрыкнула з вады. Рэзкі скачок. Адзін, другі і — конь на беразе. Ён страпянуўся ўсім магутным целам, нібы выпрасаючы зло, і паскакаў уздоўж ракі, саграючы кроў, а праз хвіліну вярнуўся.

Хлопец вылез на бераг, ледзяная вада сціснула цела. Скінуў мокрае адзенне, закутаўся ў сярмягу.

— На яшчэ мой жупан.

Праз хвіліну разгарэлася вогнішча, пасылаючы выратавальнае цяпло.

Фактар нечаканасці адыграў злую ролю. Фурман не паспеў уцяміць, як хутка ўсё адбылося, а калі ачوماўся, то схпіўся за галаву і заклаўся:

— Што ж цяпер мне будзе? Добра, што хоць конь жывы...

Дзядзька падварыла вогнішча, аддае агню ламача і напружана ўглядаецца ў лес. І вось яго позірк зачэпіўся за кусты, над якімі выраслі рухомыя постаці трох коннікаў.

— Нарэшце...

— Як вы дапусцілі такое! — разгневана крычыць казак, падыходзячы да мужчын.

— Паглядзіце, — паказваючы на разарваную пылю кая, лямантуе фурман. — Якая рана, слава Богу, хоць не смяротная. Нос у нос з ваўкамі...

Яго вялікія губы колеру жывой крыві з навясельмі над імі пшчцінкамі, дрыжачы ў невыказнай крыўдзе.

— Мы спазніліся, была ў нас сур'ёзная размова ў канцелярыі, — апраўдваючыся, сказаў унтэр-афіцэр.

— Мы чакалі вас, — падтрымаў дзеда Язэп.

— Язэп, скачы на кая, і за мной, а вы заставайцеся, чакайце, там абмяркуем, як дастаць шкло з вады, — ваяўніча махнуў рукою казак і тузануў кая.

Дзядзька крыху супакоўся, хаця яшчэ галава кружылася, праводзіў вачыма два сілуэты, што мільгалі паміж дрэвамі і дастаў самакрутку. "Не ўсё ж разбілася, заўтра дастануць, ды і казакі вінаватыя, — суцяшаўся ён. — Што тут зробіш, ужо нічога не паправіш, і так усё ясна". Ён падкідае галле, пазірае на агонь, а ў полымі нібы згарае калючы страх. Весела патрэскаюць сучкі, падбадзёрваюць: вось, маўляў, цяпер чуткі пра гэтае здарэнне разнясуцца імгненна, і людзі будуць казаць: там, дзе Шкляны мост...

...Летняя кароткая ночка пачала асвятляцца сінім святлом, аднекуль над ракой праляцелі два самалёты, іх белыя сліды, як лейцы, правілі над мостам. Тым самым — Шклянным.

На традыцыйнае для горада над Бугам тэатральнае свята з'ехаліся майстры сцэнічнага мастацтва з Арменіі, Аўстраліі, Вялікабрытаніі, Германіі, Ірана, Італіі, Літвы, Польшчы, Расіі, Румыніі, Славеніі, Узбекістана, Украіны — усяго з 19 краін. Беларусь была прадстаўлена тэатральнымі калектывамі Брэста, Віцебска, Гродна, чатырма тэатрамі Мінска. Як адзначыў падчас адкрыцця "Белай вежы" старшыня Брэсцкага аблвыканкама, старшыня аргкамітэта фестывалю Канстанцін Сумар, адзін з галоўных міжнародных форуму краіны паспрыяе ўмацаванню дружбы і культурнаму абмену паміж краінамі — удзельніцамі фестывалю. А першы намеснік міністра культуры Беларусі Уладзімір Карачэўскі назваў гэты фестывалю новым творчым ідэяй і натхнення, прыкметнай старонкай у культурным жыцці не толькі Брэста, але і ўсёй рэспублікі.

Упершыню тэатральнае свята праходзіла акрамя Брэста, у Пінску, Пружанах, Кобрыне, Баранавічах, Камянцы. Сярод удзельнікаў яго праграмы былі госці з Індыі — арт-група "Акіян". Самабытнае мастацтва гэтай усходняй краіны ўпершыню было прадстаўленае на "Белай Вежы". Таксама ўпершыню ў яе межах ладзіліся канцэрты брэсцкіх рок-музыкаў — гуртоў "СТПЦ" і "Байкі ВУ", а таксама вядомага венгерскага джаз-бэнда "Djave". Наогул, слова "ўпершыню" даволі часта гучала на сёлетнім фестывалі. Так, Львоўскі тэатр "Уваскрэсенне" прадставіў дзве версіі аднаго спектакля "Вішнёвы сад" — вулічную і сцэнічную. Упершыню ў Брэсце была асвоена мастацтвам яшчэ адна сцэнічная пляцоўка — у гарадскім парку імя 1 Мая. Упершыню брэсцкім гледачам быў прапанаваны і новы для іх жанр — саўндрама: такі незвычайны спектакль "Вяселе" паводле аднайменнай п'есы А. Чэхава паказаў на ўрачыстым адкрыцці свята Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы.

У гэтай пастаноўцы, ажыццёўленай маскоўскім рэжысёрам Уладзімірам Панковым, знайшлося месца для элементаў драматычнага мастацтва і мюзікла, ёсць непасрэдны ўдзельнік сцэнічнага шлюбу па разліку — жывы вясельны аркестрык з музыканта-маракамі. Уведзеныя персанажы-копіі, гэтакія прыстасаванцы, якія паўтараюць адны і тыя ж фразы, рухі, агаляючы сваю пошласць, мяшчанства, бездухоўнасць — тое, супраць чаго выступаў у сваёй творчасці Антон Паўлавіч Чэхаў.

Менавіта яго юбілею прысвячаўся сёлетні фестываль. Падумаць толькі: прайшло больш як 100 гадоў з часу напісання знакамітай фразы "Мне душна! Дайце мне атмасферы!", а сярод нас паранейшаму жывуць Змяюкіны, ад якіх моташна і душна. І сёння Чэхаў сучасны. Вось чаму на "Белай Вежы" гледачы з непрыхаванай цікавасцю наведвалі спектаклі, пастаўленыя паводле яго твораў. "Тры сястры" Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы, "Чайка" Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра і "Чайка" Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, "Вішнёвы сад"

XV Міжнародны тэатральны фестываль "Белая Вежа", які прайшоў у Брэсце, быў прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння вялікага рускага класіка літаратуры Антона Чэхава.

Чэхаў, soundrama і...

Удзельнікам "Белай Вежы" было ўручана 15 дыпламаў. З іх чатыры ўзнагароды дасталіся беларускім артыстам: Васілю Мінічу за роллю настаўніка Медзвядзенкі ў спектаклі Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра "Чайка"; Вользе Жук за роллю Ірыны ў спектаклі "Тры сястры" Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы; рэжысёру спектакля "Чайка" Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Валерыю Анісенку — "За арыгінальнае асваенне новай мастацкай прасторы". Дыплом лаўрэата фестывалю "За маладзёжны эксперымент у сучаснай харэаграфіі" атрымаў Тэатр танца "Karakuli", Мінск. А Гран-пры "Белай вежы-2010" за спектакль "Калека з Інішмана" павёз у Расію Пермскі тэатр "У Моста".

Львоўскага тэатра "Уваскрэсенне", камічная опера Сяргея Картэса "Мядзведзь" у выкананні салістаў Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ды сімфанічнага аркестра Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы пад кіраўніцтвам галоўнага дырыжора Аляксандра Сасноўскага, — усё гэта даніна чэхаўскай тэме. У большасці пастановак псіхалагічна тонкая драматургія пісьменніка зведала нямала эксперыментатарскіх змен, але захавала шчыры і цёплы голас Чэхава. Творчае наватарскае працятанне рускага драматурга адчувалася ў монаспектаклі. "Мая Арыядна" Тэатра жывой паэзіі "Эмпірэі" з Мельбурна (Аўстралія). У аснове спектакля аднаго акцёра — гісторыя пра каханне з радасцямі і расчараваннямі. Унікальнасць сцэнічнай версіі ў тым, што прозу Чэхава дапоўніў сваёй вершаванай лірыкай, сугучнай перажыванням героя, сам вы-

канаўца — Вячаслаў Мілер. Пастаноўшчык спектакля, ён таксама падбраў да яго музычнае афармленне і сыграў ролю — адзіную і непаўторную.

Зрэшты, смелы дух наватарства прысутнічаў і ў шэрагу спектакляў, пастаўленых не толькі паводле А. Чэхава: у іншых сцэнічных работах новае тэатральнае аблічча набылі Авідый, МақДонах, Цвейг, Бугаёў, Санаеў. Публіка захаплялі пераканаўчыя эмоцыі і пластычнае вырашэнне вобразаў, гарачая ігра без фальшу і майстэрства таленавітых артыстаў з розных краін. За восем фестывальных дзён на 13 сцэнічных пляцоўках выступілі 33 тэатральныя калектывы і паказалі 39 цікавых захапляльных спектакляў! Так што журы, якое ўзначальваў Алег Півавараў — заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі, сапраўдны член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі інфарматызацыі, галоўны рэдактар часопіса "Тэатральная жызнь", нялёг-

ка было выбраць лепшага з лепшых.

Варта сказаць і пра жанравую разнастайнасць фестывалю. Афіша прапанавала гледачам абстрактны пластычны спектакль і тэатральна-харэаграфічную пастаноўку, пластычна-драматычную фантастыку і ляльчанае відовішча, візуальна-мімічнае прадстаўленне, спектакль-розыгрыш, камічную оперу... І нават экстрэмальную псіхатэрапію: менавіта гэтак вызначыў жанр свайго спектакля "Top dogs, або Новая гульні дарослых" рэжысёр Маскоўскага новага драматычнага тэатра Вячаслаў Далгачоў. Ён зрабіў пастаноўку паводле твора Урса Відмера. Празорлівы швейцарац напісаў гэтую п'есу 12 гадоў таму, нібыта прадчуваючы з'яўленне глабальнага эканамічнага крызісу, а разам з ім — трагічны наступствы масавых звальненняў. "Бізнес — гэта вайна, здатная знішчыць твайго партнёра, разбурыць твае мары і свет вакол цябе", — з горыччу заўважае адзін з герояў спектакля. Дакументальная драма трывожыць і прымушае задумацца над рэаліямі сённяшняга дня — вешчуна будучыні. У крызісе чалавек нешта губляе, але і нешта набывае. Бо, акрамя прэстыжнай працы і вялікіх грошай, ёсць безліч іншых цікавых рэчаў і спраў, прынамсі, агульначалавечыя каштоўнасці. Менавіта пра іх — вечных, як само жыццё, — пісалі для нас Чэхаў і яго сабаты па прыя.

"Вы — шчаслівыя! — сказаў, звяртаючыся да публікі, мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага маладзёжнага тэатра Літвы, член журы фестывалю Альгірдас Лаценас. — Увесь свет прайшоў перад вачамі Брэста. Не кожны год можа дазволіць сабе 15 гадоў запар ладзіць міжнародны фестываль. Дзякуй за тое, што вы любіце тэатр!"

Алена КАПАЧОВА
г. Брэст

На здымках: сцэны са спектакляў "Чайка" Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі і "Вяселе" Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

Фота Валерыя Патапенкі і Аляксандра Дзмітрыева

Радуюцца разам

Эксперыментальны клас для ансамбля "Харошкі" фарміруецца на базе мінскай дзіцячай харэаграфічнай школы №2. Ініцыятыву знакамітага Беларускага дзяржаўнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля, за якім замацавалася трапае званне — "Тэатр танца Валянціны Гаявой", падтрымалі Міністэрства культуры краіны ды ўпраўленне культуры Мінгарвыканкама. Займацца ў гэтым класе будзе дзеці 13-14 гадоў: з іх народная артыстка Беларусі, мастацкі кіраўнік "Харошак" В. Гаявая плануе рыхтаваць будучых артыстаў менавіта для свайго калектыву. Як паведамілі нам з Міністэрства культуры, усе выкладчыкі эксперыментальнага класа — у мінулым артысты гэтага ансамбля. Іх задача — перадаць выхаванцам не толькі сваё майстэрства, але і традыцыі, "фірмовы" стыль "Харошак" і, вядома ж, самааддаанае захапленне беларускім народным танцам.

Вядомаму скульптару Анатолю Арцімовічу споўнілася 70. У яго былі вядомыя настаўнікі, кар'ефі айчынай мастацкай школы: А. Глебаў, А. Бембель. Захоўваючы лепшыя традыцыі сваіх старэйшых калегаў, Анатоль Яфімавіч дзеліцца прафесійным досведам са студэнтамі (выкладае ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў) і

плэнна працуе — асабліва ў галіне манументальнай скульптуры. Яго творчы ўнёсак ёсць і ў знакамітым "Кургане Славы" пад Мінскам; і ў мемарыяле "Брэсцкая крэпасць-герой"; і ў комплексе Славы, прысвечаным героям мінулай вайны, у горадзе Алма-Аты (Казахстан). Вядомы А. Арцімовіч як аўтар помніка Герою Савецкага Саюза А. Гараўцу ў Віцебску, скульптурнай кампазіцыі, прысвечанай Рагнедзе ды Ізяславу, у горадзе Заслаўі, манументальнага рэльефа "Салідарнасць" на фасадзе аднаго з будынкаў па праспекце Пераможцаў у Мінску.

Персанальная выстаўка Аляксандра Кошалева "Карані", прымеркаваная да яго 50-годдзя, прайшла ў сталічным Палацы мастацтва. Наведвальнікам адкрыўся глыбокі і някідкі творчы свет пшчырага і сціплага чалавека, які надзвычай чула ўспрымае і тонка перадае ціхае жыццё беларускай прыроды. Ці то афорты, ці то тэмперны жывапіс — незалежна ад тэхнікі пісьма творы А. Кошалева ўражаюць праніклівай адухоўленасцю, ненадакучлівасцю філасофска-паэтычных абагульненняў, тонкай гармоніяй душэўнага стану і наваколя. Нязменная крыніца яго натхнення — краявід роднай Брэсцчыны.

"Детидетей" — гэта ўжо ў мінулым. Папулярны маладзёжны гурт, у якім вялі рэй артысты-купалаўцы Ганна Хітрык, Міхаіл Зуй і Дзмітрый Есяневіч, распаўся. Заўтра, 2 кастрычніка, у Рэспубліканскім палацы культуры вэтэранаў Ганна Хітрык прэзентуе свой новы калектыв і новы праект — "Сундук (S'unduk)".

Лана ІВАНОВА

На здымку: "Трысвячэнне Курпатам (бронза, граніт)" — новы твор Анатоля Арцімовіча, даданы 2010 годам, прадстаўлены на рэспубліканскай выстаўцы "Зямля пад белымі крывамі", што працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

Фота аўтара

Слова краязнаўцы

Галіна Кавальчук, старшы навуковы супрацоўнік Навагрудскага гісторыка-краязнаўчага музея, расказвае пра краязнаўцаў-землякоў:

— На Навагрудскай зямлі шмат цікавых людзей, якія даследуюць гісторыю роднага краю, збіраюць звесткі, удзельнічаюць у раскопках, дапамагаюць і спрыяюць працы краязнаўчага музея — М. Вінар, Р. Лецька, Т. Царук, М. Гайба. Можна смела сказаць, што яны прысвяцілі жыццё і працу вывучэнню гісторыі Радзімы. Дзякуючы энтузіязму і намаганням Н. П. Шурак распачаў сваю працу наш краязнаўчы музей. Яна, актыўны збіральнік і захавальнік гістарычных скарбаў, прыклала шмат намаганняў для аднаўлення культурных каштоўнасцей роднага краю. Жанчына многа ездзіла, а то і хадзіла па вёсках, гутарыла з людзьмі, запісвала расказаныя імі гісторыі. Усе жыхары ваколці, у каго ні спытайся, ведаюць яе як добрую і шчырую жанчыну.

Хоць музей адносна малады (заснаваны ў 1987 годзе), яго фонды налічваюць больш за 20 тысяч адзінак, сярод якіх шмат прадметаў, прынесены жыхарамі Навагрудка і ваколці. Супрацоўнікі музея імкунца падтрымліваць кантакты з людзьмі, якія цікавяцца мінуўшчынай краю і любяць гісторыю. Часта людзі, не з'яўляючыся прафесійнымі гісторыкамі, краязнаўцамі, музейнаўцамі, суменна і плёна дапамагаюць у працы музея як пазаштатныя супрацоўнікі. Мы праводзім краязнаўчыя семінары з настаўнікамі гісторыі і работнікамі культуры Навагрудчыны, займаемся адукацыйнай дзейнасцю, распрацоўваем дэталёвыя экскурсійныя маршруты па ваколціх Навагрудка і па Гродзенскай вобласці. Нашы супрацоўнікі праходзяць стажыроўкі ў Польшчы, падчас якіх дзесяціца вопытам з замежнымі калегамі, пераймаюць усё самае лепшае.

Працяг лунінецкай «Памяці»

Журналістка з Лунінца Таццяна Канапацкая — вядомы на Берасцейшчыне і ў Беларусі краязнаўца. У свой час дзякуючы яе ініцыятыве пабачыла свет гісторыка-дакументальная хроніка Лунінецкага раёна «Памяць». Але на гэтым даследчыцкая, збіральніцкая праца Таццяны Васільеўны не спынілася. Развіццё краязнаўчай прасторы ў рэгіёне садзейнічалі штогадовыя дні памяці Аляксандра Блока і пісьменніка-земляка Міколы Калінковіча, а таксама літаратурна-краязнаўчыя і навукова-практычныя канферэнцыі памяці Міколы Калінковіча, па выніках якіх выдаюцца краязнаўчыя зборнікі з агульнай назвай «Лунінецкая памяць».

Сёлета ў Мінску пабачыла свет чацвёртая па ліку кніга лунінецкіх гісторыка-краязнаўчых даследаў. Па традыцыйні запіс успамінаў, рэдагаванне і ўкладанне належаць Таццяне Канапацкай. На старонках зборніка чытач адкрые для сябе падрабязнаста будаўніцтва ў Лунінцы праваслаўнага храма напрыканцы XIX стагоддзя, жыццьяпіс чыгуначных цэркваў станцыі Лунінец, лёсы святароў, якія нарадзіліся альбо служылі ў гэтых мясцінах. Укладальнік зборніка «Лунінецкая памяць. Дадатак 4: Духоўнасць» прапануе ўвазе чытачоў і шэраг выступленняў з розных перыядычных выданняў. Яны лагічна дапаўняюць карціну праваслаўнага жыцця ў палескім краі.

Новы «дадатак» да лунінецкай «Памяці» — важкі ўнёсак у краязнаўства Берасцейшчыны, увогуле ў праваслаўнае краязнаўства Беларусі.
Сяргей ШЫЧКО

Музейны ўнікат

Рарытэты з дома Багушэвічаў

Імя Францішка Багушэвіча добра вядома на ашмянскай зямлі, бо непадалёк ад Ашмян, у вёсцы Кушляны, якая, як і горад Смаргонь, уваходзіла калісьці ў Ашмянскі павет, нейкі час жыў пачынальнік беларускай літаратуры. Пахаваны ён на вясковых могілках у Жупранах, за дванаццаць кіламетраў ад горада. Імя паэта носяць Ашмянскі краязнаўчы музей, вуліца ў райцэнтры, Жупранская сярэдняя школа.

— У Жупранах ёсць і помнік Францішку Багушэвічу, а ў мясцовай школе — яго музей, — расказала дырэктар Ашмянскага краязнаўчага музея Жанна Іванова. — Цяпер мы рыхтуем новую экспазіцыю, дзе, як і раней, будзе вялікі раздзел, прысвечаны знакамітаму паэту.

Менавіта ў ашмянскім музеі можна ўбачыць унікальныя рэчы, звязаныя з жыццём сям'і Францішка Багушэвіча. Перш за ўсё гэта прадметы мэблі — два крэслы і кансоль (падстаўка для кветак у выглядзе калонкі) і настольнае люстэрка з шуфлядкай. Больш як трыццаць год таму іх перадалі ў музей з Кушлян. Пакуль там не было музея паэта, маёмасцю Багушэвічаў доўгі час апекаваўся Міхал Ляпеха, чалавек, улюбёны ў Багушэвічава слова.

Яшчэ дзве рэчы з дома Багушэвічаў можна ўбачыць у Ашмянах — гэта мар-

муровая ваза і драўляная попельніца. На жаль, ніякіх пазнак (прынамсі, дзе выраблены і ў якім годзе) на іх няма.

— Паколькі наш музей — краязнаўчы, то ў ім сабраныя самыя розныя прадметы, — заўважае Жанна Іванова. — Сярод іх — жырандоля (фігурны падсвечнік для некалькіх свечак), якая патрабуе пільнай увагі рэстаўратараў. Колькі ёй год, немагчыма сказаць. Мо больш за сотню. Знайшлі рарытэт у адной з вёсак Ашмянскага раёна. Дакладна вядома, што ў Гродзенскай вобласці другой такой няма.

Раіса МАРЧУК

На здымках: мэбля і ваза з дома Багушэвічаў; дырэктар музея Жанна Іванова зманструе жырандолю.

Фота аўтара

Ад зверга бягучага, ад гада паўзучага...

Паліванне і жывёлагадоўля — старадаўнія заняткі чалавецтва, яны спрадвеку існавалі поруч. Таму разам з паліўнічымі ў старажытных людзей асаблівай пашанай карысталіся і пастухі. Яны — галоўныя персанажы ў абрадах і вераваннях, звязаных з абаронай і аховай свойскай жывёлы. Як і паліўнічы, пастух валодае магчымасцямі і знахарскімі здольнасцямі, кантактуе з духамі палёў і лясоў, разумее мову жывёл. Толькі ў адрозненне ад паліўнічых, у пастухі бралі людзей не вельмі моцнага здароўя, няздольных да земляробчай працы. Да таго ж, яны, як правіла, былі беднымі і беззямельнымі. У народзе іх называлі «бабылямі». Затое, паводле павер'яў, пастух валодае божай сілай, з дапамога якой уплывае на статак і вырастоўвае яго ад усялякіх бедаў.

Больш таго, згодна з легендамі і паданнямі нашага народа, падчас выпасу жывёлы стомленыя пастухі засынаюць і бачаць незвычайныя сны, дзе ім з'яўляецца Божа Маці, Хрыстос, іншыя святыя. Яны настойліва раіць ушанаваць тое месца, дзе спыняецца статак, зрабіць там прощгу. Прачнуўшыся, падпасак і сапраўды знаходзіць у названым яму месцы дзіўную крыніцу, якая дапамагае ад хвароб, або чудадзейны абраз. Узгадайце знакамты Жыровіцкі абраз, як распавядае паданне, яго знайшлі ў лесе менавіта пастухі.

Карціна Джарджоне «Пакланенне пастухоў».

Ён жыў у гротах, блукаў па гарах, скалах і далінах, пераследаваў німфаў, займаўся паліваннем. А яшчэ ён вельмі любіў музыку. Як сцвярджае легенда, Пан з'яўляецца вынаходнікам жалейкі і флейты, на якіх сам граў і паямаў пастухам. Магчыма, ягоны вобраз нейкім чынам паўплываў на чароўных пастушкоў-музыкаў з беларускага фальклору, якія разумеюць мову раслінаў і жывёлаў, а сваім граннем на жалейцы ўслаўляюць сялянскае шчасце і дабрабыт. Часам замест жалейкі ў фальклоры згадваюцца вялізныя трубы з альховае кары або зробленыя з крывянога сука, у якія пастухі «трубяць на розныя лады так гожэ, што аж заслухацца». Як бог казлінай скуры, як дзікіх, так і свойскіх жывёлаў, Пан ахоўваў і павялічваў іх плоднасць. Ён быў сынам Гермеса, які ў грэцкай таксама лічыўся ахоўнікам статак і ўшаноўваўся як пастыр памерлых душ. Таму, напэўна, у раннім хрысціянскім мастацтве выява Хрыста з баранам або ягнём на плячы перагукалася з уяўленнямі пра даўняга бога элінаў — Гермеса. «Пастухамі» ў розных міфалагічных сістэмах названы наступныя багі: Ахурамазда, Пушан, Мітра, Агні, Апалон, Думзі. Надзвычайную важную ролю вобраз пастуха адыгрывае ў жывёлагадоўчых традыцыях. У старажытных яўрэяў сам бог Яхве — пастух, зямля падобная да пашы, а людзі — да жывёл, якіх ахоўвае Яхве. Дый і Агнёл Гасподні пра-

нараджэнне Збаўцы найперш паведамляе менавіта пастухам. Іншыя сімвалы добрага пастыра і правядыра ўвасоблены ў богу Ра і пастушым посаху фараонаў Старажытнага Егіпта. Тое самае можна сказаць пра іранскага бога-ахоўніка жывёл і людзей — Яму і тыбецкага духоўнага і свецкага лідара далай-ламу.

А хто з беларускіх багоў аякуецца свойскай жывёлай і пастухам? З міфалогіі вядома, што гэта Вялес. Бог багачы і падземнага свету, які валодае агромністымі статакмі жывёл і з'яўляецца іх ахоўнікам, пастухом. Сувязь з тагасветам і смерцю накладае на яго і пастырскія функцыі — прыглядаць за душами памерлых. А паводле «Слова пра паход Ігаравы», дзе Баян названы «Вялесавым унукам», ён яшчэ і бог паэзіі. Як і сіцылійскі боскі пастух Дафніс — стваральнік пастаральных песень і вершаў. Бога-пастухом у традыцыйных вераваннях беларусаў выступае і Святы Юр'я, які ахоўвае жывёл ад хвароб, ведзьмакоў і драпежнікаў. Ён замыкае пашчы дзікім звярам, пасля чаго тыя не маюць права нападаць на свойскую жывёлу. Нездарма пастухі, выганяючы быдла на пашу, чыталі замову: «Святы Юр'я-Георгій, заступніку Божа, заступи маю скацінку на ранніх росах, на позніх зорах ад зверга бягучага, ад гада паўзучага і ад ведзьмы-чарадзеініцы».

Пазней функцыі багоў перайшлі на іх верных служак — пастухоў, якія раней, безумоўна,

выконвалі ролю жрацоў дадзенага культу. Яшчэ зусім нядаўна сярод усіх славян быў распаўсюджаны звычай ушаноўваць пастухоў на пэўнае каляндарнае свята. Найбольш маштабна гэта адбывалася на Юр'я, калі першы раз выганялі жывёлу ў поле, і ў Міколаў дзень. (Як лічаць навукоўцы, Святы Мікалай з прыходам хрысціянства ўвабраў у сябе рысы Вялеса). У гэтыя дні пастуха частавалі ў хатах, а ў полі смажылі яечню. На Смаленшчыне прыгатаванне пастухамі і падпаскамі яечні ператваралася ў складаны абрад, мэтай якога было: «каб звер не пабачыў, не зачатиў скацінку», «каб у зверга не разамкнуліся зубы» і г.д. На Юр'я ў некаторых рэгіёнах Беларусі, таксама як і на Вялікідзень, фарбавалі яйкі ў чырвоны колер і разам з іншай ежай давалі пастуху перад выпасам статак. Але тое яйка ён не еў, беражліва насіў цэлы дзень, а ўвечары прыносіў яго дадому. Гэта рабілася дзеля таго, каб «говядо наядаласо й было круглае бы яйцо». Сусветна вядомы фалькларыст і этнограф Аляксандр Сержпутоўскі пісаў: «...пастухі на Юр'я святкуюць лепш, як на Вялікідзень, бо іх корміць, поіць, годзіць ім, як дарогім гасцям, каб толькі яны добры пінавалі гаўяло да не пускалі яго ў шкору». Часам пастухі самі хадзілі па хатах і збіралі падарункі, але часцей пастух стаяў за вёскай і браў ад людзей боханы хлеба, бліны, грошы і тканяныя палотны. Увечары частаванне заканчвалася музыкай, традыцыйнымі песнямі і танцамі. У заходніх раёнах Беларусі існаваў абрад выбараў «караля пастухоў». Ён рабіўся той, хто першы прыганяў жывёлу на пашу.

Пастуху адводзілася важная роля і ў абрадах, якія абаранялі жывёлу ад пошасці і розных хваробаў. Ён здабываў «жывы агонь» для ачышчальнага вогнішча, праганяў статак скрозь такое вогнішча або скрозь выкапаны ў зямлі роў. Што датычыцца звычайу праганяць жывёлу скрозь дым вогнішчаў, каб выраптаваць яе ад паморку і ўсялякіх пашкоджанняў, тут варта згадаць старажытны рымаўнаў. Яны таксама ачышчалі свае статак, праганялі іх паміж палачыхы стагоў сена або вогнішчаў з галінак сасны, лаўра, аліваў. А звычай ачышчальных майскіх вогнішчаў быў папулярны па ўсёй Еўропе на працягу стагоддзяў.

Паступова таямніцы старажытнай прафесіі пастуха сыходзілі і працягваюць сыходзіць у нябыт, страчваецца яе сакральнасць. Добра гэта ці кепска? Я лічу, што кепска. Мы міжволі губляем сувязь з прыродай, не разумеем і аддаляемся ад яе.

Ірына КЛІМКОВІЧ

Яшчэ ў 1991 годзе Барыса Косціна, тады аўтара толькі трох кніг, прынялі ў Саюз пісьменнікаў СССР. За два дзесяцігоддзі літаратар вырас у прыкметнага гістарычнага пісьменніка. І, што адметна, кола зацікаўленняў Барыса Акімавіча, які нарадзіўся ў Томску, а жыве цяпер у Санкт-Пецярбургу, нязменна звязана са старажытнай, часам і не такой ужо далёкай гісторыяй беларуска-расійскага памежжа, лёсамі гістарычных персанажаў, і што цікава — з самых розных пунктаў гледжання — і ў Расіі, і ў Беларусі. З Барысам Косціным і сустрэўся наш карэспандэнт.

Агульнасць гістарычных лёсаў

— Барыс Акімавіч, ведаю, што вы доўгі час служылі ў войску. Раскажыце, калі ласка, як афіцэр-дэсантнік прыйшоў у літаратуру...

— Калі жартам, то дэсантнік, як вядома, прыязмяюцца на ногі. Я ж умудрыўся аднойчы моцна грукнуцца галавой аб зямлю-матухну... Пісьменнікамі так проста не становіцца.

А калі ўсур'ез, то мой родны горад, Санкт-Пецярбург, — сапраўдны скарб для чалавека, ад прыроды надзвычайна пачуццём прыгожага. Яно прыйшло ў спадчыну ад бацькі і маці, а ўжо далей яго развілі выдатныя школьныя педагогі, якім я бясконца ўдзячны. Яны мяне ўзбагацілі думкай Цыцэрона: "Не ведаць таго, што было да цябе, значыць усё жыццё заставацца ў дзяцінстве".

Армейскі шлях пачынаўся ў Пскове, затым былі Разань, Віцебск, Саратаў і іншыя гарады, што пранізаны наскрозь духам гісторыі. Гэта і падштурхнула мяне да зборальніцтва. Пачаў рабіць запісы і абураўся, які незваротны ўдар па мінуўшчыне нанесла багаторыя балышавіцкая ўлада. Беларусь і, вядома, болей за ўсіх старажытны славянскі горад Полацк у поўнай меры адчулі на сабе пяцігодкі бязбожжа. Дзякуй Богу, бяспамяцтва канула ў Лету.

Так нарадзілася думка данесці праўду пра белыя плямы гісторыі і ўзнавіць справядлівасць у адносінах да гістарычных асоб, незаслужана забытых альбо аблыганых.

— Хто вашы першыя настаўнікі на літаратурных сцэжках?

— Маімі настаўнікамі перш-наперш і сёння з'яўляюцца кнігі. Гэта сачыненні Плутарха, Карамзіна, Салаўева, Ключэўскага, Віскаватава і інш. І ўсё ж на маім жыццёвым шляху трапіўся чалавек, які, можна сказаць, блаславіў мяне на падзвіжніцкую працу. На жаль, Юрый Іванавіч Селязнёў, загадчык серыі "Жыццё знакамітых людзей" выдавецтва "Молодая гвардыя", ужо пайшоў з жыцця. Ён цвёрда адстойваў гістарычную праўду, з гневам ставіўся да тых, хто акапаўся ў ідэалагічным адзеле ЦК КПСС. Ён не дазволіў упасці духам, калі на майго героя генерала М. Скобелева абрушылася ўся нянавісьць партыйнага бонзы А. Якаўлева. Я патрапіў у "чорны спіс", а сама кніжка пра "палкаводца, Сувораву роўнага", ішла да чытача больш дзесяці гадоў.

— І ўсё ж, чаму персанажам адной з першых сваіх біяграфічных кніг вы абрали менавіта Скобелева, які ў войнах не перамагаў, як Сувораву ці Кутузаў?

— Вельмі ганаруся, што першым у СССР падняў на шчыт яго светлае імя. Да слова, цяпер ужо не многія ведаюць, што белы генерал з'яўляўся ганаровым грамадзянінам горада Мінска, а пасля яго загадкавай смерці адна з вуліц губернскага горада была названа яго імем. Скобелеў — славянскі Гарыбальдзі. Менавіта такой яркай, прыцягальнай для простага чалавека постаці нам, рускім, беларусам, украінцам — не хапае. Адно

спадзяванне на праваслаўную царкву, якая ў сваім служэнні Госпаду не раздзяляе нашы народы. А вось у культуры — калі не "раздрай", то багацце прарэж. І адным "Славянскім базарам", грандыёзным і, безумоўна, шматвартасным і паслядоўным творчым праектам, ад іх не пазбавіцца. Маё прыватнае меркаванне такое: за агульнаславянскі "круглы стол" павінны ўсё ж сесці міністры культуры і інфармацыі Расіі, Беларусі, Украіны, парламентары ад культуры. Здарыцца такое — пудовую свечку ў храме за іх здароўе пастаўлю. А адпраўняць кропкі для такой справы ёсць — Дзень славянскага пісьменства і Дзень Хрысціяннага Русі.

— Адна з вашых кніг серыі "Жыццё знакамітых людзей" прысвечана Герою Савецкага Саюза генералу арміі Васілю Піліпавічу Маргелаву, камандуючаму паветрана-дэсантнымі войскамі. Дарэчы, хоць і нарадзіўся ў Днепрапятроўску, ён усё ж беларус. Наколькі складана было працаваць над гэтым творчым праектам? Вы самі асабіста сустракаліся з Маргелавым?

— Васіля Піліпавіча Маргелаву я на праве лічу "другім бацькам". Першая сустрэча з камандуючым ПДВ адбылася 3 снежня 1962 года, напрыкладні прыняцця войскаў прысягі. Па заканчэнні "вучэбкі" Васіля Піліпавіч "спакусіў" мяне і іншых малодшых камандзіраў паступіць у Разанскае вышэйшае ваенна-дэсантнае вучылішча. У тую пару яно рыхтавала не толькі стражыя афіцэраў, але і давала грунтоўныя веды па адной з замежных моў. У дыпломе ў мяне запісана — "ваенны перакладчык".

Сустрэчы з камандуючым варты асобнай гутаркі, менавіта яны дазволілі мне стварыць тэлефільм "Дэсантнік № 1", а затым напісаць кніжку, якая пабачыла свет у серыі "ЖЗЛ". Да юбілею, 80-годдзя ПДВ, які адзначаўся 2 жніўня 2010 года, я са сваім сябрам, Героем Расіі Аляксандрам Маргелавым падрыхтаваў другое выданне, выпраўленае і дапоўненае. Без лішняй сціпласці магу сказаць, што дзякуючы нашым намаганням на малой радзіме выдатнага сына беларускага народа, у Касцюковічах, была адкрыта Алея Герояў, і першы помнік на ёй быў усталяваны чалавеку-легендзе В.П. Маргелаву. Такая ж падзея да 100-годдзя В. П. Маргелаву адбылася і ў Санкт-Пецярбургу.

— Пракаменціруйце, калі ласка, выказванне (яно належыць П. Буасту) "У гісторыі ёсць сваё шарапанства: яно стварае сваіх герояў удалячынь для таго, каб схаваць усё тое нізкае і абуральнае, што маецца ў іх рысах"... Ці даводзілася вам нешта знамоўваць у лёсах сваіх герояў?

— Існуе такое ёмістае паняцце як "спасціжэнне гісторыі", і аўтар, які бярэцца за стварэнне твора, павінен цвёрда вызначыцца з жанрам. Калі гэта "голая" навука — даказвай сваю канцэпцыю дакументамі, падмацоўвай рэальнымі фактамі, але не "высмактанымі з пальца". І самае галоўнае — не дагаджай, не

падлашчвайся, не будзь кан'юнктуршчыкам.

У мастацкім творы пісьменнік — вольны казак. Стварай, выдумвай, спрабуй, але не перагні, не перабольшы. Мастацкасць не азначае ўсёдавленасць.

Але існуе яшчэ і трэці жанр — дакументальна-мастацкая проза. Я — яго верны прыхільнік і служка. Гэты жанр наскрозь абвясняе псеўдадавуковасць і памкненні згладзіць вострыя вуглы і супярэчнасці. У аснове яго якасная літаратурная мова, жадаанне давесці да чытача даходліва і проста самаы складаныя паняцці, а ў раскрыцці гістарычных фактаў прыбегнуць да гіпотэз. Прызнаюся, часам за межамі маіх твораў застаюцца некаторыя чалавечыя слабасці герояў. Але ж мастацкая дакументалістыка — не бульварная літаратура.

— Вы спрабавалі рабіць фільм па кнізе "Уладзімір і Рагнеда". Ізя, наколькі я разумею, досыць сімпатычная... Пра яе, здаецца, летась у газеце "Беларусь сегодня" досыць зацікаўлена і балюча выказаўся кінарэжысёр Юрый Елхаў. Ці ўдалося нейкія зрухі здзейсніць у гэтым кірунку?

— Вы гэтым пытаннем закранулі самае балючае. Напісана і выдадзена кніжка "Уладзімір і Рагнеда", якая стала бібліяграфічнай рэдкасцю і якая знаходзіцца ў хатніх бібліятэках не толькі шараговых чытачоў, але і многіх дзяржаўных дзеячаў. Дзякуй вам, беларусам, што на Першым Нацыянальным тэлеканале, а яшчэ на тэлеканалах "Культура", "Звезда" і іншых прайшоў сюжэт у цыкле "Народ, издревле нам родной", які ярка і сакавіта, вобразна расказавае пра час драматычны. Пра лёсы людскія на пераломе веравызнанняў даведаліся мільёны глядачоў. Зусім нядаўна на "Радыо Рассія" прагучаў мой радыёспектакль "Уладзімір і Рагнеда". Паўтары гадзіны эфіру! Аўдыторыя ў сотні тысяч чалавек! А вось кінематаграфічны воз не зрушыць.

Я чалавек па натуре прамы: на вялікі жаль, і ў Расіі, і ў Беларусі мя кінематаграфічнага руля шмат людзей, якія далёкія не толькі "ад усіх важнейшых для нас мастацтваў", але і ўвогуле ад культуры.

Якіх толькі глупстваў я, прафесійны літаратар і драматург, і мой таварыш, выдатны рэжысёр Юрый Аляксандравіч Елхаў, не наслухаліся. Зрабіў нават невялікую падборку з іх, якую можна смела змяшчаць у раздзеле "Знарок не прядумаеш". Гасподзь ім суддзя. Але ўсім, хто за значнасцю і псеўдадзяржаўнасцю хавае худасочнасць мыслення, я даю водпаведзь у стылі паручыка Ржэўскага: "Не было на Русі такога кампота, каб я не дабіўся свайго", іначай грош цана мне як афіцэру-маргелаву.

— Барыс Акімавіч, калі не памыляюся, вы друкаваліся і ў беларускіх літаратурна-мастацкіх часопісах "Нёман", "Маладосць"... З кім супрацоўнічалі? Хто вас падтрымаў у наладжванні творчых мастоў?

— З 28 год маёй армейскай службы болей паловы прыпадае на Чырванасіяжную Беларускаю ваенную акруту. Служба ў Наваполацкім га-

радскім ваенным камісарыяце, якой я, страявы камандзір, спярша быў не дужа рады, аказалася для мяне нечакана ўражлівай на багацце стасункаў, без перабольшвання магу сказаць, з людзьмі ўнікальнымі. Выдатна ведаў легендарнага партызанскага камбрыга А. Марчанку, складаны характар якога аказаў "мядзведжую паслугу" партызанам. Аб іх гераічных справах і да гэтага часу няма паўнавартаснай кнігі. Мне пашчасціла неаднойчы размаўляць з Пятром Каратковым, генеральным дырэктарам Наваполацкага нафтапрапрацоўчага завода, які змагаўся на Ленінградскім фронце. Я захапляўся працоўнымі подзвігамі першабудульнікоў, якія ў лічаныя гады ўзвялі Нафтаград на Дзвіне. У знак даніны іх памяці напісаў спачатку нарыс, які надрукавалі ў часопісе "Маладосць", а пасля пры падтрымцы Леаніда Дайнекі выдаў у Мінску кніжку "Правафланговы камсамол".

У часопісе "Нёман" супрацоўнічаў з Міхасём Стральцовым, Кастусём Тарасавым.

— Ведаю, што на вашым рабочым стаіе кніжка пра Сімяона Полацкага... Як хутка прыйдзе яна да чытача?

— "Узвышанае і зямное" — так называецца тэлефільм, які арганічна ўпісаўся ў серыял "Народ, издревле нам родной". Зрабілі мы яго з Юрыем Елхамым па маім сцэнарый, у аснове — рукапіс кнігі пра Сімяона Полацкага. Зацікавіць чыноўнікаў ад культуры ў фінансавай падтрымцы выдавецкага праекта, які складаецца з маёй кнігі, напісанай у лепшых традыцыях серыі "ЖЗЛ", і зборніка прапаведзей Сімяона Полацкага "Обед душевный", не ўдалося. І гэта ў год, калі ўся навуковая грамадскасць адзначала 380-годдзе вялікага славянскага асветніка. На навуковую канферэнцыю ў Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік ні нашы, ні вашы народныя выбарнікі ад Саюзага парламента ні прадстаўнікі міністэрстваў не з'явіліся. Не дужа ўважліва паставіліся да ўдзельнікаў канферэнцыі і СМІ. Сур'езна непакояно, што і зборнік дакладаў і паведамленняў вядомых вучоных, даследчыкаў жыцця і дзейнасці Сімяона Полацкага не будзе выдадзены. У ім змешчаны і мой артыкул "Свет ёсць кніжка". Па сваім сумным вопыце ведаю, наколькі цяжка знайсці ў Беларусі выдаўца, а тым болей мецэната ці арганізацыю, якія выдаткуюць матэрыяльную дапамогу. Знойдуцца такія — нізкі ім паклон...

Можна падумаць, што расійскія і беларускія чытачы, студэнты ўніверсітэтаў, у тым ліку і ў Полацку, маюць у сваім распараджэнні шмат літаратуры, прысвечанай працам асветніка.

— Якія творчыя асобы хвалююць гістарычнага пісьменніка Барыса Косціна?

— Не за гарамі 2012, год юбілею перамогі Расійскай імперыі ў Айчыннай вайне 1812 года. Поруч з воінамі рускага рэгулярнага войска мучна змагаліся з непрыяцелем беларускія партызаны, сыны Беларусі былі ў палках Гродзенскім гусарскім, Полацкім, Віцебскім, Магілёўскім і другіх. Я шмат гадоў біў у літаўры адносна таго, што перш чым узнаўляць нешта новае, неабходна аднавіць старое. У 1935 годзе кувалды вандалаў прайшліся па велічавых манументах у Полацку і Клясціцах, устаноўленых на месцах крывавых бітваў, прыроўненых да Барадзінскай. У Расіі 2012 год па ўказе Прэзідэнта будзе адзначацца на дзяржаўным узроўні. Вось бы нам, нашчадкам ратнай славы, сабрацца ў Полацку каля адроджанага манумента і ва ўвесь голас грывнуць: "Гром победы, раздавайся!" Мая кніжка з такою назвай выйшла ў Санкт-Пецярбургу пяць год таму, а самая запаветная мара — зрабіць тэлесерыял па ёй. Загадаць не буду, але прабіваць праект на ўзроўні Саюзнай дзяржавы імкнусы. Дзясяткі піцёрцаў паклалі галовы на беларускай зямлі. Дык няўжо мы гатовыя так лёгка гэта забыць?..

— Грамадзянскай мужнасці, настойлівасці вам, Барыс Акімавіч, і сіл у адстойванні праўдзівых гістарычных прыярытэтаў. Дзякуй за гутарку!

Гутарыў Мікола МІРШЧЫНА, г. Санкт-Пецярбург

Культура слова

Заўжды

Я ніколі не чуў у маёй вёсцы гэтае слова. Замест яго заўсёды скажуць толькі заўсёды. Не помню, каб сустракаў слова заўжды, прыкладам, у Кузьмы Чорнага. Не падаюць яго ў сваіх слоўніках І. Насовіч і І. Бялькевіч. Як мне здаецца, прыйшло яно ў нашу літаратурную мову з Украіны. Украінізм. І прыцягнулі яго сюды, ныйначай, пазты: нафта ж добра кладзецца яно ў вершаваныя радкі і лёгка рыфмуецца: заўжды — гады, вады, рады, пуды, нуды, руды, туды, сюды... Толькі ці варта пазычаць яго ў суседзяў, калі ў нас ёсць адпаведнае сваё, самабытнае і ёмкае — заўсёды?

Пераследаваць, пераслед

Штучна ўтварэння слова. Слова-хадулі. Па супнасці, скалечышы рускія словы преследовать, преследование, мы зрабілі іх "беларускімі". Толькі нашто спатрэбілася такая аперацыя, калі ў нашай мове ёсць нямала сваіх адпаведнікаў гэтым словам. Возьмем рускую фразу: "Оккупационные власти преследовали его за это". Чым перска яна будзе гучаць, калі мы перакладзем яе па-беларуску так: "Акупацыйныя ўлады чкавалі яго за гэта"? Або — даймалі, помсціліся, не давалі яму жыцця, чынілі ганенні? Ды яшчэ шмат іншых можна знайсці слоў, якія маглі б канкрэтызаваць гэтае преследование. Само ж преследование перакладзецца ў нас як ганенне.

Завіранец

— Ну й завіранец! — кажа Вікція Шыкер, гледзячы, як, хуценька круцячы педалі, паджгаў па вуліцы на сваім веласпедзіку яе праўнук, шасцігадовы Уладзік; праз хвіліну яна паварочваецца да мяне: — Ці вы яшчэ бачылі дзе такога завіранца?

Завіранец. Ну, ясна: ад карэннага — вір. Вельмі выразнае і зразумелае, чыста беларускае слова!

Ды от дзіва: няма яго ў слоўніках! Не можа быць, каб і ў іншых кутках Беларусі не гучала гэтае слова: яно ж само просіцца на язык. Вельмі шкада, што ні пісьменнікі, ні мовазнаўцы не ўлавлі яго, не замаркавалі ў друку і не пусцілі ў шырокі свет. Так, у слоўніках падаюцца яго сінонімы — свавольнік, дураслевец, падшыванец, гарэза, шыбенік, вісус... Міхась Клышка сабраў іх у сваім "Слоўніку сінонімаў і блізказначных слоў" ажно дваццаць. Думаю, не з горшых быў бы ў гэтым шэрагу і наш завіранец.

Кастусь ЦВІРКА

Прапаную

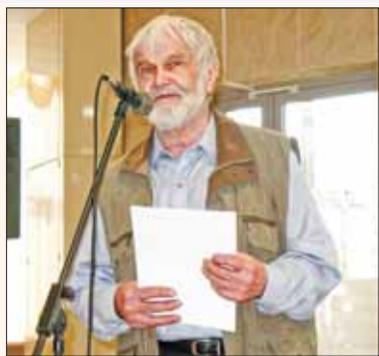
Дзеля адметнасці

Як чытач газеты "ЛіМ" звяртаюся вось з якой прапановай. У Мінску працую новы сучасны аэрапорт "Мінск-2". Але я заўважыў, што не толькі госці нашай сталіцы, але і самі жыцкары горада часта блытаюцца ў назвах: аэрапорт "Мінск-1" (хоць ён амаль што не працуе) і аэрапорт "Мінск-2". А чаму б аэрапорт "Мінск-2" не назваць, скажам, "Аэрапорт Купала". Ёсць жа ў Ерване "Аэрапорт Звартнац", у Варшаве — аэрапорт, названы ў гонар польскага кампазітара Фрэдэрыка Шапэна і г.д.

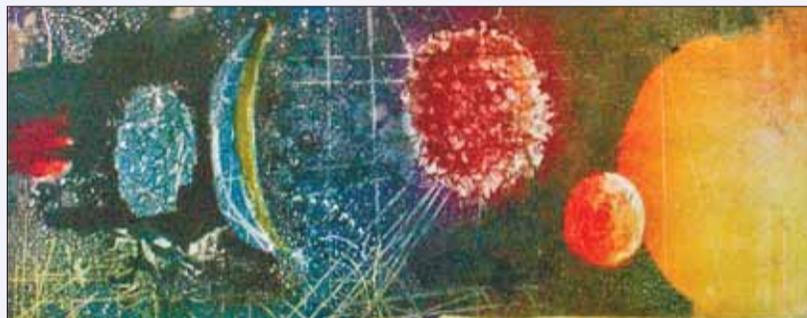
Хочацца, каб кожны госць нашай сталіцы адразу ж адчуў, што ён прыляцеў на беларускую зямлю. А Янка Купала, дарэчы, любіў добрых сяброў, у сваіх вершах ён апяваў дружбу між народамі.

Уладзімір ГОЛУБЕЎ, чытач газеты "ЛіМ" з 1968 г.

Заўважнай падзеяй у мастацкім жыцці краіны стала III Мінская міжнародная выстаўка графікі "Арт-лінія". Гэты адметны праект Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, куратарам якога з'яўляецца загадчык яе аддзела галерэйна-выставачнай дзейнасці, старшыня Міжнароднай гільдыі жывапісцаў Фёдар Ястраб, прадставіў сёлета больш як 160 графічных работ, створаных мастакамі Балгарыі, Беларусі, Іспаніі, Латвіі, Літвы, Польшчы, Расійскай Федэрацыі, Славеніі, Украіны, Эстоніі ды іншых краін.

Клан эстэтаў

Для большасці з нас "Арт-лінія" — рэдкая магчымасць знаёміцца з тэндэнцыямі сучаснага мастацтва графікі не праз глянцавы каталогі ці мультымедыяны пасрэднік, а праз рэальнае сузіранне яго ўзораў. Падзвіжца было на што. Работы, выкананыя ў традыцыйных і аўтарскіх тэхніках, з ужываннем лічбавага друку, прыёмаў камп'ютарнага калажу, фота і да т. п.; манахромныя, або чорна-белыя, або з выкарыстаннем усёй палітры вясёлкі ці вышталенай гамы шэрага колеру, — дэманстравалі вытанчаны артыстызм і бязмежную вынаходлівасць мастакоў. Выстаўка, адлюстраваная метафарфозы традыцый і подых свежых арт-павеваў, выканалася галоўнаю задачай: раскрыла перспектывы графічнага мастацтва, пазначыўшы яго патэнцыял і здатнасць да пастаяннага абнаўлення ва ўмовах развіцця тэхнічных сродкаў.

Ва ўлонні экспазіцыі суіснавалі парадаксальныя праявы творчых індывідуальнасцей. Тут і стыльная строгасць серыі кніжных афартаў славецкага майстра Фелікса Караля, падобных да вытанчанага інтарсі, у якой, пэўна, зашыфраваны нейкі сакральны сэнс. Тут і працяг дыхтоўнай, самавітай беларускай гасподы Рыгора Сітніцы — "Новы дом". Тут і светлыя манатыпныя ўжо знаёмыя нам украінскай гасці Галіны Бадзяковай. І эпатажна-бруталны "прынт" яе земляка Дабрыні Іванова, які размясціў на доўгіх вертыкальных папяровых палотнішчах адбіткі на-

рэтра-старонка выстаўкі — першы паказ літаграфій Джозафа Нэша з калекцыі НББ, які стаў сенсацыйнай і загадкай (гл. "ЛіМ" за 30 красавіка — "Адкрылі... Англійо!" і 14 мая гэтага года — "Загадка з туманнага Альбіёна").

Падводзячы вынікі міжнароднага творчага конкурсу "Арт-лінія 2010", старшыня журы, знаны беларускі творца Георгій Паплаўскі адзначыў: "Графіка ў параўнанні з жывапісам не такая кан'юктурная: толькі чалавек з высокім эстэтычным густам набывае для свайго дома графічную работу. Мастацтваграфіка — асаблівы клан: чысціня, эстэтыка, інжынерная дакладнасць тут у крыві. І хаця іх новае пакаленне ўсё больш звяртаецца да падсвядомасці глядача, бо мова графікі робіцца больш абстрактнай, закадзіраванай і ўніверсальнай, страчаючы нацыянальную, рэгіянальную адметнасць, вымагаючы дадатковага тлумачэння аўтарскага сімволікі, — сапраўдны талент ніколі не згубіцца ў самых складаных лабірынтах фармальнага пошукаў".

Гран-пры сёлета не прысуджаўся. Але многія ўдзельнікі "Арт-лініі", у тым ліку нашы суайчыннікі, адзначаны дыпламамі рознай вартасці. Зрэшты, галоўнае, што мастакі мелі магчымасць паглядзець на сябе ў еўрапейскім кантэксце і пашырыць кола сваіх прафесійных стасункаў.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: народны мастак Беларусі Георгій Паплаўскі; работы маладых мастакаў, адзначаных дыпламамі I ступені, — Аляксандры Сігарэц (Украіна) ды Інгі Хеамягі (Эстонія); афорт ганаровага гасця выстаўкі Фелікса Караля (Славенія).

Фота Віктара Кавалёва

Шкляная рапсодыя

Напярэдадні вялікага нашага свята — Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь быў запалены агонь у нязгаснай лампадзе Храма-помніка ў гонар усіх святых, да будаўніцтва і аздаблення якога далучыліся многія вядомыя і маладыя беларускія мастакі. А хто ж аўтар гэтай строгай таемнай лампады, дзе цяпер у зеленаватым крышталёвым ззянні трапеча, пульсуе часцінка дабрадзейнага агню з храма Гасподняга ў Іерусаліме? У наш час, у адрозненне ад Сярэднявечча, творы культувага мастацтва захоўваюць імёны сваіх аўтараў. І мы ведаем, што металічную аздобу лампады выканаў Аляксандр Тухто, а праект вырабленай у Барысаве цудадзейнай лампады — справа рук і душы аднаго з вядучых мастакоў па шкле, дацэнта кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Людмілы Церах.

Сустрэча з ёю і з яе творами — гэта сустрэча з музычай, таму што, калі прыслухацца, у кожнага шклянога выраба ёсць сваё гучанне. Ажыўленая дабрадзейным агнём лампада, як рэквіем па тых, хто загінуў у барацьбе за нашу свабоду... А дэкаратыўныя талеркі з галактычным касмічным узорам — як сімфонія вечнасці.

Але, як мне здаецца, найбольш адпавядае творчаму характару Людмілы Церах серыя надзвычай далікатных вытанчаных пасудзін, што нарадзіліся пад уплывам вобразаў антычнасці. Старажытныя грэкі ведалі мяжу дасканаласці і гармоніі. Сваю серыю Л. Церах назвала "Археалогія вады". Мо таму, што большасць такіх пасудзін археолагі дастаюць з мора? А можа, таму, што шкло, празрыстае і вабнае, — як вада і як гісторыя для тых, хто ўмее і хоча бачыць... "Шкло — матэрыял камерны, інтымны", — кажа Л. Церах. І ў гэтых словах — філасофія яе творчасці.

Людміла скончыла ў 1983 годзе Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытут (цяпер БДАМ), дзе набыла прафесію мастака па шкле, працавала ў Радашковічах — і яе захапіла не толькі творчасць, але і навука. Пасля аспірантуры шмат гадоў яна выкладае на кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, была яе загадчыцай. Сярод выхаванцаў Людмілы Церах шмат вядомых сёння далёка за межамі Беларусі мастакоў. А сама яна не перастае здзіўляць новымі творчымі знаходкамі. Апошнім часам на фестывалях, конкурсах, спаборніцтвах распаўсюдзіліся менавіта шкляныя прызы. "Крышталёвая Паўлінка", прыз імя М. Пташніка для ўдзельнікаў кінафестывалю "Лістапад", прыз імя У. Мулявіна для эстрадных выканаўцаў, прызы тэнісных турніраў і яшчэ многія жаданія для творчых людзей і спартсменаў узнагароды вынайшла Л. Церах. "Вынайшла" — бо, каб стварыць запамінальны вобраз, трэба не толькі адчуваць такія крохкі і далікатны матэрыял, як шкло, але і добра ведаць сучасны дызайн. Форма мусіць быць максімальна лаканічная і вобразная. І ўтрымліваць пэўны падтэкст. "Падарунак, які дорыце, — гэта вашы адносіны да свету, — слухна заўважае мастачка, у творах якой глыбокі падтэкст ёсць заўжды.

Апроч сучасных напрамкаў, і Людміла Церах, і яе студэнты выдатна ведаюць традыцыі — і не толькі беларускага шкларобства. Можа, хто са мною не пагодзіцца, але мне здаецца, толькі цяпер, у XXI стагоддзі, беларускія шкларобы пачалі гаварыць на роўных са сваімі па большасці безыменнымі сьляннымі папярднікамі з Урэцкай і Налібоцкай мануфактур. Дарэчы, на тых мануфактурах выраблялі не толькі посуд, але і люстэркі. Майстэрскае выкарыстанне каляровага шкла, гравіроўкі, аптычных эфектаў, у тым ліку і люстэркаў, — ці не самыя перспектывныя сёння напрамкі творчых пошукаў. Целяханскі фаянс, добрушскі фарфор сёння славяцца і дзякуючы выпускнікам Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Дарэчы, калі хочаце зазірнуць у будучыню нашага мастацтва, прыходзьце на абароны дыпломных работ у творчыя ВНУ. Дасюль у мяне перад вачамі дыпломны праект адной з вучаніц Л. Церах — Таццяна Гарон, якая зрабіла з люстэрак і шкла незвычайнае пано для кавярні "Тудвін". Сапраўднае мастацкае і дызайнерскае вынаходніцтва: зеленаватае святло так люстравалася ў адмыслова пастаўленых плоскасцях, што ажывала прастора залюстэрчча, дзе "чыталіся" і марскія водарасці, і чароўны горад, і цэні казачных герояў. А сёлета ў дварыку акадэміі проста на зямлі, дакладней, пад зямлёй, з'явіўся "Калейдаскоп". Памятаеце, як мы ў дзяцінстве рабілі "сакрэцікі" — у зямлі, у ямцы пад шкельцамі? Вось такога кшталту, толькі вялікі "сакрэцік" з люстэркамі стварылі аўтары падземнага калейдаскопа — выхаванцы Л. Церах. А колькі яшчэ было незвычайных работ яе дыпломнікаў!

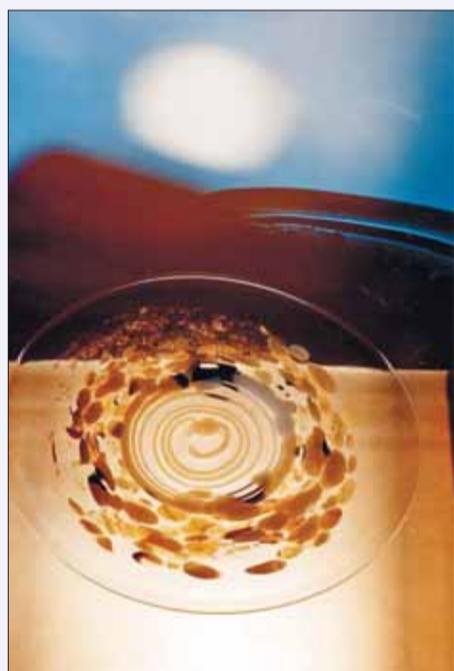
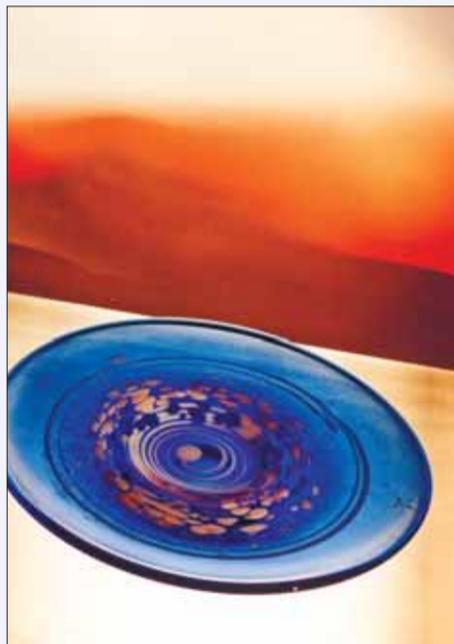
Людміла Церах вельмі дакладна адчувае індывідуальнасць кожнага студэнта. "Выкладчык не павінен навязваць вучням уласныя ідэі і вобразы. Трэба ўмець аддаваць усе свае веды і адначасова засцерагаць юных творцаў ад таго, каб яны рабілі сваім падабенствам", — гаворыць яна. Мастачка перакананая, што ў сучаснага творцы мусіць быць вельмі шырокі круггляд, каб кожная работа ўспрымалася як адкрыццё і як вобразны дыялог не толькі з сучаснікамі, але і з папярэднікамі, і з нашчадкамі. Толькі ў такім выпадку твор ніколі не састарэе і ў ім абавязкова застанецца адбітак вечнасці.

Сёлета Людміла Церах працавала ў журы Рэспубліканскага конкурсу "Зорка ўзыхляда над Беларуссю" і з вялікім захапленнем дзеліцца ўражаннямі: "Беларусь наша надзвычай багатая на таленты. І самае, бадай, важнае, што яшчэ засталіся напраўду райскія, аўтэнтчныя кучокі, дзе юныя майстры і мастакі маюць магчымасць пераймаць традыцыі народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва з рук у рукі. Менавіта ў гэтым крыніца будучых здабыткаў нашага прафесійнага мастацтва. Дзякуючы конкурсу мы здолелі падтрымаць вельмі таленавітых юных мастакоў, многія з якіх, я ўпэўнена, звязуць свой лёс з прафесійнай творчасцю".

На выстаўцы работ студэнтаў БДАМ я, разглядаючы творы выхаванцаў Людмілы Церах, спрабавала адчуць іх глыбінную, нябачную аднасць з творами настаўніцы. Узіраючыся ў таямнічую шкляную кроплю, чарадзейны шар, я раптам адчула, убачыла, што ад іх зыходзіць спакойнае, мяккае святло, яны быццам выпраменьваюць цішыню і гармонію. Яны гучаць, як музыка, як чароўная рапсодыя.

Галіна БАГДАНОВА

На здымках: дэкаратыўныя талеркі і вазы з серыі "Археалогія вады" Людмілы Церах.

(Працяг. Пачатак у № 37)

Другі месяц працягваецца рэспубліканскі фестываль сучаснага выяўленчага мастацтва "Зямля пад белымі крыламі", зладкаваны ў межах грамадска-культурнай акцыі "Беларусь — гэта мы!". Агледзіны айчынных творчых набыткаў праходзяць у буйных выставачных залах і галерэях розных гарадоў краіны з верасня па снежань. Дзякуючы такому маштабнаму, агульнанацыянальнаму праекту мастакі атрымалі магчымасць арганізаваць перасоўныя абменныя экспазіцыі. Напрыклад, у Гродне да 3 кастрычніка працуе выстаўка работ брэсцкіх жывапісцаў, графікаў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ды аўтараў канцэптуальных праектаў. Іх гродзенскія калегі прадставілі ў Брэсце свае жывапісныя палотны, графіку, станковыя скульптуры. А сталічная публіка знаёміцца з выстаўкай "Зямля пад белымі крыламі", разгорнутай у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі да 4 кастрычніка.

Пад родным крылом

Звяртаю ўвагу шанюўных чытачоў на лічбы, і не дзеля таго, каб "алгебрай гармонію праверыць" або задаволіць цікаўнасць аматараў статыстыкі. Лічбы (названыя, дарэчы, яшчэ ў нашай першай публікацыі пра сталічную выстаўку "Зямля пад белымі крыламі") нейкім чынам патлумачаць, чаму гэтыя сціплыя нататкі не могуць прэтэндаваць на больш-менш поўны і абагульнены агляд грандыёзнай экспазіцыі. Дык вось, у фая, залах першага паверха і на галерэі Нацыянальнага мастацкага музея размясціліся 243 творы (жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва) 148 аўтараў. Уявіце, як выглядаў бы выставачны альбом-каталог з поўным пералікам імёнаў і твораў — мабыць, як кароткая энцыклапедыя беларускага мастацтва Другой паловы XX — першай дзесяцігодкі XXI стагоддзяў!

Удзячнасці заслугоўвае праца тых, каму давялося размяшчаць неверагодную колькасць разнажанравых, рознастыльвых твораў у музейнай прасторы: няма сумніву, гэтыя людзі мусілі зважаць не толькі на эстэтычныя, але і на канцэптуальныя, і на пэўныя кан'юнктурныя, "іерархічныя" крытэрыі, дый на амбіцыйнасць датклівых творчых асоб. Пры ўсіх "за" і "супраць", што выказвалі кампетэнтныя наведвальнікі вернісажа, экспазіцыя сталася прывабным і красамоўным люстрункам нашага мастацкага жыцця, яго атакізмаў, яго дынамікі, яго перспектывы.

Арганізатары выстаўкі прадставілі яе як экспазіцыю твораў 1990 — 2000-х гадоў, перыяду існавання незалежнай Рэспублікі Беларусь, калі ва ўсіх жанрах і відах мастацтва пашырыліся абсягі пошукаў, пазначыліся новыя ракурсы традыцыйных тэм і вобразаў, раскрылася багацце мастацкіх плыняў і аўтарскіх прыёмаў. Асноўнымі экспанентамі сталі народныя мастакі, заслужаныя дзеячы мастацтваў, лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Беларусі — аўтары, якія сёння актыўна і плённа працуюць. Побач з імі годна выглядаюць ужо вядомыя прадстаўнікі пакалення "next" — стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы тале-

навітай моладзі. Большасць работ і сапраўды датаваная 1995 — 2010 гадамі. Але з імі чамусьці суседнічаюць ужо хрэстаматыйныя творы 1980-х і нават 1960-х. Арганізатары выставачнага праекта можна было б і ўпкінуць за непаслядоўнасць, калі б не іх спасылка на тое, што ў выстаўку таксама ўключаныя знакавыя творы мастацтва другой паловы мінулага стагоддзя, якія лічацца выразнымі ўзорамі беларускага мастацтва таго перыяду.

Які ж творчы набытак мае "Зямля пад белымі крыламі" — сімвалічнымі крыламі беларускіх буслоў, нарачанскіх чаек і лебедзяў, белых галубоў і няўгледных анёлаў — ахоўнікаў Богам дадзеных талентаў?

Гэта хрэстаматыіны і найноўшы жывапіс класікаў: В. Цвіркі, М. Савіцкага, В. Грамыкі, Г. Вашчанкі, Л. Шча-

мялёва; знакамітыя "Партрэт скульптара А. А. Анікейчыка" М. Данцыга, "Снежныя зімы. Партрэт пісьменніка Івана Шамякіна" Н. Шчаснай і "Партрэт Р. Р. Шырмы" У. Стальмашонка. Гэта палотны У. Тоўсціка, В. Альшэўскага, У. Зінкевіча, Л. Дударэнікі, У. Уродніча, Э. Рымаровіча, А. Кузняцова. Гэта пейзажы М. Казлоўскага, В. Шкарубы, В. Барабанцава, В. Мішчанкі, А. Грышкевіча, У. Пракапцова. Гэта пранізлівы "Сум пакінутых вёсак" В. Ціханова і мядова-сонечная "Грацыя-1" С. Цімохава. Гэта віртуозны акварэльны жывапіс Г. Шутава; фантастычныя афорты В. Славука; застыглая, але жывая музыка "Замка" Р. Сітніцы. Узор кніжнай графікі ў ілюстрацыях В. Шаранговіча да паэмы А. Міцкевіча "Пан Тадэвуш" і серыя аркушаў "Наша дзяцінства"

(папера, гравюра на асфальце) Э. Агуновіча...

Творы скульптараў розных пакаленняў — у кожнай зале і на галерэі. Леў Гумілеўскі паўстае сапраўдным нацыянальным класікам: "Ценям Касцюшкі", "Я адплаціў народу, чым моц мая магла... Янка Купала", "Уладзімір Караткевіч"... Летась 85-гадовы А. Заспіцкі стварыў (да юбілею вызвалення Беларусі ад гітлераўскага нашэсця) бронзавую скульптуру "Сустрэча". Яго калега І. Міско, зныў партрэтyst герояў космасу, прапанаваў і выявы герояў зямных. Прыгожыя бронзавыя торсы "Адама і Евы" С. Логвіна ўражваюць эстэтыкай зратызму і эмацыйнай чысцінёй; медальерная пластыка Л. Талбузіна, хоць і схаваная пад шклом вітрыны, прываблівае гледача: сілуэнавы аверс ды бронзавы рэверс медаля, прысвечанага Ігару Стравінскаму; скульптар П. Лук увасобіў у бронзе постаці Адама Міцкевіча, Радзівіла "Пане Каханку", Тадэвуша Касцюшка... А ў статуетцы А. Фінскага "Адчуванне палёту", створанай яшчэ ў 1988 годзе, пазнаеш знаёмую ўсім "Залатую Ліцеру".

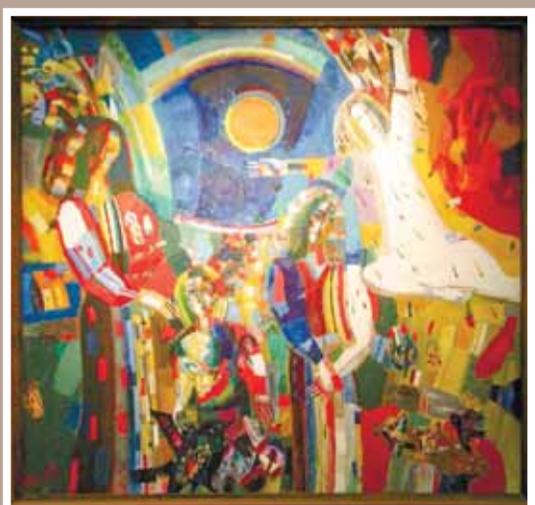
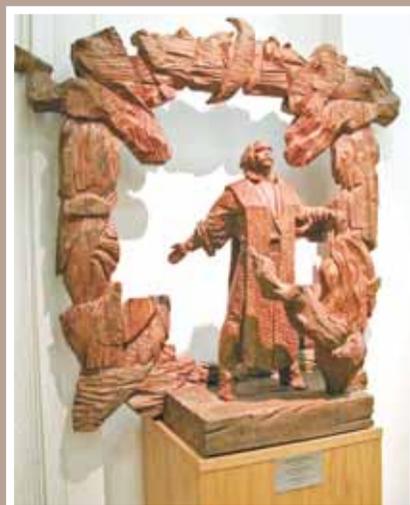
Што да твораў самых маладых — тут вылучаюцца майстэрствам, сталасцю, глыбінёй жывапісныя палотны 22-гадовай А. Скорабагатай (пра яе неаднойчы пісаў "ЛіМ")...

Пакідаючы выстаўку, абавязкова глянеш на габелен вядомага майстра Н. Пілюзінай "Зубр", гэты мудрагелісты і мудры, напоўнены матывамі беларускай даўніны, кветкамі ды святлом, сімвал нашай зямлі.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: Г. Гаравая "Торс" (бронза); С. Абрамаў "Партрэт акадэміка М. А. Савіцкага" (папера, акварэль); А. Скорабагатая "Хочаш кавы?" (палатно, алей); У. Кожух "Зачараваная поўня" (палатно, алей); А. Асташоў "Якая пужае" (бронза, граніт); П. Лявонаў "Прысвячэнне Уладзіміру Мулявіну" (дрэва); А. Скавародка "Зямля В. Быкава" (палатно, алей); І. Міско "Казімір Семановіч" (таніраваны гіпс); З. Літвінава "У прагучванні збавення" (палатно, алей).

Фота аўтара

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крайдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
*(намеснік галоўнага
рэдактара)*
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Адрасы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведмляюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 2964
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
30.09.2010 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7
Заказ — 4754

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Загучала восеньская ліра

Вось ужо два гады, як Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту плённа ажыццяўляе праект "Наш дом — Беларусь". Прадстаўнікі нацыянальных супольнасцей, якія жывуць у Беларусі, на тэрыторыі музея ладкуюць канцэрты, ствараюць святы: натхнёна выконваюць свае традыцыйныя нацыянальныя песні і танцы, паказваюць абрады — вясельныя, жніўныя ды іншыя.

Сярод гледачоў шмат моладзі, маладых сямей, якія прыходзяць сюды з дзецьмі і сваімі пажылымі бацькамі. Не толькі весяло і добра настроі паноюць у такія дні, але выходзяцца павяга да сваіх суайчыннікаў, абуджаецца цікавасць да культуры іншых народаў, вытокаў іх умельства ды ўзбагачаецца свая, нацыянальная беларуская культура.

У такія дні ў музеі на ўсіх мовах у песнях і вершах, у інсцэніроўках славіцца радзіма і агульны дом — Беларусь, якая стала роднай розным народам. Людзі, незалежна ад іх нацыянальнасцей, бацькі і іх дзеці знаходзяць у нас разуменне, магчымасць жыць, працаваць, радавацца жыццю.

Невыпадкова гэты праект упершыню ўзнік як ідэя два гады таму — у дні святкавання Вялікай Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Падчас Вялікай Айчыннай вайны зямлю беларускую да апошняга дыханьня, да апошняй кроплі крыві баранілі людзі розных нацыянальнасцей, не падзяляючы народнае гора і выпрабаванні на "сваё" і "чужое". Нашчадкі многіх з іх засталіся на Беларусі, паставілі дамы, пусцілі карані, але не забыліся і на сваю малую радзіму, ад-

куль родам былі іх дзяды і прадеды. У іх ёсць магчымасць вывучаць мову сваіх продкаў, далучацца да іх культуры — і пры гэтым актыўна ўдзельнічаць у грамадскім, духоўным і культурным жыцці Беларусі.

Праект "Наш дом — Беларусь" мае добрую будучыню: з году ў год ён набірае моц. У яго рамках наведвальнікі музея ўжо мелі магчымасць пабываць на святах "Прывітанне, Арменія", "Вітаем тебе, Ненько Украіно", "Стаіць

шацёр, гарыць касцёр, цыгане танчаць і пяюць" ды іншых. Прадстаўнікі розных нацыянальных культур бліскача і таленавіта дэманстравалі свае творчыя здольнасці, знаёмілі ўдзельнікаў свята са сваёй культурнай спадчынай. Гучалі песні, выконваліся танцы, уласцівыя рускім, украінцам, карэйцам і іншым народам.

У мінулую нядзелю Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту ў рамках прэкта "Наш дом — Беларусь" запрасіў сваіх наведвальнікаў пазнаёміцца з непаўторнай мілагучнаю спеваў і прыгажосцю танцаў літоўскага народа. Тут адбылося яркае, незабыўнае свята "Восеньская ліра".

Адносіны да песні ў нашых суседзяў-літоўцаў кранальныя: ні адзінае сямейнае свята не абходзіцца без сумесных традыцыйных спеваў. Госці

свята — прадстаўнікі Рэспубліканскага грамадскага аб'яднання літоўцаў у Рэспубліцы Беларусь, якое ўзначальвае старшыня Віталія Калеснікава; калектыў "Дзімгелітэ" і народны ансамблі з Літвы "Рудзіне-лес" і "Ліра" — падарылі прысутным незабыўную радасць сустрэчы з літоўскай народнай культурай.

А свята пачыналася з традыцыйнага дарэння хлеба з соллю, а яшчэ — знакамітага літоўскага сыру. У яркіх нацыянальных уборах артысты выконвалі свае дзівосныя песні — і традыцыйныя, і сучасныя, весялілі сэрцы паказкамі, шпаркімі танцамі і паважным абыходжаннем. На свяце, падалося, і не было гледачоў, усе становіліся яго непасрэднымі ўдзельнікамі — разам спявалі, танцавалі.

І, як адзначыў адзін з літоўскіх гасцей, тут, у музеі, быццам сустрэліся, як плыні адной ракі, дзве культуры — літоўская і беларуская, два пакаленні — старэйшае, якое на свята завітала з Літвы, і маладое, прадстаўнікі якога стварылі ўзорны аматарскі калектыў "Бараўлянская крынічка", у які ўваходзяць вучні Бараўлянскай школы мастацтваў. Калі яны — дзеці, юнакі і дзяўчаты ў нацыянальных беларускіх касцюмах, са старажытнымі беларускімі музычнымі інструментамі, з'явіліся на святочнай музейнай пляцоўцы, госці з Літвы сустрэлі іх шчырымі ўсмішкамі, музыкай, апладысмантамі. І пачалася вясёлае спаборніцтва: кожны з калектываў імкнуўся як мага ярчэй прадставіць сваю культуру.

Кожны выхад на сцэну артыстаў — і літоўцаў, і беларусаў, суправаджаўся апладысмантамі, а на чыстым, блакітным небе ззяла сонейка, ружовым, чырвоным і зялёным пералівалася лісце на дрэвах, а вуліца са старажытнымі сялянскімі забудовамі як мага лепш падыходзіла для правядзення такога свята.

Малазнаёмыя людзі становіліся сябрамі. Госці з Літвы пераад'ездам падзяліліся назіраннямі: такой цеплыні і шчырасці, як у беларусаў, яны нідзе не сустракалі. І добра, што нас — літоўцаў і беларусаў — звязваюць не толькі гістарычныя і культурныя вытокі, але і добрасуседскія, а бывае, і кроўныя сувязі. Мілагучнае слова "santarve", што ў перакладзе з літоўскага азначае "згода", у гэты дзень панавала на свяце.

Ларыса САЛОДКІНА

На здымках: фрагменты свята "Восеньская ліра".

Фота аўтара

У наступным нумары

Кожная зямля нараджае сваю мову, нават дыялекты вельмі розныя. На Брэстчыне пераважаюць раўнінныя краявіды — тут адпаведная і моўная рытміка, на Віцебшчыне ці на Магілёўшчыне яна — свая. Раўніна дае ў арнаменты адзення пасачкі, а лес, закрытая прастора — клетачку. Нават танцавальныя арнаменты, не дзівіцца, супадаюць з арнаментамі на ручніках і рытмікай мовы тых краёў... Гэтыя высновы ды шмат іншых, неадназначных, чытач знойдзе ў чарговым выпуску рубрыкі "Літаратурны экспрэс". Гэтым разам у "экспрэсе" — Галіна Багданава, пісьменніца, крытык мастацтва і выкладчык адразу некалькіх навучальных устаноў, дзе рыхтуюць творцаў.

3 глыбінкі

Шлях на Мсціслаў

Прафесійнае свята Дзень бібліятэк супрацоўнікі Бярэзінскай ЦБС адзначылі падарожжам у Мсціслаўскі раён Магілёўскай вобласці з творчым візітам да калег Мсціслаўскай раённай бібліятэкі ў рамках міжрэгіянальных сустрэч "Бібліятэчны прагрэс — у садружнасці ЦБС". Бярэзінскія бібліятэкары азнаёміліся з вяставачымі формамі нагляднай прапаганды аб'екта, чытальнай залы, інфармацыйнага цэнтра.

Далей нас чакала наведанне мясцовага гісторыка-этнаграфічнага музея і экскурсія па Мсціслава, арганізаваныя прафкамам пярвічнай арганізацыі прафсаюза Бярэзінскай ЦБС.

У музеі прадстаўлена звыш 3 800 розных экспанатаў гістарычнай каштоўнасці. Увагу прысутных прыцягнуў макет Мсціслаўскага замка, экспазіцыя прысвечаная аднаму з рускіх і беларускіх першадрукароў, гравёру XVI стагоддзя Пятру Мсціслаўцу, выстаўка ікон мінулых стагоддзяў і іншае.

Далей бібліятэчныя работнікі адправіліся пешшу па вуліцах горада, якія ўпрыгожваюць забудовы мінулых стагоддзяў і сучасныя экадэзіяны. Архітэктурна-планіровачная структура Мсціслава фарміравалася на працягу стагоддзяў. Горад узнік на Замкавай гары. Складаўся з замка, умацаванага ровам і валамі, і валоўна-

га горада. Упершыню Мсціслаў упамінаецца ў XII стагоддзі ў грамаце Расціслава Мсціславіча, які быў першым князем горада. У XVI—XVII стагоддзях гэта адзін з буйнейшых і багацейшых гарадоў. Сучасны Мсціслаў забудоваецца з захаваннем гістарычнай сеткі вуліц і архітэктурных помнікаў. Мы палюбаваліся веліччу касцёла кармелітаў — помніка архітэктуры барока і ракаю, нікога не пакінуў аб'явавым сабор Аляксандра Неўскага, пабывалі на Замкавай гары, дзе штогод праводзіцца рыцарскія фэсты. Аднак асаблівае ўражанне засталася ў нас ад Пустынскага мужчынскага манастыра, які знаходзіцца ў 11 кіламетрах ад горада ва ўсходнім напрамку. На тэрыторыі манастыра знаходзіцца святая крыніца, яе вадою калісьці вымыўся князь Лунгвен, які ў 30-гадовым узросце захварэў і амаль аслеп. Святая крынічка б'е і зараз не высыхае летам і не замярзае зімой.

Такім чынам бібліятэчныя работнікі Бярэзінскай ЦБС змаглі не толькі абмяняцца вопытам работы з калегамі Мсціслаўскай ЦБС, а і дакрануцца да гісторыка-духоўных каштоўнасцей сёвай даўніны Мсціслаўшчыны.

Наталія МАЕЎСКАЯ,
метадыст Бярэзінскай ЦБС

Букіністычная крама: рэтра ці мадэрн?

Навошта існуюць букіністычныя крамы? Хто карыстаецца іх паслугамі? Класічных сітуацый, якія ілюструюць дзеянне механізмаў попыту і прапановы, некалькі. Кніга можа стаць непатрэбнай свайму гаспадару. Ён можа памыліцца ў выбары, памылкова набыць другі асобнік, або проста жадае вызваліць месца для навінак. Што тады рабіць з асобнікам? Выкінуць на сметніцу — рука не падымаецца. Адаваць у школьную або мясцовую бібліятэку? Выхад найбольш удалы, але калі хочацца атрымаць хаця б мінімальныя грошы, без букіністыкі не абыйсціся.

Уваходжанне ў букіністычны свет

Беларускае кнігавыданне пакрысе, але няўхільна трапляе пад уздзеянне рынку. Між тым сфера букіністыкі з'яўляецца развіваецца па старых законах. Букіністычны свет можна падзяліць на некалькі сектараў. Першы складаюць дзяржаўныя кнігарні. Акрамя іх існуе прыватны (букіністычныя "кропкі" на рынках) і віртуальны сектар (букіністычныя інтэрнэт-сайты і нават адпаведная інтэрнэт-крама). Тым не менш пакуль самым значным з'яўляецца дзяржаўны сектар, які, прынамсі, у Мінску прадстаўляюць кнігарні "Веда", "Вянок" і "Букініст".

Галоўны козыр "Ведаў" — іх пляцоўка. Раней, да рамонту букіністычнай аддзел займаў вельмі малую прастору, з-за чаго асобныя выданні размяшчаліся ў два шэрагі. Зараз жа аддзел прадстаўляе ўсю прадукцыю і дзякуючы гэтаму прапаноўвае вялікі асартымент літаратуры. Там можна знайсці абсалютна ўсё: ад "класікаў" ленінізму да пісьменнікаў авангарда. Кнігарня "Веда" стала адзінай сярод буйных мінскіх кнігарняў, якая здагадалася стварыць у сябе спецыяльны букіністычны аддзел. Несумненна, такі ход дапамог як у пашырэнні папулярнасці крамы, так і ў павелічэнні аб'ёму продажаў асноўных аддзелаў.

Назва кнігарні "Вянок" нездарма паўтарае найменне адзінага прыжыццёвага зборніка Максіма Багдановіча. Траецкае прадмесце і бераг Свіслачы ствараюць настрой задуманасці і романтичнасці. Крама мае вельмі прыемны антураж, сюды асобныя мінчане нават прыводзяць на экскурсію сваіх сяброў. Тым больш, што "Вянок" пазіцыянуе сябе як паўнаватасную букіністычную краму. Істотным плюсам крамы з'яўляецца спакойная атмасфера. У аддзеле на вуліцы К.Маркса адначасова можна знаходзіцца з дзясятак чалавек. У "Вянку", здаецца, нішто не перашкаджае выбару ўпадабанай кнігі. Абедзве згаданыя кнігарні спецыялізуюцца на мастацкай літаратуры, кнігах і альбомах па мастацтве, зборах твораў.

"Букініст", які складаецца з двух аддзелаў, з'яўляецца фірменнай крамай Мінскай фабрыкі каляровага друку. Асноўны букіністычны аддзел мае асобны ўваход, але з'яўляецца такім маленькім, што вы-

бар істотна абмежаваны. Беларускія выданні наогул займаюць адну паліцу. Каб трапіць да стэлажа, часам трэба чакаць некалькі хвілін: праглядаць яго адначасова двум наведвальнікам немагчыма. А вось у двух асноўных прасторных памяшканнях прадаюцца новыя выданні. З букіністыкі там прадстаўлены толькі зборы твораў. Думаецца, што крама цалкам яшчэ не рэалізавала свой патэнцыял.

Правілы гульні

Працэс здачы кніг досыць складаны і вельмі расцягнуты па часе. Умовы ўсіх кнігарняў прыкладна аднолькавыя. Таму разбярэм іх на прыкладзе "Ведаў".

Для таго, каб трапіць на паліцы, букіністычныя выданні павінны быць ацэнены таваразнаўцам. Канчатковы кошт можа залежаць ад шэрага абставін і часам не паддаецца логіцы. Напрыклад, зборнікі паэзіі Максіма Багдановіча і Ларысы Геніюш з серыі "Беларуская паэзія XX стагоддзя" каштуюць ў "Ведах" па 25 тысяч рублёў. Кніга Петруся Броўкі — толькі 5 тысяч. Серыя і афармленне падобныя, стан выдання таксама. Няўжо таваразнаўцы вырашылі падкрэсліць, на свой погляд, розніцу ў маштабе твораў? Але вось іншы прыклад. Збор твораў Льва Талстога ў "Вянку" ацэньваецца ў 45 тысяч рублёў, а вось Уладзіміра Караткевіча — ажно ў 130 тысяч! Прыкладна столькі ж каштуе ў "Ведах" шыкоўны альбом Анры Маціса — 125 тысяч. У "Букінісце" збор твораў З. Бядулі можна набыць за 15, Броўкі — за 20 тысяч рублёў. А вось замежнікі ацэньваюцца вышэй — Бальзак у 100 тысяч, Стэндал — у 75. Пры гэтым шэраг кніг можна набыць амаль бясплатна: па 5 — 6 тысяч, а вось альбомы ацэньваюцца да некалькіх соцень тысяч беларускіх рублёў.

Уладальнік кніг можа прынесці на экспертызу адначасова не больш як 24 асобнікі. Гэта працэдура адбываецца толькі ў пэўны дні, таму зранку на прыступках крамаў утвараецца чарга людзей са спартыўнымі сумкамі з кнігамі. Дарэчы, да сведчання букіністы рэкамендуюць прынесці спіс загадаў.

На паліцы трапляюць далёка не ўсе выданні. Таваразнаўцы могуць адхіляць тэмы, якія ўжо маюцца ў асартыменце крамы, не карыстаюцца попыткам, маюць

дрэнны выгляд (асабліва, калі адсутнічае вокладка) ці з бібліятэчным штампам або выдадзеныя ў бягучым годзе. Апошняя акалічнасць мае істотнае значэнне. З надыходам новага года ў кнігарнях дзіўным чынам павялічваецца колькасць выданняў папярэдняга. Ці то чытачы масава расчароўваюцца ў набытых навінках, ці то аўтары прыносяць на распродаж свае творы ў спадзяванні знайсці шлях да чытача.

Кнігі, якія прайшлі экспертызу, прымаюцца на паліцы на пэўны тэрмін (у "Ведах" — на два месяцы). Калі праз месяц кніга не прададзена, са згоды яе ўладальніка (па афіцыйных дакументах — камітэнта) адбываецца пераацэнка ў бок змяншэння кошту. Калі яшчэ праз месяц выданне не знаходзіць гаспадара, яно вяртаецца дадому. У выпадку адмовы забіраць непатрэбную кнігу, яна захоўваецца ў краме яшчэ чатыры месяцы, пасля чаго правы на яе пераходзяць да кнігарні.

І толькі пасля продажу выдання яе былы гаспадар можа разлічваць на атрыманне грошай. Але калі ўлічыць тэму абставін, што пэўную суму (звычайна 30 працэнтаў) забірае сама крама, а кошту ў шэрагу выпадкаў вельмі нізкія, застаецца здагадвацца, колькі грошай рэальна можна атрымаць за продаж кнігі. І галоўнае, ці акупаюць яны страчаны час?

Quo vadis, букіністыка?

Справа ў букіністычнай сферы сапраўды нагадвае сітуацыю савецкіх часоў. Але прызнаемца шчыра: ці існуюць перспектывы яе пераходу ў рынковую сферу? Для выдаўцоў эфектыўней перадаць папулярную ў чытачоў кнігу, прыгожа яе аформіць і атрымаць прыбытак, чым перапрадаваць старыя выданні. Багата кнігалюбы арыентуюцца на шыкоўна аформленыя навінкі. Больш-менш зможныя чытачы шукаюць залатую сярэдзіну і набываюць кнігі на кірмашах, дзе і выданне новае, і кошт прыстойны.

Таму для букіністычных крамаў застаецца ўстойлівай катэгорыя насельніцтва, якая перыядычна змяняецца, але колькасна застаецца на нязменным ўзроўні: студэнты, выкладчыкі, пенсіянеры, якіх прываблівае ў гэтай сферы кошт выданняў, калекцыянеры рэдкіх кніг, што ўжо не перавыдаюцца, тэмы чытачы, якім раптам спатрэбілася пэўная кніга. І нарэшце, проста аматары, для якіх патрымаць кнігу ў сваіх руках, пагартаць яе старонкі, зачытацца ўпадабаным сюжэтам і заблытаць пра ўсё на свеце — сапраўдная асацоўка. А паколькі такія людзі сустракаюцца ў кожным грамадстве, то букіністычным крамам, пэўна, забяспечана доўгае існаванне ў сваім ранейшым стане.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Фота Кастуся Дробава

Прафесійны клопат

Якія думкі саміх прадаўцоў наконт букіністыкі? Якім кнігам яны аддаюць перавагу? Ці маюць крамы сваіх пастаянных пакупнікоў? За які час можна прадаць кнігу, здадзеныя ў букіністычны аддзел? За кампетэнтным каментарыем мы звярнуліся да дырэктара кнігарні "Букініст" Вольгі РАМАНАВАЙ:

— Наша кнігарня прапануе пакупнікам літаратуру розных кірункаў: спецыяльную, мастацкую, гістарычную, тэхнічную літаратуру, альбомы па мастацтве, кнігі на замежных мовах (асабліва англійскай і нямецкай). Нядаўна набылі каштоўную бібліятэку па філасофіі. Асаблівым попытам карыстаюцца дапаможнікі па негуманітарных дысцыплінах. Яны неаднаразова перавыдаюцца з асобнікаў 1960 — 1980-х гадоў, але каштуюць у 5 — 10 разоў даражэй. А вось літаратура па тэхніцы, па праграмаванні хутка становіцца састарэлай з-за імклівага развіцця гэтых галін ведаў.

Тавараабарот нашай кнігарні складае ў дзень 1,5 — 2 млн. рублёў. Менавіта на такую суму мы набываем у пакупнікоў кнігі і прадаём іх. Зразумела, назіраецца нязначны працэнт вяртання. Але ў нас працуе таваразнаўца са стажам, якая добра арыентуецца ў кніжным рынку. Наогул, калі выбраць патрэбную кнігу, якая карыстаецца попытам у насельніцтва, і правільна паставіць кошт, яе можна прадаць літаральна за тыдзень. Магчыма, таму ў "Букініст" гадамі ходзяць кнігалюбы, іх мы ўжо ведаем у твар.

Занатаваў Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

На здымку: дырэктар кнігарні "Букініст" Вольга Раманова.

Фота Кастуся Дробава

Погляд

Ад кнігарні — да аддзела

Букіністыка як асобны культурны феномен яшчэ існуе, мае сваіх прыхільнікаў — аматараў-калекцыянераў, кнігалюбаў, а часам і проста выпадковых наведвальнікаў. У той жа час знікае феномен асобнай букіністычнай крамы, яна драбнее да памеру аддзела ў кнігарні ўніверсальнай. Прычына таму — эканамічная. Так, па словах намесніка дырэктара ААТ "Брэсткніга" Святланы Худзіцкай, букіністычныя аддзелы існуюць у чатырох крамах Брэста і ў кнігарнях Баранавіч і Пінска. Людзі завітаюць у іх па розных прычынах: камусьці новая кніга не па кішэні, хтосьці шукае літаратуру, якая сёння ўжо не выдаецца, часта класіку купляюць школьнікі ці проста выпадковыя наведвальнікі. З аднаго боку, кнігі запатрабаваны чытачамі, але асобную краму для іх зрабіць эканамічна неперспектыўна. Прадукцыя сама па сабе танная і вялікага прыбытку не прынясе. Кнігі ж попытам карыстаюцца, таму аддзел у кнігарні — лепшы варыянт для букіністыкі.

А можа, гэта і сапраўды так, кантрасты паміж новымі кнігамі адчуваюцца, ды і дух (і пах) старых кніг і правільна абсталяваным аддзеле захоўваецца. А можа, чытачы лічаць інакш? Які лёс і будучыня букіністыкі? Стане яна толькі дарагім хобі, экзотыкай ці канчаткова перамесціцца толькі на аўкцыёны? Запрашаем да разваг на гэтую тэму.

Марына ВЕСЯЛУХА

Новое имя

О любви без «клубнички»

«Облики любви» Дианы Гришукевич: по-новому, искренне и правдиво, о жизни и любви современных подростков

Даже тот читатель, который не знает хрестоматийного пушкинского «Здравствуй, племя молодое, незнакомое» (хотя трудно поверить, что найдутся такие), при чтении книги прозы Дианы Гришукевич «Облики любви», которая вышла в издательстве «Мастацкая літаратура» скорее всего воскликнет нечто подобное. Именно на такое, а не иное восприятие сборника рассказов и повести «Отражение» толкает уже то, что автор его не просто молод, а даже слишком молод: Диане исполнилось только двадцать лет, она студентка факультета международных отношений Белорусского государственного университета.

Однако по мере знакомства с книгой восхищение усиливается. Быстро убеждаешься, что перед тобой не просто юный дебютант, делающий свои первые, в чём-то... Нет, всё-таки не робкие, а осторожные шаги в литературе. Перед тобой уже прозаик, который, несмотря на свой совсем юный возраст, сумел как найти для себя наиболее привлекательные темы, так и обрести своих персонажей, определить собственное отношение к окружающей его (да и всех нас) жизни.

Некоторая же осторожность объясняется тем, что Д. Гришукевич, в чем убеждает её книга, — из тех, кто, взявшись за перо, хорошо понимает ту большую ответственность, которая ложится на писателя, если он с самого начала творческого пути хочет быть самим собой. В таком случае, может быть, даже произвольно, срабатывает правило «не навреди». Самому себе не навреди. В том смысле, что не так и трудно пойти лёгким путем. Куда труднее самоутвердиться. Талант не позволяет Д. Гришукевич спешить, а что она человек талантливый, хорошо видно по её произведениям, объединенным под одной обложкой.

Все они — и рассказы, и повесть, что также примечательно, составляют собой именно книгу. Однако не только потому, что между ними присутствует внутренняя связь, отсюда как бы появление неких сквозных мотивов. О сборнике «Облики любви» можно (и следует) говорить как о книге и по другой причине. Это книга жизни того поколения, к которому принадлежит сама Д. Гришукевич.

Им, нынешним девчонкам и мальчишкам, хотя, видимо, правильнее сказать девушкам и юношам, о которых рассказывает она, — в пределах тех же двадцати лет. Кому немногим больше, кому меньше, но дело не в этом, а в том, что они и в самом деле — «племя молодое, незнакомое» для нас — пап-мам, дедушек-бабушек. Да, и в чём я ещё больше убедился, познакомившись с книгой «Облики любви», для некоторых современных писателей, которые с каким-то агрессивным наступлением начинают писать об «этом» или около «этого». Когда же плоды их творчества не попадают в печать, готовы обвинять сотрудников редакций в незнании жизни, поведения и интересов современных школьников, которые, если верить таким писателям, только тем и занимаются, что...

Конечно, книге Д. Гришукевич далеко до известной повести Рувима Фраермана «Дикая собака Динго». Как и до нашумевшего фильма конца 1950-х — начала 1960-х годов «А если

это любовь», о которых, будем смотреть правде в глаза, сегодня, за редким исключением, вряд ли и слышали. Имею, однако, в виду не художественные качества, а то, как рассказывалось и в той повести, и в том фильме о любви подростков, и как это делает Д. Гришукевич. Как говорится, новое время — новые песни. Любовные песни в первую очередь. И не только в прямом смысле, а и имея в виду сюжеты произведений, составивших книгу «Облики любви».

Герои Д. Гришукевич современные. Если бы даже кому-либо захотелось, «паиньками» их ни в коем случае не назовёшь. Иногда девчонок даже в большей степени, чем мальчишек. Все же, не будем забывать, юная писательница, как это видно, тех, с кем была знакома, кого знала, делает прототипами своих персонажей. Но читаешь «Облики любви» и радуешься тому, насколько автору книги удается сохранить чувство меры.

Диана Гришукевич умеет передавать искренне и правдиво даже то, в чём некоторые дяди-писатели (от них не отстают и тети-писательницы) готовы искать только «клубничку», а незнание жизни современных подростков пытаются компенсировать неудержимой фантазией, за которой, не посчитайте это грубым, видится обычное нездоровое смакование подробностей.

А вот то, о чём пишет Д. Гришукевич, это своего рода исповедь о жизни (следовательно, и о любви) своих одноклассников. При этом исповедь искренняя. Эта искренность усиливается благодаря тому, что излюбленный приём писательницы — повествование от первого лица. Безусловно, «Я» героя в каждом конкретном случае нельзя отождествлять с самим автором. Да и не нужно даже предпринимать такую попытку. Но, тем не менее, присутствие личного начала в произведениях хорошо срабатывает в тех случаях, когда нужно как можно лучше проникнуть во внутренний мир того или иного персонажа, подсмотреть даже то, что находится у него глубоко в душе. Это касается как рассказов, представляющих собой как бы слепки (в хорошем смысле) с натур, так и тех произведений, в которых богатая творческая фантазия приводит к появлению неординарных ситуаций.

В частности, рассказ «Последний день любви», открывающий книгу, радует авторским умением поочередно посмотреть на разрыв во взаимоотношениях молодых людей с позиции Её и Его. «На счёт три: раз, два...» — это нечто такое, во что трудно поверить, но

оно как раз такое, что может встречаться в нашем сумрачно-противоречивом мире. В «Качелях» же опять-таки ситуация, близкая к реальности, хотя и, не сказать, чтобы она была из ряда ординарных: у девушки из богатой семьи погибают родители и она вынуждена начинать новую жизнь.

Да и в «Осколках души» материал, положенный в основу рассказа, срабатывает благодаря тому, что всё, о чём повествуется, автором не просто «прокручивается», а внутренне переживается, в результате чего «я-героиня» и сама рассказчица воспринимаются одним и тем же лицом. Это ведёт к тому, что правда жизненная и правда художественная приближаются друг к другу, составляя общую доминанту.

Конечно, в отдельных случаях, хотя бы в том же рассказе «Качели», требуется более глубокое проникновение в характер отдельных персонажей. К примеру, объяснения того, как дядя Вова отважился убить родителей «я-героини». Конечно, им двигала зависть, стремление обогатиться. Но это лишь свидетельство факта, а только его для полноценного художественного произведения мало.

Отрадно и то, что Д. Гришукевич уже в начале творческого пути стремится обживать не только «малый» прозаический жанр, которым, как известно, является рассказ. Во всяком случае, повесть «Отражение», хотя и не сказать, чтобы была написана на одном уровне, лишней раз свидетельствует в пользу того, что автор «Обликов любви» — писатель перспективный. В пользу повести говорит и то, что в этом произведении динамичен сюжет, да и ситуация, положенная в основу, позволяет Д. Гришукевич «удержать» читателя в поле своего притяжения, что сегодня, когда интерес к литературе, согласитесь, ослабевает, немаловажно. Но важно и то, что острота сюжетных поворотов идет не в ущерб художественности.

И так, остается подождать вторую книгу Д. Гришукевич, ибо, как свидетельствует литературная практика, она, эта вторая книга, как раз обычно и даёт ответ на вопрос, состоялся ли молодой автор как писатель. Я уверен, что ответ этот будет только положительный. По крайней мере, творческий фундамент, каким является сборник рассказов и повести «Облики любви», Д. Гришукевич заложен основательный. Да и её публикации в журналах «Российский колокол» (Москва), «Дон» (Ростов-на-Дону), «День и ночь» (Красноярск), «Новая Немига литературная» говорят сами за себя.

Алесь МАРТИНОВИЧ

Восхождение на французский Парнас

Русская писательница Светлана Замелова, автор романа «Блудные дети», нескольких повестей, ряда рассказов, интересных рецензий и чрезмерно эмоциональной, временами поверхностной публицистики, выступила в качестве переводчицы. В издательстве «Художественная литература» вышла её книга «Французские лирики XIX века в переводах Светланы Замеловой».

Что привлекло автора к французской поэзии того времени? Пожалуй, уникальность её феномена. Традиционно расцвету в определённом жанре или направлении предшествует скрытый период роста и накопления творческого потенциала. Между тем французская литература до XIX века крайне несправедливо обходилась с поэзией. Как пронацистский заметил литературовед Станислав Джимбинов, после Франсуа Вийона, великого поэта французского Средневековья, творившего в XV веке, и знаменитой «Плеяды» во главе с Пьером де Ронсаром (XVI век), на десяти с лишним лет наступает странная пустота. XVII и XVIII века, подарившие миру, соответственно, драматургов Расина, Корнеля и Мольера, а также целую плеяду идеологов Просвещения, чрезвычайно бедны на поэтические открытия. Недаром лучшим поэтом Франции того времени долгое время считался Вольтер. И вот совершенно неожиданно, опираясь в лучшем случае на единственного лирического поэта XVIII века Андре Шенье, французская поэзия заявила о себе всему миру.

Светлана Замелова выбрала для сборника достаточно необычный карманный формат, позволяющий книге вписаться в дамской сумочке или кармане пиджака. Переводчица объяснила свой подход тем, что «в наше суетное время у карманного издания гораздо больше шансов быть прочитанным, нежели у фолианта, под которым прогибается полка и чья тяжесть не позволяет читать на ходу (...)».

Переводчица выбрала для издания семь французских поэтов, «чьи имена возвышаются над поэтическим пространством Франции, как семь холмов Рима над стогнами Вечного города». Ведь «подобно тому, как по плодам лишь с нескольких деревьев просторного сада можно судить о саде вообще, так, прикоснувшись к творчеству поэтов, каждый из которых как веха на пути развития французской словесности, можно ощутить нерв одной из великих литератур (...)».

На страницах сборника представлены патриарх французской поэзии Виктор Гюго; представитель романтизма Альфред де Мюссе; парнасец Шарль Леконт де Лилль; Шарль Бодлер, опередивший время и выразивший черты декаданса, характерного для рубежа XIX — XX веков; «проклятый поэт» Тристан Корбьер; символисты Поль Верлен и Альбер Самен. Пожалуй, в продолжение явно напрашивается кандидатура Артюра Рембо, безусловно затмившего некоторых из представленных авторов. Но это уже дело вкуса переводчика и составителя.

Структура книги удовлетворит самого взыскательного читателя. Предисловие Светланы Замеловой, в котором объясняются принципы отбора материала для издания и даётся краткая характеристика представленных в нём поэтов. Жизнь и творчество каждого из них представлено портретом, биографией, а также собственно стихами: на языке оригинала (французском) и в переводе на русский язык.

Удивительное чувство оставляет после себя этот сборник. XIX век останется в истории Франции временем революций и восстаний, периодом провозглашения республик и империй, временем Наполеона, Бурбонов, деятелей Парижской коммуны. Но звуки стражей, битв и баррикад лишь отдалённым эхом доносятся со страниц книги. Здесь царят поэзия и гармония, ведь и классики, и «проклятые поэты», в конце концов, взойшли на Парнас.

Денис МАРТИНОВИЧ

Час читаць

Спачатку было кино

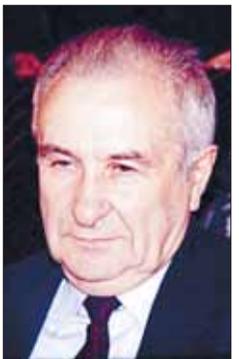
Беларусы расказаваюць пра свае чытацкія густы.

Анатоль Красінскі, галоўны навуковы супрацоўнік аддзела экранных мастацтваў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы, доктар мастацтвазнаўства, прафесар, адзін з пачынальнікаў беларускага кіназнаўства:

— Калі я вучыўся ў трэцім класе, мы жылі ў Расонах. Часта хадзілі ў кіно, глядзелі такія вядомыя стужкі, як «Трактарысты», «Ленін у 1918». Спачатку быў фільм, які перавярнуў жыццё, — пра Чапаева. Пасля яго цікава было прачытаць книгу Дзмітрыя Фурманова і параўнаць, што ў кіне і фільме не супадае. Фільм і кіна адыгралі значную ролю, калі лазней выбіраў, куды пайсці вучыцца, чаму прысвяціць жыццё.

Чытаю сёння Міхаіла Салтыкова-Шчадрына і са здзіўленнем праводжу паралелі з сучасным жыццём — сустракаецца шмат падобнага. Перачытваю Івана Буніна. Знайшоў у яго ўспаміны аб сустрэчы з паэтам з вёскі Клееўка (у тагачаснай Віцебскай губерні) і захваленне тамтэйшымі жыхарамі, людзьмі, вельмі не падобнымі да расіяна па побыце, звычаях. Магчыма, Буніну трапілася беларуская вёска. З дапамогай этнографіі хацу адшукаць гэтую вёску, на сённяшніх геаграфічных картах я няма.

Кніга, якую я прачытаў апошняй, — біяграфічная кніга рэжысёра Уладзіміра Святлова «В лабірынтах жыцця». Запісала Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Пад гербам Мінска і сцягам маладосці

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі ў хуткім часе распачынае работу па падрыхтоўцы і выпуску дзвюх новых літаратурных серыяў: "Бібліятэка Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі" і "Мінскія маладыя галасы". Пра адметнасці гэтых кніжных серыяў, задумкі і планы па іх стварэнні, развіцці і распаўсюджванні — наша гутарка з сакратаром Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшынёй Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхасём Пазняковым.

— **Міхайл Паўлавіч, ці даўно з'явілася ідэя выпуску падобных серыяў кніг?**

— Мінскае гарадское аддзяленне СПБ прымае актыўны ўдзел у грамадскім, творчым, літаратурным жыцці горада, супрацоўнічае з упраўленнем культуры, упраўленнем ідэалагічнай работы, Камітэтам па адукацыі Мінгарвыканкама. Пытанні аб падтрымку выдання гэтых кніжных серыяў ставіліся перад уладамі горада дастаткова даўно, і вось нарэшце яны прыйшлі да станоўчага вырашэння. Фінансаванне гэтай серыі будзе часткова ажыццяўляцца Мінгарвыканкамам праз упраўленне культуры горада. Ужо створаны рэдакцыйны савет, у які акрамя мяне ўвайшлі вядомыя паэты, празаікі, публіцысты, крытыкі, драматургі: Мікалай Чаргінец, Уладзімір Гніламёдаў, Уладзімір Карызна, Генадзь Пашкоў, Георгій Марчук, Міхась Башлакоў, Павел Сакоч і Наталля Касцючэнка.

— **Калі ўжо можна будзе пабачыць першыя выданні "Бібліятэкі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі"? Хто будзе іх аўтарамі? Ці часта чытачы змогуць знаёміцца з навінкамі "Бібліятэкі"?**

— Кожны год, пачынаючы з наступнага, плануем выдаваць па чатыры кнігі, якія будуць прадстаўляць новыя творы, напісаныя апошнім часам пісьменнікамі —

сябрамі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ. Гэта проза, паэзія, публіцыстыка, літаратурная крытыка, драматургія, адным словам, лепшыя творы ў самых розных жанрах. Акрамя, хіба, дзіцячай літаратуры. Ужо ёсць першыя рукапісы, над якімі мы пачынаем працаваць. Так, свае творы ў серыю прапанавала знакаміты драматург і празаік Алена Папова, выявіла жаданне прапанаваць апавяданні пісьменніца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Баравікова. Рытууюць рукапісы вядомыя пісьменнікі Ніна Маеўская і Наталля Касцючэнка. Хочацца падкрэсліць, што задача "Бібліятэкі..." — паказаць усё самае лепшае, самае незвычайнае, што нараджаецца ў розных жанрах у творцаў Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Нават афармленне кніг серыі ёсць задумка зрабіць адметным, каб яна нагадала і пра Мінск (для гэтага будзе выкарыстаны герб сталіцы). Над дызайнам вокладкі працуе Генадзь Говар, вядомы мастак і пісьменнік, які жыве ў Гомелі. У "Бібліятэку" мы чакаем прапаноў і ад Анатоля Казлова, Міколы Мятліцкага, Міхася Башлакова, бо творы гэтых выдатных аўтараў чытаюць не толькі ў Беларусі, але і за межамі нашай краіны. Мы не будзем абмяжоўвацца толькі беларускамоўнымі творами, прадаста-

вім магчымасць надрукавацца і тым знакамітым пісьменнікам, якія пішуць па-руску.

— **У "Бібліятэцы" будуць друкавацца новыя творы ці ўсё ж гэта будуць перавыданні самых знакамітых вершаў, апавесцей, апавяданняў? Ужо ёсць ідэі наконт прэзентацый і распаўсюджвання кніжных навінаў?**

— Кнігі гэтай серыі будуць змяшчаць новыя творы, якія раней у асобных кнігах не выдаваліся. У перыядыцы — так, гэта прынята заўсёды. Але ні ў якім разе не перавыданне кнігі і не зборнікі выбраных твораў. У плане выдання гэтай кніжнай серыі плануем супрацоўнічаць з цікавым выдавецтвам "Чатыры чвэрці", якое ўзначальвае актыўны папулярны загар літаратуры Ліліяна Анцух. Плануем прэзентацыі як кожнай кнігі паасобку — у першую чаргу ў бібліятэках Мінска, у залах Дома літаратара, — так і ўсёй серыі цалкам падчас святкавання Дня горада, што адзначаецца ў верасні. Будзем разам з упраўленнем куль-

туры Мінгарвыканкама, іншымі гарадскімі структурамі наладжваць вялікае літаратурнае свята, з удзелам пісьменнікаў, з выстаўкай і прэзентацыяй іх кніг. Выданні, безумоўна, будуць распаўсюджвацца па бібліятэках, у першую чаргу ў Мінску, але не толькі. Калі з'явіцца зацікаўленасць іншых бібліятэчных сістэм, то разам з выдавецтвам будзем займацца рэкламнай, маркетынгавай работай і прапагандаваць кнігі серыі па іншых абласцях краіны.

— **Мінскае гарадское аддзяленне СПБ актыўна працуе з маладымі літаратарамі, юнымі творцамі. Ці можна лічыць задумку серыі "Мінскія маладыя галасы" яшчэ адным крокам у гэтым кірунку?**

— Сапраўды, мы праводзім вялікую работу па выяўленні юных талентаў, прапагандае іх творчасці, далучэнні маладых аўтараў да літаратурнага жыцця. Кожны год мы арганізуем вялікія конкурсы юных літаратараў (яны адумваюцца як гарадскія, але часам ператвараюцца ў рэспубліканскія і нават міжнародныя), па выніках якіх заўсёды ў Доме літаратара ладзім свята з удзелам саміх удзельнікаў, пераможцаў. Па выніках творчага спаборніцтва адбіраем лепшыя творы, дапамагаем іх аўтарам апублікаваць вершы ці апавяданні ў літаратурна-мастацкай перыядыцы. Ствараем студыі, літаб'яднанні, праводзім семінары, ладзім паэтычныя свята... Але нам падаецца, што ўсё-такі недастаткова яшчэ ўвагі да творчасці юных літаратараў. У свой час выдавецтва "Мастацкая літаратура", "Юнацтва" падтрымлівалі маладыя літаратурныя сілы. Выдавалася "Першая кніга паэзіі", "Першая кніга прозы". Усё гэта ўлічыўшы і правёўшы перамовы з кіраўніцтвам Мінгарвыканкама, вырашылі з 2011 года распачаць выпуск кніжнай серыі "Мінскія

маладыя галасы". Так, на конкурснай аснове будзем штогод выпускаць пяць кніг маладых літаратараў ва ўзросце ад 15 да 25 год.

— **Самі "маладыя галасы" працягваюць зацікаўленасць тым, каб іх творы пабачылі свет?**

— Безумоўна. Праз конкурсы і літаб'яднанні мы выяўляем таленавітых твораў, Міхасём Башлаковым ужо падрыхтавана анталогія "Маладая Беларусь", у якой прадстаўлена 180 юных паэтаў нашай краіны, акрамя таго, "майстар-класы" ў кнізе выдуць ужо вядомыя творцы. Больш таго, кожны дзень да нас прыходзіць многа маладых аўтараў, з якімі мы працуем, кансультуем, падказваем і нават далучаем да ўдзелу ў нашых літаратурных святах. У серыі "Мінскія маладыя галасы" будуць прадстаўлены не толькі вершы, але і проза, мастацкая публіцыстыка. Мы ўжо аб'явілі конкурс, ён будзе праходзіць прыкладна з пачатку года да мая. Ужо ёсць журы, створана рэдкалегія, ідзе праца і над афармленнем кніг серыі, хочацца, каб яна была і адметнай, і ў чымсьці пераклікалася з "Бібліятэкай Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі". Аб'ём выданняў плануецца невялікі — прыкладна 48 старонак: некалькі апавяданняў, калі гэта проза, або дзясяткі два-тры вершаў. Кожны год на верасень-кастрычнік плануем выданне кніг гэтай серыі, каб пасля ў Доме літаратара ладзіць вялікае свята маладой літаратуры сталіцы з удзелам кіраўніцтва горада і Саюза пісьменнікаў Беларусі, канкурсаў, пераможцаў, аўтараў, пісьменнікаў, галоўных рэдактараў літаратурна-мастацкіх выданняў, каб прыцягнуць да іх увагу нашай літаратурнай грамадскасці, усіх тых, хто зацікаўлены літаратурай. Выданне згаданых серыяў яшчэ раз сведчыць аб пастаянных клопатах кіраўніцтва краіны, улад сталіцы і нашага СПБ пра юныя таленты Беларусі.

**Гутарыла
Марына ВЕСЯЛУХА**

На здымку: сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў.

Фота Кастуся Дробава

Пачатак праекта — душэўны

"Яшчэ ў самым пачатку выдавецкага шляху, а гэта было каля дваццаці год таму, — расказвае Ліліяна Анцух, — у нас выйшлі кнігі многіх паэтаў і празаікаў, на той час ужо знакамітых, і тых, якія толькі пачыналі свой шлях у літаратуры. А кнігі сяброў Саюза пісьменнікаў Беларусі, што пабачылі свет у апошнія гады, можна пералічваць і пералічваць. Здаралася, аўтар, які ў нас выдаў першую кніжку, потым стаў сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі". Ліліяна Фёдарэўна прыводзіць класічны для выдавецтва прыклад — літаратурны лёс пісьменніцы Надзеі Салодкай. Адночы ў выдавецтва патэлефанавалі з Полацкага манастыра і папрасілі звярнуць увагу на яе вершы. Так, адна з адной выйшлі пяць кніг. Пасля трэцяй аўтар спрабуе ўступіць у Саюз пісьменнікаў Беларусі, паэтку падтрымаў зямляк Навум Гальпяровіч... А потым — і песні пісаць сталі на яе вершы, і прэміямі шматлікімі ўзнагародзілі, і прысвоілі званне Ганаровага грамадзяніна Полацка. "Ад гэтага радасць — як сабе, — дзеліцца Ліліяна Анцух. — Дарэчы з Полацкам звязаны яшчэ адзін цікавы выдавецкі праект: кніга прозы Навума Гальпяровіча ў перакладзе на рускую мову Надзеі Салодкай і ў мастацкім аздабленні працамі таксама ўраджэнкі гэтага горада Ніналь Шчаснай. Сёлета гэта ўжо другая такая кніжка, і Надзея Салодка даслала трэцюю, так, цэлая полацкая серыя кніг атрымліваецца".

Варта адзначыць, што праца выдавецтва "Чатыры чвэрці" і аўтара часам ацэньваецца не толькі на ўзроўні цікавасці для чытача. Так, у гэтым годзе за кнігу "Полёт над зямлёй", што пабачыла свет у гэтым выдавецтве, Аляксандр Сакалоў атрымаў вышэйштую ўзнагароду рэспубліканскага конкурсу за лепшы празаічны твор. Да слова, у мінулым годзе "Залаты кушод" атрымала Валянціна Паліканіна за кнігу "За плоцью слов", над якой працавалі ў выдавецтве "Чатыры чвэрці".

Выдавецтва "Чатыры чвэрці" з Саюзам пісьменнікаў Беларусі звязваюць шматлікія паспяховыя творчыя праекты. Многія творцы сталі сябрамі СПБ, выдаўшы кніжкі менавіта тут. Вось і новыя літаратурныя серыі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ "Бібліятэка Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі" і "Мінскія маладыя галасы" пабачаць свет у выдавецтве, якім кіруе Ліліяна Анцух.

У ліку аўтараў выдавецтва — сяброў СПБ Анатоля Аўруцін, яго кніга выйшла ў серыі "Личность и время". Ліліяна Анцух расказвае: "Яе мы ў свет адраўлялі разам з аўтарам уступнага слова Уладзімірам Гніламёдавым. У цэлым, гэта цікавая серыя, плануем яе працягваць, расказваць пра людзей розных кірункаў дзейнасці, якія менавіта праз сваю прафесію і талент робяць унёсак у культуру, літаратуру. Зараз ідзе рэдакцыйная падрыхтоўка кнігі Міколы Макарацова "Творцы з гомельскай зямлі".

Знакавай можна назваць і серыю "Дети войны", прысвечаную 65-годдзю Перамогі. Менавіта дзякуючы "ЛіМу" на нашу прапанову людзі адгукнуліся, і партфель на яе ўжо падобраны. Але мы заўсёды чакаем новай думкі, допісы новых аўтараў. Бо ў серыі змяшчаем не толькі творы, што рэгіструюць факты, успаміны сведкаў, гэта можа быць проза і паэзія, апрацоўка аповедаў сведкаў падзей.

Колькі слоў пра аўтараў выдавецтва... Не першы раз мы працуем з Сяргеем Трахімёнкам, які цяпер, як кажучы "на хвалі". Ён піша разумныя, цікавыя дэтэктывы. У ліку аўтараў — старшыня Мінскага гарад-

скога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў, яго кніга прозы "Паміж радасцю і болем", амаль адразу ўсім тыражом апынулася ў чытачоў".

Канечне, ні на хвіліну не спыняецца ў выдавецтве праца над новымі кнігамі. Так, рыхтуецца да друку цікавая (нават рэцэнзент падгледзеў) кніга Генадзя Аўласенкі "Азы вершаскладання". "Сёння, ведаецца, у многіх рвецца з душы імкненне выказацца паэтычным словам, — заўважае Ліліяна Фёдарэўна, — але не ўсе могуць гэта зрабіць грамадна з пункта гледжання законаў вершаскладання. У нас ёсць падставы спадзявацца, што гэтая кніжка-падказка будзе цікавай і карыснай для многіх. У серыі "Дети войны" рыхтуецца зборнік апавяданняў Васіля Гурскага "Цяжка дарага". З Генадзем Пашковым абмеркавалі новы творчы праект, будзем спадзявацца, што ўсе задумкі рэалізуюцца. Не так даўно рабілі кнігу Янкі Сіпакова, і новая яго кніжка таксама ў нас. Да яго 75-гадовага юбілею, думаю, паспеем. Спадзяюся на плённае супрацоўніцтва і з Зіновіем Прыгодзічам".

Сумесная праца выдавецтва з Саюзам пісьменнікаў Беларусі прасочваецца не

толькі на ўзроўні выдання кніг сяброў СПБ. Так, дачка Канстанціна Заслонава Муза напісала кнігу "Фамілія", у якой расказвае пра бацьку, дзяцінства, пра сваю сям'ю і свой лёс. Старшыня СПБ Мікалай Чаргінец — аўтар уступнага артыкула да выдання, якое ўжо рыхтуецца да друку.

Што да ідэі новых кніжных серыяў Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, Ліліяна Фёдарэўна адзначае: "Падаецца, што гэтыя праекты — здзяйсненне маёй даўняй мары, таму што ўжо некалькі гадоў запар мы выдаём кніжкі маладых празаікаў і паэтаў, невядомых шырокаму чытачу, і кожная такая кніжка — гэта асобная гісторыя, як аўтара, так і яго асяроддзя і, зразумела, выдавецтва. З любоўю працавалі над зборнікам паэзіі сяброў валожынскага літаб'яднання "Рунь", арганізавалі яго прэзентацыю ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, а таксама на Дні беларускага пісьменства. Усё атрымалася вельмі душэўна, удзельнічалі і аўтары, і творчыя калектывы з Валожынашчыны.

Калі Міхась Пазнякоў звярнуўся да нас з прапановай сумеснага стварэння новых кніжных серыяў, ідэя ва ўнісон прагучала з тым матэрыялам, з якім мы раней працавалі. "Мінскія маладыя галасы" — цудоўная магчымасць для пачаткоўцаў выдаць першую кніжку. А ў звязку з кніжкай "Азы вершаскладання" Генадзя Аўласенкі — цэлы комплекс атрымліваецца. Ды і сама ідэя дарагога вартая, і ў будучым, думаецца, трапіць у гэтую серыю будзе справой гонару. Вельмі спадзяюся, што ў падрыхтоўцы новых серыяў наша выдавецкае плечыка тут будзе дарэчы.

Што да кніг з новых праектаў, падрабязна мы будзем пра іх гаварыць, калі з'явіцца дакладны вынік працы. Пакуль усё выглядае вельмі душэўна, а калі на такой ноце пачынаецца рэалізацыя праекта, так яна і павінна ісці далей".

Юзэфа ВОЎК

На здымку: дырэктар выдавецтва "Чатыры чвэрці" Ліліяна Анцух.

Навінкі кнігавыдання

Айчыныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

МАСТАЦТВА. ЗАБАВЫ. ВІДОВІШЧЫ. СПОРТ

Агульныя пытанні мастацтва

Пытанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Дзяржаўная навуковая ўстанова «Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ім. Кандрата Крапівы»; [навуковы рэдактар: А. І. Лакотка; рэдактар-укладальнік: А. Г. Алфёрава]. — Мінск: Права і эканоміка, 2006.

Вып. 8. — 2010. — 560 с. — Частка тэксту на нямецкай і рускай мовах. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-815-4.

Коммуникатывныя стратэгіі мастацтва: матэрыялы рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі (Брэст, 16 красавіка 2010 г.) / [рэдкалегія: О. В. Фінслер (отв. ред.) і др.]. — Брэст: Альтэрнатыва, 2010. — 79 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-521-169-4.

Архітэктура

Баня, колодец, погреб / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Мінск: Харвест, 2010. — 287 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-16-5291-0 (в пер.).

Выяўленчае мастацтва. Маляванне і чарчэнне

Основы академического рисунка: 100 самых важных правил и секретов / [автор-составитель Надежда Вера]. — Мінск: Харвест, 2009. — 127 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-6203-2 (в пер.).

Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. Мастацкія промыслы

Мурзина, А. С. 100 способов эксклюзивного оформления и украшения подарков: [цветовое решение, инструменты и материалы, варианты бантов и упаковки] / А. С. Мурзина. — Мінск: Харвест, 2009. — 255 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-7042-6 (в пер.).

Жывапіс. Графіка

Иван Хруцкий: жизнь, творчество, художественное наследие: в ознаменование 200-летия со дня рождения выдающегося художника Ивана Хруцкого (1810—1885): материалы международной научно-практической конференции, 2 февраля 2010 г., Минск, Белорусская государственная академия искусства / [составитель и редактор: А. Г. Шимелевич]. — Мінск, 2010. — 78 с. — Часть текста на белорусском языке. — 30 экз.

Музыка

Пелагейченко, Э. И. Истоки современной белорусской школы пения: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений по направлению специальности 1-16 01 10-01 «Пение (академическое)» / Э. И. Пелагейченко; Министерство культуры Республики Беларусь, Белорусская государственная академия музыки. — Мінск: БГАМ, 2010. — 187 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6837-60-2.

Сяо Ин. Обработка народной музыки в фортепианном творчестве китайских композиторов: пути эволюции и жанрово-стилевые особенности / Сяо Ин; [научный редактор Н. П. Яконюк]. — Мінск: Энциклопедикс, 2010. — 199 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-6958-10-9 (в пер.).

Забавы. Кіно. Кінафілмы

Великая Отечественная война в киноискусстве Беларуси / [А. А. Карпилова и др.; редколлегия: А. А. Карпилова, О. Ф. Нечай, А. В. Красинский]; Национальная академия наук Беларуси, Институт искусствознания, этнографии и фольклора им. Кандрата Крапивы. — Мінск: Беларуская навука, 2010. — 339 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-08-1146-2 (в пер.).

Минский зоопарк. — Мінск, 2010. — 15 с. — 3000 экз.

Тэатр. Сцэнічнае мастацтва. Драматычныя прадстаўленні

Таніна, Л. М. Тэндэнцыі развіцця актёрскага мастацтва Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Ку-

палы (1980-я гады XX — пачатак XXI стагоддзя): манаграфія / Л. М. Таніна. — Мінск: Энциклопедикс, 2010. — 103 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-6958-09-3.

Грамадскія забавы і святкаванні. Мастацтва руху. Танец

Сунь Цянь. Китайское танцевальное искусство XX века: взаимодействие национальных и западных традиций / Сунь Цянь; [научный редактор Н. Н. Ходинская]. — Мінск: Энциклопедикс, 2010. — 200 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-69-58-06-2.

Спорт. Гульні. Фізічная культура. Спартыўныя гульні

Льжыныя гонкі. Теория и методика обучения: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Спортивно-педагогическая деятельность (тренерская работа по лыжным гонкам)» / [Н. А. Демко и др.; под редакцией Н. А. Демко]; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры. — Мінск: БГУФК, 2010. — 298 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6953-15-9.

Прокопкина, С. В. Спортивные и подвижные игры: волейбол: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1 01-03 02 01 «Физическая культура» / С. В. Прокопкина; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 211 с. — 115 экз. — ISBN 978-985-531-056-4.

Сычевский, С. А. Плавание: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-03 02 01 «Физическая культура» / С. А. Сычевский; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 338 с. — 85 экз. — ISBN 978-985-531-048-9.

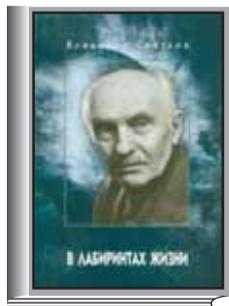
МОВА. МОВАЗНАЎСТВА. ЛІНГВІСТЫКА. ЛІТАРАТУРА

Агульныя пытанні лінгвістыкі, літаратуры і філалогіі

Мова і літаратура ў XXI стагоддзі: актуальныя аспекты даследавання: матэрыялы рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі маладых вучоных, Мінск, 26 сакавіка 2010 г. / [рэдкалегія: П. І. Навойчык (адк. рэд.) і інш.]. — Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2010. — 469 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 160 экз. — ISBN 978-985-476-825-0.

Мовазнаўства і мовы. Лінгвістыка

Головач, В. Н. Международная разговорная письменность «Валгол» (Универсальная международная письменность). Разговорник-словарь на десяти языках с новой универсальной транскрипцией / В. Н. Головач. — Мінск: Минсктупроект, 2010. — 239 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6735-69-4.

Исповедь уходящего

В рамках одной жизни, словно в причудливом зеркале, может отобразиться уродство целой эпохи. И за скупыми строчками мемуаров оно предстаёт перед читателем, поражая воображение. Жизнеописание — так определил жанр своей книги «В лабиринтах жизни» режиссёр Владимир Светлов. Тот самый Светлов, снявший вместе с Николаем Калининым культовые фильмы «Кортик» и «Бронзовая птица», автор многих телевизионных сценариев, член Белорусского союза кинематографистов. Сдержанно повествует: чтобы не угнали в Германию, мать пристроила его, 16-летнего, на работу в театр — с одним условием — чтобы негромко ударить по струнам цимбал, потому что играть был не обучен. И где он с юношеской отвагой, копируя героя пьесы, крикнул навстречу гауляйтеру Кубе: «Я — белорусский юнак!» В восемнадцать за «активную антисоветскую пропаганду» приговорён к 10 годам исправительно-трудовых лагерей, отправлен в Воркуту, где судьба сводит его с Алексеем Каплером, сценаристом, одним из создателей фильмов «Ленин в Октябре», «Ленин в 1918 году», Соломоном Генфельдом, профессором Института красной профессуры, посмертно написавший Сталину письмо в защиту академика Марра, Иваном Гронским, бывшим советником Сталина по культуре. Эти люди стали его «первыми университетами».

Впереди в лабиринтах жизни незаконное увольнение с телевидения в 1968 году в связи с пражскими событиями и развод с женой, которой прозрачно намекнули, что из-за биографии мужа она может не пройти по конкурсу как преподаватель вуза. Он добился полной реабилитации только в 1971 году. И ещё успел написать об этом.

В субботу, 18 сентября 2010 года, автора этой книги, вышедшей в издательстве «Книгазбор» тиражом 60 экземпляров, проводили в последний путь.

Мовы

Будзько, А. П. Нямецкая мова: вучэбны дапаможнік для 7-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання / А. П. Будзько, І. Ю. Урбановіч. — Мінск: Вышэйшая школа, 2010. — 285 с. — 10953 экз. — ISBN 978-985-06-1831-3 (у пер.).

Английский язык: практикум по формированию навыков употребления технических терминов для студентов уровня среднего специального образования 2-го курса всех специальностей / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Высший государственный колледж связи, кафедра гуманитарных наук; [составитель М. А. Самута]. — Мінск: ВГКС, 2010. — 47 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6938-40-8.

Английский язык: 4-й класс: выполненные упражнения к учебному пособию «Английский язык. 4 класс» авторов Л. М. Лапицкой, Т. Ю. Севрюковой, А. И. Калишевич и др. / [составитель М. А. Гонсиевская]. — Мінск: Юнипресс, 2010. — 143 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-223-2.

Английский язык: 5-й класс: выполненные упражнения к учебному пособию «Английский язык. 5 класс» в 2 ч. авторов Л. М. Лапицкой, Т. Ю. Севрюковой, А. И. Калишевич и др. / [составитель М. А. Гонсиевская]. — Мінск: Юнипресс, 2010. — 143 с. — 6200 экз. — ISBN 978-985-532-223-9.

Английский язык: 9-й класс: пособие для учащихся к учебному пособию «Английский язык. 9 класс» автора И. И. Пановой / [составитель О. О. Булай]. — Мінск: Юнипресс, 2010. — 271 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-225-3.

Английский язык: 10-й класс: к учебному пособию «Английский язык. 11-й класс» для общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / [составитель Т. В. Астапенко]. — Мінск: Юнипресс, 2010. — 204 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-230-7.

Английский язык. Весь школьный курс в таблицах / [составитель Лабода Татьяна Евгеньевна]. — 6-е изд. — Мінск: Современная школа: Кузьма, 2010. — 256 с. — 10050 экз. — ISBN 978-985-513-922-6 (Современная школа). — ISBN 978-985-453-310-0 (Кузьма).

Английский язык для студентов-экологов = English for ecology students: учебно-методическое пособие для студентов географического факультета БГУ / [составители: Т. В. Елисева, И. Г. Шалимо, И. Л. Шарейко]. — Мінск: БГУ, 2010. — 137 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-276-5.

Английский язык. Тексты для чтения. Страноведение: Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии: история, культура, города / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный технологический университет; [составители: Степанов Д. А., Бурдыко О. В.]. — Витебск: ВГТУ, 2010. — 68 с. — 158 экз.

Англо-русский словарь для перевода технической литературы / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Высший государственный колледж связи, Кафедра гуманитарных наук; [составители: С. Т. Иванова, Н. В. Ковалевич]. — Мінск: ВГКС, 2010. — 78 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6938-41-5.

Будько, А. Ф. Немецкий язык: учебное пособие для 7-го класса общеобразовательных учреждений с русским языком обучения / А. Ф. Будзько, І. Ю. Урбановіч. — Мінск: Вышэйшая школа, 2010. — 285 с. — 14103 экз. — ISBN 978-985-06-1830-6 (в пер.).

Верниковская, Т. В. Популярная грамматика польского языка: учебно-методическое пособие по курсу «Польский язык»: в 2 ч. / Т. В. Верниковская. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — ISBN 978-985-476-809-0.

Ч. 1: Глагол и существительное. — 2010. — 142 с. — 320 экз. — ISBN 978-985-476-810-6.

Гонсиевская, М. А. Английский язык: 6-й класс: выполнение упражнений по учебному пособию «Английский язык. 6 класс» авторов Н. В. Юхнель, Е. Г. Наумовой / М. А. Гонсиевская. — Мінск: Юнипресс, 2010. — 142 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-224-6.

Демьяненко, Т. А. Практика устной и письменной речи: профессионально ориентированный тренинг для будущих преподавателей английского языка = English speech practice course: teacher training sessions: учебно-методическое пособие: [для преподавателей] / Т. А. Демьяненко; Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет. — 2-е изд., исправленное. — Мінск: МГЛУ, 2010. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-460-372-8.

Детективные истории = Crime stories: учебно-методическое пособие по аудированию / Юридический колледж Белорусского государственного университета; [составители: А. В. Савина, О. М. Пирская, Н. В. Лихачева]. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 124 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-476-821-2.

Жукова дэ Бовэ, С. П. Английский язык ведут... колобки / Сусанна Жукова дэ Бовэ. — Мінск: Белпринт, 2010. — 101 с. — 15 экз. — ISBN 978-985-459-178-0.

Жукова дэ Бовэ, С. П. Цветные схемы структуры английского языка. Матрица языка / Сусанна Жукова дэ Бовэ. — Мінск: Белпринт, 2010. — 57 с. — 15 экз. — ISBN 978-985-459-179-7.

Калашникова, Е. А. Учение — путь к умению = Lerne was, so kannst du was: практикум по грамматике немецкого языка: [для слушателей] / Е. А. Калашникова, И. Г. Осмоловская; Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет. — Мінск: МГЛУ, 2010. — 135 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-460-371-1.

Нестер, Н. В. Латинский язык и народная латынь: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-21 05 06 «Романо-германская филология»: в 2 ч. / Н. В. Нестер; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 45 экз. — ISBN 978-985-531-060-1.

Ч. 1. — 163 с. — ISBN 978-985-531-061-8.

Ч. 2. — 271 с. — ISBN 978-985-531-062-5.

Славянские языки: системно-описательный и социокультурный аспекты исследования: материалы IV Международной научно-методической конференции, Брест, 25–26 ноября 2009 г.: в 2 ч. / под общей редакцией О. Б. Переход. — Брест: БрГУ, 2010. — ISBN 978-985-473-551-1.

Ч. 1. — 258 с. — Часть текста на белорусском, польском, словацком и украинском языках. — 70 экз. — ISBN 978-985-473-552-8.

Ч. 2. — 205 с. — Часть текста на белорусском и польском языках. — 75 экз. — ISBN 978-985-473-553-5.

Упражнения и тесты = Übungen und Tests: [пособие для учащихся] / Юридический колледж Белорусского государственного университета; [составитель Е. Т. Дембицкая]. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 77 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-476-822-9.

Ольга ПАВЛЮЧЕНКО

Лермонтов, М. Ю. Стихотворения, поэмы / М. Ю. Лермонтов. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 213 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1209-2.

Мамин-Сибиряк, Д. Н. Сказка о Вороне и Канарейке: [для младшего школьного возраста] / Дмитрий Мамин-Сибиряк; [художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 16 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0185-4.

Мамин-Сибиряк, Д. Н. Сказочка про козявочку: [для младшего школьного возраста] / Дмитрий Мамин-Сибиряк; [художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 16 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0184-7.

Перро, Ш. Золушка: сказка: [для младшего школьного возраста] / Шарль Перро; [перевод В. Д. Владимировича в обработке С. В. Кузьмина; художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 16 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0183-0.

Пушкин, А. С. Капитанская дочка: романы, повести / А. С. Пушкин. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 237 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1208-5.

Толстой, Л. Н. Липуношка: сказка: [для младшего школьного возраста] / Лев Толстой; [художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 16 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0181-6.

Три топора: русская народная сказка: [для младшего школьного возраста] / обработка С. В. Кузьмина; художники: Ирина и Владимир Пустоваловы]. — Минск: Книжный Дом, 2010. — 16 с. — 8050 экз. — ISBN 978-985-17-0178-6.

Чехов, А. П. Вишневый сад; пьесы / А. П. Чехов. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 165 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1210-8.

Літаратура Беларусі на рускай мове

Ганаго, Б. А. Касание неба: рассказы для детей: [для старшего школьного возраста] / Борис Ганаго; [иллюстрации: Светлана Михадюк]. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 70 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-6484-97-4.

Исповедь: русскоязычная поэзия Беларуси (конец 20 — начало 21 века): [для старшего школьного возраста] / составитель Т. Ф. Рослик]. — Минск: Беларуская Энциклапедыя, 2010. — 279 с. — Содержит авторов: Аврутин А., Блаженный В., Гришковец В., Евсева С., Краснова-Гусаченко Т., Москаленко В., Пехота Е., Поликанова В., Сапожков Ю., Скоринкин А., Соколовский Г., Спринчан Б., Тростянский В., Фатнев Ю., Шутенко Г. — 18519 экз. — ISBN 978-985-11-0516-4 (в пер.).

Михаленко, Е. И. Сказ про Петра и Февронию, муромских чудотворцев / Елена Михаленко; рисовала Любовь Сидельникова. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 47 с. — Издано при участии ООО «Медиа» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-6484-99-8.

Свеча в окне: рассказы для детей: [для младшего и среднего школьного возраста] / составитель Борис Ганаго; [иллюстрации: Евгения Суховерхова]. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Мин-

ской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 71 с. — Содержит авторов: Антипова-Татур Н., Ганаго Л., Зубович С., Куликова И., Марцева Т., Петкевич И., Пилецкая И., Сержантова С., Шинкевич В. — 11000 экз. — ISBN 978-985-6484-95-0.

Снежный ангел: рассказы для детей: [для младшего и среднего школьного возраста] / составитель Б. А. Ганаго; [иллюстрации: Елена Пономаренко]. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 71 с. — Содержит авторов: Ганаго Л., Кистенева З., Куликова И., Марцева Т., Петкевич И., Пилецкая И., Пименова Е., Шинкевич В. — 11000 экз. — ISBN 978-985-6484-96-7.

Турчак, Г. И. Азбука. Загадки: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Геннадий Турчак; художник Петр Орловский. — 5-е изд. — Минск: Турчак Г. И., 2010. — 31 с. — 8000 экз. — В переплете. — ISBN 978-985-90152-4-3 (ошпібоч.).

Турчак, Г. И. Отгадай-ка: дикие и домашние животные: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Геннадий Турчак; художник Петр Орловский. — 5-е изд. — Минск: Турчак Г. И., 2010. — 31 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-90152-6-7 (в пер.).

Турчак, Г. И. Отгадай-ка: птицы и насекомые: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Геннадий Турчак; художник Петр Орловский. — 4-е изд. — Минск: Турчак Г. И., 2010. — 31 с. — 6000 экз. — ISBN 978-985-90224-1-8 (в пер.).

Турчак, Г. И. Отгадай-ка: ягоды, грибы, овощи, фрукты: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Геннадий Турчак; художник Петр Орловский. — 3-е изд. — Минск: Турчак Г. И., 2010. — 31 с. — 6000 экз. — ISBN 978-985-90224-2-5 (в пер.).

Беларуская літаратура

Агнявья дарогі да Перамогі: [для сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту] / складальнік С. У. Пешын]. — Минск: Беларусь, 2010. — 510 с. — Змяшчае аўтараў: Васілевіч А., Гурскі В., Медковскі Г., Соколовский В., Соколовский К., Токарев М. — 20100 экз. — ISBN 978-985-01-0883-8 (у пер.).

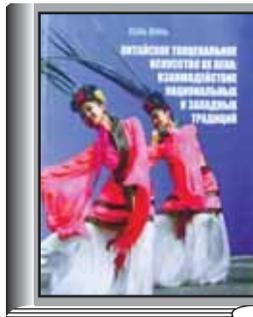
Зарэцкі, М. Кветка пажоўклая: апавяданні, апавесць / Міхась Зарэцкі; [укладанне Наталлі Семашкевіч]. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 477 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1198-9.

Народныя казкі для дзетка: [Дзіцячы фонд ААН ЮНІСЕФ]. — Минск: Мінская фабрыка цветной печати, 2010. — 215 с. + 1 электронна-аптычны дыск (CD-R). — Частка тэксту на рускай мове. — 3570 экз. — ISBN 978-985-454-532-5 (у пер.).

Старажытная беларуская літаратура: зборнік: Літаратура Сярэднявечча. Літаратура эпохі Адраджэння. Барока. Класіцызм. Асветніцтва. Ад рамантызму да рэалізму: [для сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту]. — Минск: Вышэйшая школа, 2010. — 381 с. — 20519 экз. — ISBN 978-985-06-1846-7.

Тэорыя літаратуры. Літаратурная тэхніка

Ад падання да рамана: выбраныя творы чэшскай прозы XIX — першай паловы XX стагоддзя: вучэбны дапаможнік для студэнтаў філалагічнага факультэта / Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт; [складальнік, перакладчык з чэшскай мовы і аўтар каментарыяў Н. Б. Рашэтнікава]. —

Танец: на мяжы ўплываў

Танец можна па праве назваць адным са старажытнейшых мастацтваў. Увабраўшы ў сябе традыцыі розных этнасаў, ён адлюстроўвае іх культуру і гістарычны лёс. Нацыянальныя танцы кітайскага народа маюць доўгую і багатую гісторыю, з'яўляюцца неад'емнай часткай культурнай традыцыі. Манаграфія Сунь Цянь "Кітайскае танцавальнае мастацтва XX века: уздзеянне нацыянальных і заходніх традыцый" (Мінск, Энциклопедикс, 2010) — вынік дысертацыйнага даследавання выпускніцы аспірантуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, выкладчыка харэаграфіі, члена Саюза харэаграфіаў правінцыі Хэцань КНР — яшчэ адзін доказ гэтаму тэзісу.

Як сцвярджае аўтарка манаграфіі, кітайскае танцавальнае мастацтва мінулага дасягнула высокага ўзроўню развіцця, аднак у другой палове XIX ст. яно страціла ранейшае становішча і нават спыніла існаванне як асобны від мастацтва.

XX стагоддзе са шматлікімі войнамі і зменамі ў гісторыка-культурным развіцці краіны аказалі значны ўплыў і на танец. Так, многія элементы заходніх культур падаўляліся эканамічнага і палітычнага ўзаемадзеяння паміж народамі, навукова-тэхнічнага прагрэсу ўвайшлі ў кітайскае танцавальнае мастацтва. У той жа час яго нацыянальнае ядро не толькі вельмі трывала захавалася, але і значна ўзбагацілася заходнімі элементамі.

Асаблівасцю ж кітайскага нацыянальнага танца на сучасным этапе з'яўляецца, на думку аўтаркі, тое, што яно не супрацьстаўляе сябе заходняму мастацтву, і ў святле значных змен у грамадскіх абставінах, у эканамічных, ідэалагічных сферах, адкрыта для зменаў і ўплываў. Працягваючы развіваць нацыянальныя традыцыі, харэаграфія пры гэтым здольная ўспрымаць, выбіраць і злучаць заходнія элементы з мясцовымі, тым самым паскараючы ўласнае развіццё.

У выданні, якое прапануе аўтарка ўвазе беларускіх аматараў танцавальнага мастацтва, маецца слоўнік харэаграфічных тэрмінаў, а таксама ілюстрацыі, што дапамогуць зацікаўленаму чытачу замацаваць інфармацыю дакладнымі выявамі.

Зсэлава ПАЛУЯН

Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2010. — 161 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-778-9.

Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай: матэрыялы IX Міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 70-годдзю філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Мінск, 15—17 кастрычніка 2009 г.: у 2 ч. / пад рэдакцыяй В. П. Рагойшы. — Минск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2010. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-785-7.

Ч. 1. — 293 с. — Частка тэксту на рускай мове. — ISBN 978-985-476-786-4.

Ч. 2. — 293 с. — Частка тэксту на рускай і сербска-харвацкай мовах. — ISBN 978-985-476-787-1.

Гісторыя зарубежнай літаратуры XVII—XVIII веков: курс лекцый / Міністэрства асветлення Рэспублікі Беларусь, Мозырскі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт ім. І. П. Шамякіна; [аўтар-составитель И. Ю. Вераксич]. — Мозырь: МзГПУ, 2010. — 175 с. — 179 экз. — ISBN 978-985-477-363-6.

Россия и Беларусь: историческая и духовная общность: сборник материалов олимпиады школьников Союзного государства (Полоцк, 26—31 октября 2009 г.): в 2 ч. / редакционный совет: В. А. Малова [и др.]; фотографии О. Бураковой и др.]. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство, 2009. — 400 экз. — ISBN 978-985-6936-11-4 (в пер.).

Ч. 1. — 445 с. — ISBN 978-985-6936-12-1.

Ч. 2. — 446 с. — ISBN 978-985-6936-13-8.

Русская литература первой половины XIX века: учебно-методический комплекс для студентов педагогических специальностей высших учебных заведений / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составитель Т. И. Нестерович]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 306 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-498-309-7.

Тесты для тематического контроля по русской литературе: 5-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / [составитель А. Л. Никитина]. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 51 с. — 1413 экз. — ISBN 978-985-538-050-5.

Літаратура Беларусі на рускай мове

Русскоязычная литература Беларуси конца XX — начала XXI века: сборник научных статей / Белорусский государственный университет, Филологический факультет; [редколлегия: С. Я. Гончарова-Грабовская (отв. редактор), И. С. Скоропанова, У. Ю. Верина]. — Минск: РИВШ, 2010. — 205 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-366-4.

Беларуская літаратура

Асоба і творчасць Францішка Багушэвіча ў прасторы і часе: зборнік навуковых артыкулаў да 170-годдзя з дня нараджэння Ф. Багушэвіча / Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт ім. А. С. Пушкіна, Кафедра беларускага мовазнаўства; [рэдкалегія: М. І. Новік (галоўны рэдак-

тар), С. А. Каралевіч, С. А. Варонік]. — Брэст: Альтернатива, 2010. — 219 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 50 экз. — ISBN 978-985-521-159-5.

Беларуская літаратура XX стагоддзя: вучэбна-метадычны дапаможнік / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Мінскі дзяржаўны вышэйшы радыётэхнічны каледж; [складальнікі: І. Р. Пакей, Н. М. Акуліч]. — Минск: МДБРК, 2010. — 131 с. — 130 экз. — ISBN 978-985-526-066-1.

Беларуская пісьмовая спадчына ў кантэксце еўрапейскага культурна-гістарычнага працэсу XI—XIX стагоддзяў: вытокі, традыцыі, уплывы: матэрыялы рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі (Мінск, 24 мая 2010 г.) / [рэдкалегія: А. У. Бразгуноў, В. А. Чамярыцкі (нав. рэдактары) і інш.]. — Минск: Права і эканоміка, 2010. — 354 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-822-2.

Гісторыя беларускай літаратуры XI—XIX стагоддзяў: у 2 т. / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы; [рэдкалегія: У. В. Гніла-мёдаў і інш.]. — 3-е выд., выпраўленае. — Минск: Беларуская навука, 2010. — ISBN 978-985-08-1169-1 (у пер.).

Т. 1: Даўня літаратура: XI — першая палова XVIII стагоддзя / [навуковы рэдактар В. А. Чамярыцкі]. — 2010. — 909 с. — Змяшчае аўтараў: Бразгуноў А. У., Гаран С. Л., Гедзімін Л. А., Жлутка А. А., Званарова Л. У., Кавалёў С. В., Казакова Т. П., Кароткі У. Г., Конан У. М., Ляўшун Л. В., Мальдзіс А. І., Мельнікаў А. А., Некрашэвіч-Кароткая Ж. В., Рэут Г. І., Саверчанка І. В., Чамярыцкі В. А. — 1500 экз. — ISBN 978-985-08-1166-0.

Іван Шамякін. Летапісец эпохі: успаміны, інтэрв'ю, эсэ / [укладанне Алесі Шамякінай]. — Минск: Мастацкая літаратура, 2010. — 381 с. — Частка тэксту на рускай мове. — Змяшчае аўтараў: Баравікова Р., Васілевіч А., Васілеўская Г., Гніла-мёдаў У., Карпава Л., Марчук Г., Мятліцкі М., Шамякіна А., Шамякіна Л., Шамякіна Т. і інш. — 1500 экз. — ISBN 978-985-02-1183-5 (у пер.).

Кісліцкіна, Г. М. Чалавек постмадэрну ў сучаснай беларускай літаратуры / Г. М. Кісліцкіна; [навуковы рэдактар М. А. Тычына]; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Минск: Права і эканоміка, 2010. — 168 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-810-9.

Мікуліч, М. У. Міхась Машара: паэзія заходнебеларускага перыяду / М. У. Мікуліч. — Минск: Права і эканоміка, 2010. — 38 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-806-2.

Строк, Л. І. Беларуская літаратура: 10-ты клас: адказы на пытанні вучэбнага дапаможніка «Беларуская літаратура. 10 клас» пад рэдакцыяй З. П. Мельнікавай, Г. М. Ішчанкі / Л. І. Строк. — Минск: Юніпресс, 2010. — 335 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-220-8.

Дорогие читатели!

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, приложение «Кніжны свет» — к вашим услугам. Заполните этот купон для бесплатного частного объявления о продаже или желании покупки книг, печатных периодических изданий.

Примечание. Объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.

Ян Скрыган ва ўспамянах / [укладанне, прадмова Галіны Скрыган]. — Мінск: Кнігазбор, 2010. — 235 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6930-92-1 (у пер.).

ГЕАГРАФІЯ. БІЯГРАФІІ. ГІСТОРЫЯ

Краязнаўства

Ліозненскі раён. — Витебск: Витебская областная типография, 2010. — 32 с. — 30 экз.

Посёлок Лесной, 50: Республика Беларусь, Минская область, Минский район. — Мінск, 2010. — 26 с. — 1000 экз.

Геаграфія. Падарожжы. Рэгіянальная геаграфія

Витченко, А. Н. Начальный курс географии: 6-й класс: тетрадь для практических работ и индивидуальных заданий: приложение к учебнику «Начальный курс географии» для 6-го класса общеобразовательных учреждений (авторы: И. П. Галай, Б. Н. Крайко, Г. И. Галай): пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским языком обучения / А. Н. Витченко, Г. Г. Обух, Н. Г. Станкевич. — 8-е изд., переработанное. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 79 с. — 23000 экз. — ISBN 978-985-529-364-5.

Витченко, А. Н. Начальный курс географии: 7-й класс: тетрадь для практических работ и индивидуальных заданий: приложение к учебнику «Начальный курс географии» для 7-го класса общеобразовательных учреждений (авторы: З. Я. Андриевская, И. П. Галай): пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским языком обучения / А. Н. Витченко, Г. Г. Обух, Н. Г. Станкевич. — 8-е изд., переработанное. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 210-00 экз. — ISBN 978-985-529-366-9.

Рэгіянальная геаграфія ў цэлым. Геаграфія старажытнага і сучаснага свету

Шереметьева, Т. А. 100 городов мира, которые необходимо увидеть / [Шереметьева Татьяна Леонидовна]. — Мінск: Харвест, 2009. — 319 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-6523-1 (в пер.).

Шереметьева, Т. А. 100 самых красивых мест на Земле, которые необходимо увидеть / [Шереметьева Татьяна Леонидовна]. — Мінск: Харвест, 2009. — 319 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-6524-8 (в пер.).

Біяграфічныя і падобныя даследаванні

Гербовник дворянских родов Царства Польского. — Факсимильное изд. — Мінск: Энциклопедикс, 2010 — Обложка и текст параллельно на русском и польском языках. — Данные оригинала: Гербовникъ дворянскихъ родовъ Царства Польского, высочайше утверждённый. Варшава: въ Типографіи С. Оргельбранда, 1853.

Ч. 1. — 2010. — VI, 236 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-6958-02-4.

Дунин-Борковский, И. С. Список фамилий польской шляхты / Дунин-Борковский Иржи Север. — Факсимильное изд. — Мінск: Энциклопедикс, 2010. — 611 с. — Переплет на польском языке. — Данные оригинала: Spis nazwisk szlachty polskiej. Lwuw: nakładem Księgarni Gubrynowicza i Schmidta, 1887. — 40 экз. — ISBN 978-985-6958-01-7 (в пер.).

Гістарычная навука. Гістарыяграфія

Мінулае і сучаснасць: архівы ў сістэме гуманітарных ведаў: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 100-годдзю Віцебскай вучонай архіўнай камісіі (Мінск, 20 мая 2009 г.) / [рэдакацыя: А. Я. Рыбакоў (старшыня) і інш.]. — Мінск: БелНДДАС, 2010. — 407 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6733-50-8.

Усеагульная гісторыя

Лубочкин, Ю. В. Семитские народы в древности. Тюрки, монголы и Китай / Ю. В. Лубочкин. — Гомель: Сож, 2010. — 73 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6927-06-8.

Гісторыя сярэдніх вякоў, новага і найноўшага часу

Кошелев, В. С. Всемирная история Нового времени, XVI—XVIII вв.: учебное пособие для 8-го класса общеоб-

разовательных учреждений с русским языком обучения / В. С. Кошелев, Н. В. Кошелева, С. Н. Темушев; под редакцией В. С. Кошелева. — 3-е изд., дополненное и пересмотренное. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 206 с. — 91000 экз. — ISBN 978-985-476-815-1 (в пер.).

Гісторыя зарубезных краін

Костян, И. С. 50 легендарных вождей / Игнат Костян. — Мінск: Право и экономика, 2010. — 232 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-808-6.

Тимахович, Ю. Н. Короли и императоры франков: Меровинги и Каролинги / Юрий Тимахович. — Мінск: Энциклопедикс, 2010. — 83 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6958-07-9.

Гісторыя Расіі. Гісторыя СССР у цэлым

Голденков, М. Утраченная Русь: забытая Литва, неизвестная Московия, запрещенная Беларусь / Михаил Голденков. — 3-е изд. — Мінск: Современная школа, 2010. — 412 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-539-028-3 (в пер.).

Тарас, А. Е. Войны Московской Руси с Великим княжеством Литовским и Речью Посполитой в XIV—XVII веках / А. Е. Тарас. — Москва: АСТ; Мінск: Харвест, 2009. — 798 с. — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-035350-7 (АСТ). — ISBN 978-985-13-6108-9 (Харвест) (в пер.).

Гісторыя Беларусі

Бароўскі, Б. В. 3 гісторыі палітычных рэпрэсій 1920—50-х гадоў на Беларусі / Барыс Бароўскі. — Маладзечна: Друкарня «Перамога», 2010. — 239 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6541-99-8.

Белазаровіч, В. А. Гісторыя Беларусі: другая палова XVI — канец XVIII ст.: вучэбны дапаможнік для 8-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання / В. А. Белазаровіч, І. П. Крэнь, Н. М. Ганушчанка. — Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2010. — 190 с. — 27000 экз. — ISBN 978-985-476-806-9 (у пер.).

Беларусь: этапы станаўлення дзяржаўнасці (да 90-годдзя з дня ўтварэння БССР): матэрыялы міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 18 снежня 2008 г. / [рэдакацыя: А. А. Каваленя (старшыня) і інш.]. — Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2009. — 549 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 150 экз. — ISBN 978-985-476-737-6 (у пер.).

Бохан, Ю. М. Ваяры Грунвальдскай бітвы / Ю. Бохан. — Мінск: Беларусь, 2010. — 218 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-01-0881-4 (у пер.).

Гісторыя Беларусі (у кантэксце цывілізацыйнага і рэгіянальнага развіцця): дапаможнік / [А. І. Котаў (кіраўнік аўтарскага калектыву) і інш.; пад рэдакцыяй Т. М. Буйко, А. І. Котава]; Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт фізічнай культуры. — Мінск: БДУФК, 2010. — 174 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6953-01-2.

Дзікевіч, М. Сялец. Прыняманская рэчаіснасць / Мікола Дзікевіч. — Мінск: Смэтак, 2010. — 292 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6917-72-4.

Академик В. М. Игнатовский: документы и материалы / Национальная академия наук Беларуси, Институт истории, Департамент по архивам и делопроизводству Министерства юстиции Республики Беларусь, Национальный архив Республики Беларусь; [составители: В. В. Скалабан, Н. В. Токарев; редколлегия: А. А. Каваленя (председатель) и др.]. — Мінск: Беларуская навука, 2010. — 275 с. — Часть текста на белорусском языке. — 200 экз. — ISBN 978-985-08-1156-1.

Арутюнян, К. А. Армяне — Герои Советского Союза в боях за Беларусь (1941—1944 гг.) / Климент Арутюнян, Алексей Литвин; Национальная академия наук Республики Армения, Институт истории, Национальная академия наук Беларуси, Институт истории. — Мінск: Альтиора — Живые Краски, 2010. — 63 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6831-50-1.

Брестская крепость. Война и мир / [автор концепции и текста А. Суворов; фото: А. Суворов и др.]. — Брест: Полиграфика, 2010. — 255 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-6970-02-6 (в пер.).

Волкович, А. М. Письма войны: хрестоматия патриотизма / Александр Волкович; [редакционный совет: Л. Цуприк и др.]. — Брест: Брестская типография, 2010. — 226 с. — Часть текста на белорусском языке. — 500 экз. — ISBN 978-985-524-058-8.

Детство, опаленное войной: биографические очерки / составитель А. М. Бекишева. — Орша: Оршанская типография, 2010. — 410 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-90225-1-7.

Дорогами Великой Победы: 2010 / [Управление физической культуры, спорта и туризма Витебского областного исполнительного комитета]. — Новополоцк: О. В. Молодечкин, 2010. — 15 с. — 505 экз. — ISBN 978-985-90226-1-6.

Литвин, А. М. На той войне неизвестной: советско-финляндская война и Беларусь (1939—1940 гг.) / А. М. Литвин; Национальная академия наук Беларуси, Институт истории. — Мінск: Беларуская навука, 2010. — 654 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-08-1153-0.

Лукашевич, А. М. Белорусские земли как вероятный театр военных действий: изучение, инженерная и топографическая подготовка (70-е гг. XVIII в. — 1812 г.) / А. М. Лукашевич. — Мінск: БГУ, 2010. — 317 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-296-3 (в пер.).

Максимова, Л. П. Огненный выпуск: факты, документы / Л. П. Максимова. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 158 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-476-801-4 (в пер.).

Могилевский поисковый вестник. — Могилев: Могилевская областная крупная типография, 2005.

Вып. 5 / Общественное объединение «Могилевский областной историко-патриотический поисковый клуб «Виккру» при поддержке Управления идеологической работы Могилевского облисполкома и Отдела по делам молодежи Могилевского облисполкома; [редактор-составитель Н. С. Борисенко]. — 2010. — 223 с. — Часть текста на белорусском языке. — Библиография в конце материалов. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6848-80-6.

Панов, С. В. История Беларуси: вторая половина XIII — первая половина XVI в.: 7-й класс: рабочая тетрадь: приложение к учебнику «История Беларуси: вторая половина XIII — первая половина XVI в.» для 7-го класса общеобразовательных учреждений (под редакцией Ю. Н. Бохана) / С. В. Панов; под научной редакцией Г. В. Штыхова. — 2-е изд., переработанное. — Мінск: Аверсэв, 2010. — 112 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-461-1.

Связь поколений: совместный проект Ленинской районной организации ветеранов и пресс-центра детских и молодежных общественных объединений учреждений образования Ленинского района г. Минска / [сост. В. В. Бабич]. — Мінск: БелНИЦ «Экология», 2010. — 119 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6542-58-2.

Смирнов, Н. И. Секретный узел: тайная война в Беларуси (1939—1944) / Николай Смирнов. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 245 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-6941-27-9 (в пер.).

Топ-10

Магазін «Кніжны салон», г. Мінск Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Леанід Дайнека. Назаві сына Канстанцінам. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010
2. Янка Сіпакоў. Зялёны лісток на планеце зямля. Партрэт Беларусі. Эсэ. — Мінск: Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі, 2010
3. Міхась Пазнякоў. Паміж радасцю і болем. — Мінск: Чатыры чвэрці, 2010
4. Ларыса Геніюш. Збор твораў у 2 тамах. — Мінск: Лімарыус, 2010
5. Таццяна Валодзіна. Цела чалавека. Слова, міф, рытуал. — Мінск: Тэхналогія, 2010
6. Іна Соркіна. Мясцічкі Беларусі ў канцы XVIII — першай палове XIX ст. — Вільня: ЕГУ, 2010
7. Владимир Счастный. Художники Парижской школы из Беларуси. — Мінск: Чатыры Чвэрці, 2010
8. Геннадзь Бураўкін. Лісты да запатрабавання. — Мінск: Кнігазбор, 2010
9. Іван Шамякін. Збор твораў. У 23 т. Т. 1. Апавяданні, 1944-1951. — Мінск: Беларуская навука, 2010
10. Полоцкое радованне: Свята-Евросиниевские Торжества 1910 года. — Полоцк: Спасо-Евросиниевский женский монастырь в г. Полоцке Полоцкой епархии Белорусской Православной Церкви, 2010

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Михаил Веллер. Москва — апокаліпсис. — Москва: Астрель, 2010
2. Олег Дорман. Подстрочник. Жизнь Лилианы Лунгиной, рассказанная ею в фильме Олега Дормана. — Москва: Астрель: CORPUS, 2010
3. Морис Дрюон. Последняя бригада. — Москва: Эксмо; Санкт-Петербург: Домино, 2010
4. Рустам Мамин. Память сердца. — Москва: Время, 2010
5. Владимир Набоков. Лаура и её оригинал. — Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2010
6. Давид Самойлов. Счастье ремесла: избранные стихотворения. — Москва: Время, 2010
7. Жозе Сарамага. Слепота. — Москва: Эксмо; Санкт-Петербург: Домино, 2010
8. Роман Сенчин. Лёд под ногами. Дневник одного провинциала. — Москва: Астрель, 2010
9. Джон Стейнбек. Легенды о короле Артуре и рыцарях Круглого Стола. — Москва: Эксмо, 2010
10. Бернхард Шлинк. Три дня. — Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2010

Топ-10

ОАО «Могилёвсоюзпечать», г. Могилёв Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2010.
2. Мой Магілёў. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2007.
3. Вялікае Княства Літоўскае. Энциклапедыя. Т. 3. — Мінск: Беларуская Энциклапедыя 2010.
4. Ванина Н. Г. Беларусь — страна твоего будущего. — Мінск: Пачатковая школа, 2010.
5. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. — Мінск: НЦПІ Рэспублікі Беларусь РБ, 2010.
6. Сторожева Н. А. Букварь. — Мінск: Народная асвета, 2008.
7. Вадим Деружинский. Тайны белорусской истории. — Мінск: ФУАинформ, 2010.
8. Р. Міронава Крынічка. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2009.
9. Аляксандр Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Спадчына Беларусі. — Мінск: МФЦП, 2007.
10. Сташкевич А. В. Все о льготном жилье и льготных кредитах. — Мінск: Агентство В. Гревцова, 2009.

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Стефани Майер. Сумерки. — Мінск: АСТ, 2010; Нолуние. — Мінск: АСТ, 2010; Затмение. — Мінск: АСТ, 2010; Рассвет. — Мінск: АСТ, 2009.
2. Д. Донцова Золотое правило Трехпудовочки. — Мінск: Эксмо, 2010.
3. М. Жукова Букварь. — Мінск: Эксмо, 2009.
4. Пауло Коэльо. Одиннадцать минут. — М: АСТ, 2008.
5. Григорий Остер. Вредные советы. — Мінск: АСТ, 2009.
6. Борис Акунин. Весь мир — театр. — Мінск: АСТ, 2010.
7. Эдуард Асадов. Когда стихи улыбаются. — Мінск: Эксмо, 2009.
8. Валерий Синельников. Возлюби болезнь свою. — Мінск: Центрполиграф, 2010.
9. К. Душенко Новая книга афоризмов. — Мінск: Эксмо, 2009.
10. А. Пиз, Б. Пиз Язык телодвижений. — Мінск: Эксмо, 2010.

Белыя плямы гісторыі

У свядомасці пасляваенных савецкіх пакаленняў Брэсцкая крэпасць асацыятыўна цесна звязана са словам *подзвіг*. Але за фарміраваннем гэтай сувязі і ўтрыманнем яе ў памяці народа схаваны гады карпатлівай працы даследчыкаў, гісторыкаў і неаб'якавых да выпрабаванняў лёсу сваёй краіны людзей.

Паміж Бугам і Мухаўцом, паміж вайною і мірам

Невядомыя старонкі летапісу Брэсцкай крэпасці

кі, змешчаныя на старонках кнігі, дапамогуць уявіць Свята-Мікалаеўскую гарнізонную царкву, якая знаходзілася на тэрыторыі крэпасці.

На першы погляд, здавалася б, што яшчэ новага можна распавесці пра сімвал мужна-

У пасляваенныя гады сцены крэпасці церпяць больш, як ад вайны: не толькі мясцовыя жыхары разбіраюць іх, але і ваеннаслужачым, якія вяртаюцца з-за мяжы на радзіму, не афармляюць дакументы, пакуль кожны не здасць норму — 250 цаглін.

сці, знаёмы кожнаму чалавеку постсавецкай прасторы па падручніках гісторыі? Далёкі тысяча дзевяцьсот сорок першы, раница, узарваная выбухамі снарадаў. Для абаронцаў Брэсцкай крэпасці выпрабаванне на мужнасць, ускладненае разуменнем — тое, як яны сутраўнуць ворага, павінна папя-

рэдзіць яго, дапамагчы ўявіць, што яго чакае на тэрыторыі вялікай краіны. Сілы няроўныя, таму частка абаронцаў Брэсцкай крэпасці трапляе ў палон. Чатыры цяжкія гады, калі жыццё краіны падпарадкавана адной мэце — перамагчы. Вораг адкінуты да ўсходняй мяжы. І мясцовыя жыхары-сведкі распавядаюць пра пачатак вайны і мужнасць тых, хто прыняў на сябе яе першы ўдар — амаль да канца жніўня 1941-га гучалі з руін крэпасці адзінкавыя стрэ-

лы абаронцаў, якія засталіся ў жывых...

Пасляваенныя гады не спрыяюць захаванню гістарычнай памяці: палонныя лічацца ледзь не ворагамі народа, а сцены крэпасці церпяць больш, як ад вайны, — навокал пануе разбурэнне. Не толькі мясцовыя жыхары разбіраюць сцены на цагліны, але і вайскоўцы. Ваеннаслужачым, якія вяртаюцца з-за мяжы, не афармляюць дакументы, пакуль кожны не здасць норму — 250 цаглін.

Толькі ў 1954 годзе пісьменнік і публіцыст С. С. Смірноў адчувае, што дакрануўся да тэмы, якая не абмяжуецца адным ці нават шэрагам артыкулаў, абарона Брэсцкай крэпасці — цэлы пласт ваеннай гісторыі, яе найбольш драматычныя старонкі, распачынае пошук жывых удзельнікаў падзей і пачынае ў тагачаснай прэсе маштабную інфармацыйную акцыю ў абарону крэпасці.

Пасля візіту маршала К. Я. Варашылава ў Брэст у студзені 1956 года разбурэнне было прыпынена, а напрыканцы ліпеня з'явілася распараджэнне глаўкама Сушапутных войскаў І. С. Конева і загад камандуючага Беларускай ваеннай акругай С. К. Цімашэнкі аб наданні крэпасці статусу музея. Сёння Брэсцкая крэпасць — адзін з лепшых ваенных музеяў краін СНД.

Але гэта — толькі адзін з раздзелаў кнігі. Яна раскажа пра гісторыю Брэсцкай крэпасці пачынаючы з ідэі яе стварэння, сфармуляванай стратэгамі Расіі яшчэ ў XVIII стагоддзі, што было абумоўлена выгодным геаграфічным становішчам. Паведаміць пра аўтараў розных праектаў абарончага збудавання і закладкі першага каменя на мяжы 40-х гадоў XIX стагоддзя. Пра "ўзорна арганізаваную" пабудову крэпасці рукамі пакараных удзельнікаў нядаўня падаўленага паўстання і пра тое, што гэта будоўля знішчыла ўнікальны старажытны горад, што размяшчаўся на востраве. (Не захавалася ніводнага гістарычнага будынка.) Адзін з раздзелаў кнігі прысвечаны войнам XX стагоддзя, якія пракаціліся над крэпасцю. Некалькі разоў над яе мурамі змяняліся сцягі розных дзяржаў. Асобны раздзел "Огненный рубеж" раскажа пра перадаваежныя месяцы і раницу 22 чэрвеня 1941 года, калі, амаль праз стагоддзе пасля заснавання, крэпасць прыняла свой галоўны бой. На жаль, не ўсім героям-абаронцам давялося пакінуць свае імёны на старонках гісторыі, але кніга раскажа пра многіх з тых, хто змагаўся "без надзеі на памяць і славу".

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

На здымках: пісьменнік-франтавік С. С. Смірноў — лаўрэат Ленінскай прэміі 1965 года; урачыстае адкрыццё мемарыяла; Свята-Мікалаеўскі праваслаўны храм на тэрыторыі мемарыяла.

Пад вокладкай

1. Исмаилова, Э. Удивительные приключения мышонка Пипа / Эмира Исмаилова; худож. Наталия Кийко. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 96 с.

Маладая пісьменніца Эсміра Исмаилова — прадаўжальніца традыцый класічнага выхавання дзяцей на прынцыпах любові, дабрны і павагі да блізкіх. Яе кніга пра прыгоды мышаняці Піпа знаёміць маленькага чытача з вострасюжэтнымі гісторыямі, якія з ім адбываюцца. Піп па неасцярожнасці і з-за цікаўнасці апынаецца ў Вялікім доме, дзе жывуць людзі. Галоўныя героі казачнай апавесці — брат і сястра Нік і Вара

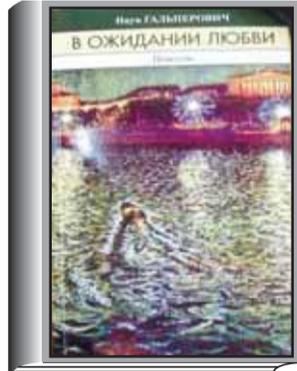
2. Велько, А.В. Грюнвальдская битва / А.В. Велько, М.В. Мартинович. — Минск: Белорусская Православная церковь, 2010. — 80 с.

Выданне, прысвечанае 600-годдзю знакавай у гісторыі Еўропы Грюнвальдскай бітвы, складана назваць проста чарговым у шэрагу кніг, што пабачылі свет у гэтым годзе. Адрасавана яно дзецям і падлеткам, якія толькі пачынаюць знаёмства з мінуўшчынай краю, і можа стацца добрым інфарма-

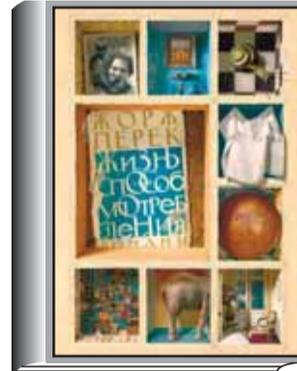

цыйным і ілюстрацыйным (балазе, ілюстрацыйнага матэрыялу тут шмат) дадаткам да кароткай інфармацыі, змешчанай у падручніку па гісторыі. Адметным гэтае выданне робіць і цудоўнае, мяляўнічае і яркае афармленне.

3. Святое Евангелие і праблемы перакладу на беларускую мову: Матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі па абмеркаванні перакладу Святога Евангелия на сучасную беларускую літаратурную мову. — Минск: Рымска-каталіцкая парафія Св. Сымона і Св. Алены, 2010. — 344 с.

У выданні змешчаны матэрыялы канферэнцыі па абмеркаванні перакладу Евангелия і некаторых малітоўных тэкстаў на сучасную беларускую мову, а таксама раздзельны кнігі Уладзіслава Завальнюка "Родная мова ў духоўным жыцці Беларусі", якая была метадычным дапаможнікам групе філолагаў пры рабоце над тэкстам Евангелия. Акрамя гэтага, тут можна прачытаць і матэрыялы перыядычнага друку, выступленні, рэцэнзіі, водгукі і артыкулы, сярод якіх — тэксты вядомых навукоўцаў і даследчыкаў Адама Мальдзіса, Аляксандра Лукашанца, Пятра Васючэнкі, Вітальда

Ермалёнка, Уладзіміра Содальды і іншых.

4. Гальперович, Н.Я. В ожидании любви: новеллы / Наум Гальперович; пер. с бел. Н.С. Салодкая; худож. оформлен. Н.И. Частная. — Минск: Четыре четверти, 2010. — 96 с.

Гэтую кнігу можна сме-ла назваць полацкай, бо не толькі яе аўтар Наум Гальперовіч — ураджэнец самага старажытнага беларускага горада, але і перакладчыца Надзея Салодкая, мастак Ніэль Шчасная — ганаровыя грамадзяне гэтага горада. Герой навел Навума Якаўлевіча жыве ў пастаным чаканні таго светлага і цу-

доўнага, што нясе каханне. І разам з гэтым незвычайным пачуццём да жанчыны ў ім жыве вялікая любоў да роднага Полацка, да беларускай зямлі.

5. Перек, Ж. Жизнь: способ употребления / Жорж Перек. — Санкт-Петербург: изд-во Ивана Лимбаха, 2010. — 624 с.

Кніга-гульня, кніга-галаваломка, кніга-лабірынт Жоржа Перэка — унікальная і значная з'ява не толькі для французскай, але і для сусветнай літаратуры. Раман — поўнае і метадычнае апісанне парыжскага дома з прадметамі і людзьмі, якія яго нападуюць і насыляюць, — складаецца з па-мастацку выбудаванай паслядоўнасці смешных і сумных, экстрэмагантных і пасрэдных лакальных "раману", у якіх перажываюцца экзатычныя прыгоды, дробныя падзеі, любоўныя драмы, адбываюцца жажлівыя злачынствы і задумваюцца ўтапічныя праекты.

3 кнігамі знаёміла Марына ВЕСЯЛУХА

Водгукі дасылайце на электронны адрас аўтара: himarina@tul.by